

ความสัมพันธ์ของพี่น้องชนชั้นนักรบในบทละครโน

นายฉัตรพงศ์ เศรษฐ์สมภาพ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น ภาควิชาภาษาตะวันออก
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2558

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)

เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository(CUIR)
are the thesis authors' files submitted through the Graduate School.

THE RELATIONSHIP OF SAMURAI BROTHERS IN NOH PLAYS

Mr. Chatpong Setsompop

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts Program in Japanese

Department of Eastern Languages

Faculty of Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2015

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

ความสัมพันธ์ของพี่น้องชนชั้นนักรบในบทละครโน

โดย

นายฉัตรพงศ์ เศรษฐสมภาพ

สาขาวิชา

ภาษาญี่ปุ่น

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ศาสตราจารย์ ดร. สิริมนพร สุริยะวงศ์ไพศาล

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุญาตให้นักศึกษาฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทมหาบัณฑิต

..... คณบดีคณะอักษรศาสตร์

(รองศาสตราจารย์ ดร. กิ่งกาญจน์ เทพกาญจนา)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. อรรธยา สุวรรณระดา)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(ศาสตราจารย์ ดร. สิริมนพร สุริยะวงศ์ไพศาล)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย

(อาจารย์ ดร. วินัย จามรสุนทร)

อัครพงศ์ เศรษฐสมภพ: ความสัมพันธ์ของพี่น้องชนชั้นนักรบในบทละครโน. (THE RELATIONSHIP OF SAMURAI BROTHERS IN NOH PLAYS) อ. ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
หลัก : ศ. ดร. สิริมนพร สุริยะวงศ์ไพศาล, 123 หน้า

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์หนึ่งประการคือ เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบลักษณะความสัมพันธ์ของพี่น้องชนชั้นนักรบในบทละครโนเรื่อง *มุนะเอะอิ* เรื่อง *นิมิกิโคะ* เรื่อง *โคะโตะเดะโตะ* *โตะงะ* และเรื่อง *โยะอุชิโตะงะ*

จากการศึกษาพบว่า บทละครทั้ง 4 เรื่อง ได้รับอิทธิพลจากวิธีนักรบในสมัยคะมะกุระจริง โดยแต่ละเรื่องได้รับอิทธิพลจากวิธีนักรบมากน้อยแตกต่างกัน วิธีนักรบสมัยคะมะกุระนั้นไม่ได้หมายถึงหลักปฏิบัติทางศีลธรรมและความกตัญญู แต่เป็นความกล้าหาญและความซื่อสัตย์ที่มีที่มาจากกาที่นักรบสมัยคะมะกุระต้องการได้รับการยอมรับจากพวกเขาด้วยกัน บทละครที่ตัวละครพี่น้องปฏิบัติตามวิธีนักรบแล้วมีความสัมพันธ์ที่ดีได้แก่เรื่อง *โคะโตะเดะโตะ* *โตะงะ* และเรื่อง *โยะอุชิโตะงะ* บทละครที่สามารถตีความได้สองแบบคือเรื่อง *นิมิกิโคะ* คืออาจตีความว่า ตัวละครฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตามวิธีนักรบทำให้มีความสัมพันธ์ที่ไม่ดี หรืออาจตีความว่า ทั้งสองฝ่ายปฏิบัติตามวิธีนักรบโดยที่อยู่คนละฝ่ายกัน จึงทำให้มีความสัมพันธ์ที่ไม่ดี ส่วนความสัมพันธ์ที่ดีในเรื่อง *มุนะเอะอิ* นั้น ไม่เกี่ยวข้องกับวิธีนักรบ

ภาควิชา ..... ภาษาตะวันออก.... ลายมือชื่อนิสิต .....

สาขาวิชา .....ภาษาญี่ปุ่น..... ลายมือชื่อ อ. ที่ปรึกษาหลัก .....

ปีการศึกษา .....2015.....

5680104722 : MAJOR JAPANESE

KEYWORDS : NOH PLAYS / RELATIONSHIP OF BROTHERS / SAMURAI / JAPAN'S
MIEVEAL PERIOD / SAMURAI CODE OF CHIVALRY / SHUN'EI / NISHIKIDO / KOSODE
SOGA / YOUCHI SOGA

CHATPONG SETSOMPOP: THE RELATIONSHIP OF SAMURAI BROTHERS IN NOH
PLAYS. ADVISOR : PROF. SIRIMONPORN SURIYAWONGPAISAL ,Ph.D., 123 pp.

This thesis aims at studying and comparing the form of relationship between
samurai brothers in 4 Noh plays: *Shun'ei*, *Nishikido*, *Kosode Soga* and *Youchi Soga*.

The study finds that all the 4 Noh plays are influenced by the Kamakura period's
code of chivalry in different degrees. Kamakura period's code of chivalry consists of
bravery and loyalty, that are required attributes to gain acceptance from allies, not morality
or gratitude. The Noh plays that samurai brothers characters followed the Kamakura
period's code of chivalry and have a good relationship are *Kosode Soga* and *Youchi Soga*.
The Noh play that can be interpreted in two ways is *Nishikido*. We may interpret that the bad
relationship results from the way one of the brothers did not follow the code while the other
did. On the other hand, we may consider that as they were loyal to their own master, both of
them were following the code. The good relationship in the Noh play *Shun'ei* is found not
related to the code of chivalry.

Department : ...Eastern Languages..... Student's Signature .....

Field of Study : .....Japanese..... Advisor's Signature .....

Academic Year : .....2015.....

กิตติกรรมประกาศ

ขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร. สิริมนพร สุริยะวงศ์ไพศาล อาจารย์ที่ปรึกษา
วิทยานิพนธ์ ผู้ถ่ายทอดความรู้ ชี้แนะแนวทาง ให้คำปรึกษา และคำแนะนำเรื่องต่างๆ

ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ ดร. กณภัทร รื่นภิรมย์ อาจารย์ภาควิชาภาษาปัจจุบัน
ตะวันออก คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ผู้ให้คำปรึกษา ชี้แนะแนวทาง และแนะนำ
แหล่งข้อมูลเกี่ยวกับนักรบญี่ปุ่นในยุคกลาง

ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ ดร. วินัย จามรสุนทร อาจารย์โปรแกรมวิชาภาษาญี่ปุ่น คณะ
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ผู้ให้ความกรุณาเป็นกรรมการ
ภายนอกมหาวิทยาลัย และให้คำปรึกษา ชี้แนะแนวทาง

ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์สาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะอักษร
ศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทุกท่าน ผู้ถ่ายทอดความรู้ ชี้แนะแนวทาง และให้คำปรึกษา

ขอขอบคุณ Japan Foundation ที่อนุเคราะห์ทุนสนับสนุนเพื่อไปค้นคว้าเอกสารและเก็บ
ข้อมูลประกอบการทำวิจัยที่ประเทศญี่ปุ่น

ขอขอบคุณ คุณสุรียา ตันติวงษ์ ผู้ให้ความช่วยเหลือ ขณะผู้วิจัยเดินทางไปค้นคว้าเอกสารและ
เก็บข้อมูลประกอบการทำวิจัยที่ประเทศญี่ปุ่น

ขอขอบคุณ นางสรินญา อุลปาธรณ์ และ นายสมชัย เศรษฐสมภพ บิดามารดาของผู้วิจัย รุ่นพี่
และเพื่อนร่วมรุ่นทุกคนในหลักสูตรอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย เพื่อนทุกคนที่ให้ความช่วยเหลือ สนับสนุนคอยเป็นกำลังใจ ให้คำปรึกษาและคำแนะนำ
แก่ผู้วิจัยตลอดมา

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ฐ
สารบัญภาพ	ฑ

บทที่

1	บทนำ	1
	1.1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
	1.2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
	1.3. สมมติฐานการวิจัย	4
	1.4. ขอบเขตของการวิจัย	5
	1.5. ข้อตกลงเบื้องต้น	5
	1.6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	9
	1.7. วิธีดำเนินงานวิจัย	9
	1.8. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	9
	1.9. ลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการวิจัย	11

บทที่	หน้า
2	บทละครโนที่เกี่ยวข้องกับพี่น้องเพศชายชนชั้นนักรบ 13
2.1.	บทละครโนเรื่อง <i>ฉุนเอะอิ</i> 13
2.1.1.	ตัวละครและเรื่องย่อโดยสังเขปของบทละครโนเรื่อง <i>ฉุนเอะอิ</i> 14
2.1.1.1.	ตัวละคร 14
2.1.1.2.	เรื่องย่อโดยสังเขปของบทละคร 14
2.1.2.	ภูมิหลังและความเป็นมาของบทละคร 15
2.1.3.	วิเคราะห์เนื้อเรื่อง 17
2.1.4.	ลักษณะความสัมพันธ์พี่น้องที่ปรากฏ และบทสรุปภาพรวมของบทละคร 20
2.2.	บทละครโนเรื่อง <i>นิมิกิโคะ</i> 22
2.2.1.	ตัวละครและเรื่องย่อโดยสังเขปของบทละครโนเรื่อง <i>นิมิกิโคะ</i> 22
2.2.1.1.	ตัวละคร 22
2.2.1.2.	เรื่องย่อโดยสังเขปของบทละคร 23
2.2.2.	ภูมิหลังและความเป็นมาของบทละคร 23
2.2.3.	วิเคราะห์เนื้อเรื่อง 24
2.2.4.	ลักษณะความสัมพันธ์พี่น้องที่ปรากฏ และบทสรุปภาพรวมของบทละคร 28
2.3	บทละครโนเรื่อง <i>โคะโชะเดะโชะงะ</i> 30

บทที่	หน้า	
2.3.1	ตัวละครและเรื่องย่อโดยสังเขปของบทละครในเรื่อง โคะโตะคะตะโตะงะ	30
2.3.1.1.	ตัวละคร	30
2.3.1.2.	เรื่องย่อโดยสังเขปของบทละคร	31
2.3.2.	ภูมิหลังและความเป็นมาของบทละคร	31
2.3.3.	วิเคราะห์เนื้อเรื่อง	33
2.3.4.	ลักษณะความสัมพันธ์ที่ปรากฏ และบทสรุปภาพรวมของบทละคร	42
2.4.	บทละครในเรื่อง โยะอุทิจิโตะงะ	44
2.4.1.	ตัวละครและเรื่องย่อโดยสังเขปของบทละครในเรื่อง โยะอุทิจิโตะงะ ...	44
2.4.1.1.	ตัวละคร	44
2.4.1.2.	เรื่องย่อโดยสังเขปของบทละคร	45
2.4.2.	ภูมิหลังและความเป็นมาของบทละคร	45
2.4.3.	วิเคราะห์เนื้อเรื่อง	46
2.4.4.	ลักษณะความสัมพันธ์ที่ปรากฏ และบทสรุปภาพรวมของบทละคร	51
3	สังคมและวิถีนักรบในสมัยคะมะกุงะกับความสัมพันธ์ที่นักรบ	54

บทที่	หน้า
3.1. ประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรมสมัยคัมภีร์	54
3.1.1. ประวัติศาสตร์สมัยคัมภีร์โดยสังเขป	54
3.1.2. ลักษณะสังคมสมัยคัมภีร์	56
3.1.2.1. วัฒนธรรม	56
3.1.2.2. ศาสนา	57
3.2. วิถีนักรบที่ปรากฏในบทละครที่นำมาศึกษา	59
3.2.1. บทวิเคราะห์วิถีนักรบที่ปรากฏในบทละครในเรื่อง <i>มุนเอะอิ</i>	59
3.2.1.1. แนวคิดเกี่ยวกับความตายของนักรบ	60
3.2.1.2. แนวคิดเรื่องความกตัญญู	63
3.2.1.3. การเชื่อฟังคำสั่งของนาย	65
3.2.2. บทวิเคราะห์วิถีนักรบที่ปรากฏในบทละครในเรื่อง <i>นิมิกิโตะ</i>	66
3.2.2.1. วิถีนักรบที่แสดงให้เห็นผ่านตัวละคร อีสุมิ โนะ ซะบุโร	67
3.2.2.2. วิถีนักรบที่แสดงให้เห็นผ่านตัวละคร นิมิกิโตะ	69
3.2.2.3. สรุปวิถีนักรบจากเรื่อง <i>นิมิกิโตะ</i>	71
3.2.3. บทวิเคราะห์วิถีนักรบที่ปรากฏในบทละครในเรื่อง <i>โคะโตะเดะโตะงะ</i>	72
3.2.3.1. แนวคิดเรื่องการที่บุตรแก้แค้นให้กับบิดา	73
3.2.3.2. แนวคิดเรื่องความกตัญญู และการเลือกให้ความสำคัญ ต่อบิดาหรือมารดา	76
3.2.4. บทวิเคราะห์วิถีนักรบที่ปรากฏในบทละครในเรื่อง <i>โยะอุชิโตะงะ</i>	78
3.2.4.1. ความสัมพันธ์ระหว่างนายกับป่าวของนักรบ	79

บทที่	หน้า
3.2.4.2. ความกตัญญูต่อมารดา	83
3.3. วิธีนักรบในสมัยคະမະກຸຣະ	85
3.3.1. วิธีแห่งม้าและธนู	85
3.3.2. หลักการของนักรบสมัยคະມະກຸຣະ	90
3.3.3.1. การเล่นนอกกฎเป็นการกระทำที่ชาญฉลาด	92
3.3.3.2. ความกล้าหาญ ความซื่อสัตย์ เกียรติยศชื่อเสียง และการได้รับการยอมรับจากพวกเดียวกัน	95
3.3.3.3. คำว่าวิธีนักรบในสมัยคະມະກຸຣະ	99
3.3.3.4. สรุปหลักการของนักรบสมัยคະມະກຸຣະ	100
3.4. บทสรุป	101
3.3.4.1. บทละครเรื่อง <i>ຊຸນເອະອີ</i> กับวิธีนักรบในสมัยคະມະກຸຣະ	101
3.3.4.2. บทละครเรื่อง <i>ນິຜິກິໂຕະ</i> กับวิธีนักรบในสมัยคະມະກຸຣະ	104
3.3.4.3. บทละครเรื่อง <i>ໂຄະໂສະເຕະໂສະະ</i> กับวิธีนักรบใน สมัยคະມະກຸຣະ	107
3.3.4.4. บทละครเรื่อง <i>ໂຍະອຸທິໂສະະ</i> กับวิธีนักรบในสมัยคະມະກຸຣະ ...	110
3.3.4.5. สรุป.....	112
4 บทสรุป	114
4.1. วิธีนักรบในบทละครโน	114
4.2. ความสัมพันธ์พี่น้องกับวิธีนักรบในบทละครโน	115
4.3. สรุป	117

บทที่	หน้า
รายการอ้างอิง	120
บรรณานุกรม	122
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์	123

สารบัญตาราง

ตารางที่

- 1 ตารางแสดงลักษณะความสัมพันธ์ของพี่น้องในบทละครโนทั้ง 4 เรื่อง
และบทวิเคราะห์เกี่ยวกับวิถีนักรบที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์พี่น้อง 115

สารบัญภาพ

ภาพที่

1	แผนภาพแสดงความสัมพันธ์ของตัวละครในบทละครในเรื่อง <i>ฉุนเอะอิ</i>	13
2	แผนภาพแสดงความสัมพันธ์ของตัวละครในบทละครในเรื่อง <i>นิลิกิโคะ</i>	22
3	แผนภาพแสดงความสัมพันธ์ของตัวละครในบทละครในเรื่อง <i>โคะโตะเดะโตะงะ</i>	30
4	แผนภาพแสดงความสัมพันธ์ของตัวละครในบทละครในเรื่อง <i>เส็นจิโตะงะ</i>	41
5	แผนภาพแสดงความสัมพันธ์ของตัวละครในบทละครในเรื่อง <i>โยะอุชิโตะงะ</i>	44

ความสัมพันธ์ของพี่น้องชนชั้นนักรบในบทละครโน

บทที่ 1

บทนำ

1.1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ละครโน (能 : Nou) เป็นศิลปะการแสดงโบราณของญี่ปุ่นชนิดหนึ่ง ที่ยังคงสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน และได้รับการยอมรับว่าเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของญี่ปุ่น ละครโนกำเนิดขึ้นเมื่อราว 600 ปีก่อน โดยต้นกำเนิดของละครโนนั้นมีรากฐานมาจากการแสดงที่รับมาจากจีนในสมัยนารา (ค.ศ. 710-784) ที่เรียกว่า ซังงะกุ (散楽 : Sangaku) พอเข้าสู่สมัยเฮอัน (ค.ศ.794 - 1184) การแสดงซังงะกุได้ถูกพัฒนาเป็น ซะรุงะกุ (猿楽 : Sarugaku) ต่อมาการแสดงซะรุงะกุได้ถูกนำไปผสมผสานกับการแสดง เค็งงะกุ (田楽 : Dengaku) อันเป็นการแสดงที่มีมาแต่เดิมของญี่ปุ่น รวมทั้งได้รับอิทธิพลของศาสนาพุทธเข้าไปด้วยจนเกิดเป็นละครโนขึ้นมา ต่อมาในสมัยมุโระมะชิ (ค.ศ. 1185-1333) ละครโนได้ถูกพัฒนาขึ้นโดยสองพ่อลูกคันอะมิ (観阿弥 : Kan,ami) และเซอะอะมิ (世阿弥 : Zeami) จนมีรูปแบบเช่นในปัจจุบัน รวมทั้งบทละครโน หรือที่เรียกว่า โยเกียวกุ (謡曲 : youkyoku) จำนวนมากก็ได้ถูกแต่งขึ้นในยุคนี้

บทละครโนส่วนใหญ่จะถูกดัดแปลงแก้ไขมาจากบทละครและวรรณกรรมเก่า แม้ละครโนและบทละครโนจะได้รับการพัฒนาเป็นรูปเป็นร่างในสมัยมุโระมะชิ วรรณกรรมที่เป็นที่มาของบทละครโนไม่ได้จำกัดเพียงเฉพาะวรรณกรรมของสมัยมุโระมะชิแต่อย่างใด วรรณกรรมที่มีชื่อเสียงในยุคก่อนจำนวนมากถูกนำมาดัดแปลงเป็นบทละครโน และวรรณกรรมประเภทนิยายสงครามของสมัยคะมะกุระ ก็เป็นหนึ่งในประเภทของวรรณกรรมที่ถูกนำมาเป็นต้นเรื่องของบทละครโนจำนวนไม่น้อย แน่นอนว่าตัวละครสำคัญในบทละครโนเหล่านี้เป็นชนชั้นนักรบ

จากการศึกษาทั้งจากวรรณคดีที่สะท้อนถึงสังคมในช่วงยุคกลาง (สมัยคะมะกุระ - สมัยมุโระมะชิ) และการศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ จะเห็นได้ค่อนข้างชัดเจนว่า ชนชั้นนักรบในสมัยคะมะกุระให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างเจ้านาย-ลูกน้อง มากกว่าสัมพันธ์ภายในครอบครัว ยกตัวอย่างเช่นการมีความเชื่อในแนวคิดอย่าง “พ่อแม่ลูกหนึ่งชาติ สามภรรยาสองชาติ นายบ่าวสามชาติ” อันเป็นสุภาษิตเก่าของญี่ปุ่นที่มีความหมายว่า ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ลูกเป็นความสัมพันธ์เพียงในชาติภพปัจจุบัน ความสัมพันธ์ระหว่างสามภรรยาเป็นความสัมพันธ์ที่สืบเนื่องมาจากชาติภพก่อนมาจนถึงชาติภพปัจจุบัน และความสัมพันธ์ระหว่างนายบ่าวเป็นความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งที่สุด เป็นความสัมพันธ์ที่สืบเนื่องมาจากชาติภพก่อนมาจนถึงชาติภพปัจจุบัน และจะสืบเนื่องต่อไปยังชาติภพหน้าด้วย เป็นต้น และเมื่อกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องที่เป็นชนชั้นนักรบ ตัวอย่างที่เป็นที่รู้จักกันดีอย่างความสัมพันธ์ระหว่าง มินะโมะโตะ โนะ โยะฉิทซุเนะ (源義経 : Minamoto no Yoshitsune) ผู้เป็นน้องชาย กับพี่ชาย มินะโมะโตะ โนะ โยะริโตะโมะ (源頼朝 : Minamoto no Yoritomo) ที่ปรากฏในวรรณกรรมสงครามเรื่อง *กิเกะอิกิ*¹ (義経記 : Gikeiki) ก็เป็นความสัมพันธ์ที่ไม่ดีอันเกิดจากการผิดใจกันจนนำไปสู่ความแค้นใจต่อกัน

ในปัจจุบันจะมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทละครโนจำนวนมาก แต่เอกสารและงานวิจัยส่วนใหญ่เน้นศึกษาเรื่องโครงสร้างการประพันธ์ของบทละครโน การวิเคราะห์ตีบทละครและเนื้อหาว่าเป็นผลงานของผู้ใด การศึกษาว่าบทละครโนดังกล่าวอ้างอิงมาจากแหล่งที่มาเดิมใดบ้าง หรือศึกษาการร่ายรำ การศึกษาภาพลักษณ์ของความสัมพันธ์หรือภาพลักษณ์ของตัวละครโนในบทละครโน จากการศึกษาพบเพียงงานวิจัยของ เสาวลักษณ์ สุริยะวงศ์ไพศาล (ปัจจุบันคือ ศ.ดร.สิริมนพร สุริยะวงศ์ไพศาล) เรื่อง “ภาพลักษณ์พ่อแม่ลูกโนในบทละครโน” (2004), “โยเกียวกุ นิ มิรุ มุซุเมะ โนะ ซุงะตะ” (謡曲に見る娘の姿 : Youkyoku ni miru mutsume no sugata) (2005) และงานวิจัยร่วมของ สิริมนพร

¹ กิเกะอิกิ เป็นนิยายสงครามที่ถูกเขียนขึ้นกลางศตวรรษที่ 14 ไม่ทราบผู้แต่ง เนื้อเรื่องเล่าถึงชีวิตของ มินะโมะโตะ โนะ โยะฉิทซุเนะ น้องชายของ มินะโมะโตะ โนะ โยะริโตะโมะ โยะฉิทซุเนะได้ช่วยเหลือพี่ชายรบกับพวกตระกูลเฮอิเกะและพวกคิโสะ โยะฉิทซุเนะ จนกระทั่งฝ่ายมินะโมะโตะได้รับชัยชนะ แต่แล้วโยะฉิทซุเนะกลับถูกใส่ร้ายและถูกพี่ชายไล่ล่าเอาชีวิต

สุริยวงศัไพศาล กับ วินัย จามรสุนทรียา เรื่อง “ภาพลักษณ์พ่อแม่ลูกในบทละครโนต่างสมัย” (2014) เท่านั้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นว่านอกจากภาพลักษณ์ความสัมพันธ์ในครอบครัวระหว่างพ่อแม่ลูกแล้ว ความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องก็เป็นประเด็นที่มีความน่าสนใจในการนำมาศึกษาเช่นกัน ผู้วิจัยประสงค์ที่จะศึกษาบทละครโนที่นำเสนอความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้อง โดยมุ่งประเด็นไปยังพี่น้องชนชั้นนักรบเพศชายในยุคกลาง เพื่อให้เข้าใจแนวคิด ทรรศนะ และความเชื่อของสังคมยุคกลางในญี่ปุ่น ที่สะท้อนผ่านบทละคร และเข้าใจแก่นเรื่อง รวมทั้งแนวคิดที่แท้จริงของบทละคร

จากการศึกษา ผู้วิจัยพบว่ามีบทละครโนที่ยังมีการจัดแสดงในปัจจุบันเพียง 4 เรื่องเท่านั้น ที่มีตัวละครสำคัญเป็นพี่น้องเพศชายชนชั้นนักรบ ได้แก่เรื่อง ฌุนเอะอิ (春栄 : Shunei) นิฉิกิโดะ (錦戸 : Nishikido) โคะโซะเดะโซะงะ (小袖善我 : Kosode Soga) และ โยะอุชิโซะงะ (夜討善我 : Youchi Soga) ซึ่งทั้งหมดล้วนเป็นบทละครโนประเภทที่ 4 / สะทซุโมะโนะ² (雑物 : zatumono) และเป็นบทละครโนประเภทเกินสะอิโน (現在能 : genzainou) หรือบทละครโนประเภทที่มีการเล่าเรื่องไปตามลำดับเวลาปกติไม่ได้มีการเล่าย้อนอดีต และทั้ง 4 เรื่อง มีที่มาจากวรรณกรรมสงครามในยุคกลางเช่นเดียวกันทั้งหมด โดยเรื่องฌุนเอะอิ สันนิษฐานว่ามีที่มาจากวรรณกรรมเรื่องเก็มเปะอิโจซุอิ³ (源平盛衰記 : Genpei jousuiki) เรื่องนิฉิกิโดะ จากการศึกษาทราบว่ามีที่มาจากวรรณกรรมเรื่องกิเกะอิกิและบันทึกประวัติศาสตร์อะสุมะคะงะมิ⁴ (吾妻鏡 : Azumakagami) ส่วนเรื่อง โคะโซะเดะโซะงะ และ โยะอุชิโซะงะ เป็นที่ชัดเจนว่ามีที่มาจากวรรณกรรมเรื่อง โซะงะโมะโนะงะตะริ⁵ (曾我物語 : Soga

² บทละครโนประเภทที่ 4 / สะทซุโมะโนะ หมายถึงบทละครโนประเภทที่ 4 จากบทละครโน 5 ประเภทตามการแบ่งประเภทบทละครโนแบบโกะบันตะเตะ (gobandate : 五番立)

³ เก็มเปะอิโจซุอิ หรืออ่านได้อีกแบบหนึ่งว่า เก็มเปะอิเซอิซุอิ เป็นนิยายสงครามฉบับดัดแปลงของนิยายสงครามเรื่องเฮะอิเกะโมะโนะงะตะริ มีทั้งหมด 48 เล่ม

⁴ อะสุมะคะงะมิ เป็นบันทึกประวัติศาสตร์ที่บันทึกเรื่องราวของโชกุนในสมัยคะมะกุระ ตั้งแต่โอดะโนะคนแรกคือ มินะโมะโตะ โนะ โยะริโตะโมะ ไปจนถึงโอดะโนะคนที่ 6 คือ มุเนะทะกะ ฉินโน

⁵ โซะงะโมะโนะงะตะริ เป็นนิยายสงครามที่ถูกเขียนขึ้นกลางศตวรรษที่ 14 ไม่ทราบผู้แต่งเป็นเรื่องราวการตามล้างแค้นของลูกชายตระกูลโซะงะสองคน คือ จูโร และ โกะโร ซึ่งบิดาของทั้งสองคนถูก คุโด ซุเกะทซุเนะ ฆ่าตาย ซึ่งในที่สุดก็สามารถล้างแค้นได้สำเร็จ แต่จูโรก็ถูกทหารฆ่าตาย ส่วนโกะโรก็ถูกนำตัวไปลงโทษประหารชีวิต

monogatari) ซึ่งบทละครโนที่มีที่มาจากไซะงะโมะโนะงะตะรินี้จะถูกเรียกรวมกันว่า ไซะงะโมะโนะ (曾我物 : Sogamono)

ดังนั้นงานวิจัยนี้จะศึกษาบทละครโนทั้งสี่เรื่องดังกล่าว ในด้านเนื้อหาและแนวคิด โดยมุ่งศึกษาจากเนื้อเรื่องและองค์ประกอบของตัวบทละครเป็นหลัก เพื่อให้เข้าใจลักษณะความสัมพันธ์ของพี่น้องชนชั้นนักรบ แก่นเรื่อง และเจตนาของผู้ประพันธ์ที่ปรากฏในบทละคร เพื่อให้สามารถทำความเข้าใจทั้งทรรศนะ แนวคิด ความเชื่อของสังคมในยุคนั้นได้ดียิ่งขึ้น ผู้วิจัยคาดหวังว่า งานวิจัยฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ในภาคหน้าต่อการศึกษานโนต่อไป และเป็นประโยชน์ในการเผยแพร่ให้คนไทยได้รู้จักกับบทละครโนมากยิ่งขึ้น

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบลักษณะความสัมพันธ์ของพี่น้องชนชั้นนักรบในบทละครโนเรื่อง *มุนะเอะอิ* เรื่อง *นิมิกิโตะ* เรื่อง *โคะไซะเดะไซะงะ* และเรื่อง *โยะอุชิไซะงะ*

1.3 สมมติฐานการวิจัย

1. ลักษณะความสัมพันธ์ของพี่น้องเพศชายชนชั้นนักรบในบทละครทั้ง 4 เรื่อง ได้รับอิทธิพลจากวิถีนักรบ เช่นหลักปฏิบัติทางศีลธรรมและความกตัญญู บทละครที่ตัวละครพี่น้องปฏิบัติตามวิถีนักรบแล้ว มีความสัมพันธ์ที่ดี ได้แก่เรื่อง *มุนะเอะอิ* เรื่อง *โคะไซะเดะไซะงะ* และเรื่อง *โยะอุชิไซะงะ* บทละครที่ตัวละครฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตามวิถีนักรบแล้วมีความสัมพันธ์ที่ไม่ดี คือเรื่อง *นิมิกิโตะ*

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

1. ศึกษาบทละครในเรื่อง *ฉุนแอะอิ นิณิกิโคะ โคะโซะเคะโซะงะ โยะอุชิโซะงะ*
2. ศึกษาบทวิเคราะห์ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
3. ศึกษาเอกสารแหล่งที่มาที่บทละครที่นำมาศึกษามีการอ้างอิงถึงเพื่อประกอบการวิเคราะห์เนื้อหาในบทละครนั้นๆ

1.5 ข้อตกลงเบื้องต้น

1. ภาษาญี่ปุ่นที่อยู่ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะเขียนเป็นภาษาไทยโดยใช้ระบบถอดอักษรญี่ปุ่นเป็นภาษาไทย จากนั้นจะตามด้วยอักษรภาษาญี่ปุ่น แล้วตามด้วยเครื่องหมายมหัพภาคคู่ และอักษรภาษาญี่ปุ่นที่เขียนด้วยอักษรโรมันจึในเครื่องหมายวงเล็บ เช่น (努 : Nou)

ทั้งนี้จะมีวงเล็บเสียงอ่าน โรมันจึและภาษาต้นฉบับกำกับเฉพาะในครั้งแรกที่คำคำนั้นปรากฏในบทเท่านั้น เมื่อขึ้นบทใหม่และมีคำเดิมปรากฏออกมาอีก จะกำกับวงเล็บเสียงอ่านอีกครั้ง และคำที่แพร่หลายอยู่แล้วจะไม่ใส่วงเล็บเสียงอ่านและภาษาต้นฉบับ

ชื่องานทางวรรณกรรมที่ปรากฏ จะพิมพ์ด้วยตัวเอนเพื่อให้ง่ายต่อการสังเกตและป้องกันการสับสนระหว่างชื่อผลงานกับชื่อตัวละครที่เหมือนกัน

ตัวอย่าง : ตัวละครชื่อฉุนแอะอิ ในบทละครในเรื่อง *ฉุนแอะอิ*

2. ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ผู้วิจัยจะใช้ระบบถอดอักษรภาษาญี่ปุ่นเป็นภาษาไทย ที่เป็นผลงานวิจัยในปี พ.ศ.2530 ของอาจารย์สาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น ได้แก่ ผศ.ดร.กัลยาณี สิตสุวรรณ, ผศ.สุชาติ สัตยพงศ์, ผศ.เสาวลักษณ์ สุริยะวงศ์ไพศาล (ปัจจุบันคือ ศ.ดร.สิริมนพร สุริยะวงศ์ไพศาล)

อาจารย์ภาควิชาภาษาศาสตร์ คือ ผศ.ดร.สุดาพร ลักษณะเนียนวีน และอาจารย์ภาควิชาภาษาไทย คือ ผศ.ดุษฎีพร ชำนิโรคศาสตร์ แห่งคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

มีข้อยกเว้นประการหนึ่งเกี่ยวกับการเขียนสระเสียงยาวด้วยอักษรโรมัน เนื่องจากปัญหาในการพิมพ์ ผู้วิจัยจึงขออนุญาตใช้การพิมพ์ตัวอักษรภาษาอังกฤษที่ใช้แทนสระติดกันสองตัวเพื่อแสดงเสียงยาว แทนการใช้ตัวอักษรที่มีขีดด้านบน

ตัวอย่าง : ā (อา) เปลี่ยนเป็น aa (อา)

ระบบดังกล่าวนี้ กำหนดการถอดอักษรภาษาญี่ปุ่นที่เขียนด้วย อักษรโรมัน เป็นอักษรไทย ซึ่งขออธิบายโดยสังเขปเพื่อต่อการเข้าใจดังนี้

สระ	
อักษรโรมัน	อักษรไทย
a, aa	อะ, อา
i, ii	อิ, อี
u, uu	อุ, อู
e, ee	เอะ, เอ
o, oo	โอะ, โอ
-ya, -yaa	เยียะ, เยีย
-yu, -yuu	ยิว, ยีว
-yo, -yoo	เยียว, เยียว

พยัญชนะ	
อักษรโรมัน	อักษรไทย
p เมื่อเกิดที่ต้นคำ	พ
p เมื่อเกิดที่อื่นๆ	ป

b	บ
m	ม
f	ฟ
w	ว
t เมื่อเกิดที่ต้นคำ	ท
t เมื่อเกิดที่อื่นๆ	ต
ts	ทซ์
ch	ช
d	ด
n	น
n ที่เป็นพยัญชนะก่อนพยางค์ทำหน้าที่คล้าย ตัวสะกด เมื่อเกิดหน้า p, b, m เมื่อเกิดหน้า k, g, w เมื่อเกิดที่อื่นๆ	ม ง น
n' (ทำหน้าที่เป็นตัวสะกดและตามด้วยสระ)	น
s	ซ
sh	ฉ
z	จ
j	จ
r	ร
y	ย
k เมื่อเกิดต้นคำ	ค
k เมื่อเกิดที่อื่นๆ	ก
g เมื่อเกิดต้นคำ	ก
g เมื่อเกิดที่อื่นๆ	ง
h	ฮ

โดยระบบดังกล่าวยกเว้นคำที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลายแล้ว ตัวอย่างคำที่ไม่นำระบบถอดอักษรนี้มาใช้ และยังคงใช้ตามความนิยมเช่นเดิม เช่น นารา เฮอัน เอโดะ โอซาก้า เกียวโต ซินโต เป็นต้น

3. ในการยกข้อความจากบทละครต้นฉบับเพื่อเป็นตัวอย่างประกอบการวิเคราะห์และอภิปราย จะใช้ข้อความดังต่อไปนี้

3.1 ข้อความที่ยกมาจะพิมพ์ด้วยตัวอักษรเอน รวมทั้งบทแปลข้อความดังกล่าวเป็นภาษาไทยก็จะใช้ตัวอักษรเอนเช่นกัน

3.2 ในกรณีที่ยกข้อความมาเพียงส่วนหนึ่งของข้อความทั้งหมด จะใช้เครื่องหมายหัพภาคแบบญี่ปุ่นเรียงกันสามตัวอักษร ที่ตำแหน่งกลางบรรทัด ดังนี้ “…” และในบทแปลเป็นภาษาไทยจะใช้มัพภาคสามตัวอักษร ดังนี้ “… ”

หากเครื่องหมายหัพภาคอยู่ด้านหน้าข้อความ หมายความว่าข้อความที่อยู่ก่อนหน้านั้น หากเครื่องหมายหัพภาคอยู่หลังข้อความ หมายความว่าข้อความที่อยู่หลังจากนั้น

3.3 ในบางกรณีที่ผู้วิจัยเห็นว่า ส่วนใดส่วนหนึ่งของข้อความที่ยกมาเป็นส่วนสำคัญ จะเน้นข้อความส่วนนั้นด้วยการพิมพ์ด้วยตัวเอนหนา ทั้งในข้อความที่ยกมาและบทแปลเป็นภาษาไทย

ตัวอย่าง :

シテ 「…弟にて候春栄深入りし生捕られて候間。余りに見捨て難く候へば。某も一所に誅せられん為に。遙々これまで参りて候。春栄に引き合はせて給はり候へ

(แปล)

ทะเนนะโอะ: ...น้องชายมุนะเอะอิได้บุกเบิกเข้าไปยังฐานทัพของศัตรูและถูกจับ
เป็นไป ยากนักที่จะละทิ้งไปได้ **ตัวข้าเพื่อที่จะตายตกตามกันไปด้วย** จึงได้รู้
เดินทางมาจากแดนไกล ขอให้ได้พบกับมุนะเอะอิด้วยเถิด

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เข้าใจแนวคิดของบทละครโนที่เกี่ยวข้องกับพี่น้องชนชั้นนักรบทั้งสี่เรื่อง
2. เข้าใจวิถีนักรบ ทรรศนะ ขนบธรรมเนียม และความเชื่อของชนชั้นนักรบในสมัยคัมภีระ
3. เป็นแนวทางในการศึกษาบทละครโนเรื่องอื่นๆ

1.7 วิธีดำเนินงานวิจัย

1. ศึกษาบทละครโนทั้งสี่เรื่องอย่างละเอียด
2. รวบรวมและศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
3. ดำเนินการเขียนวิทยานิพนธ์
4. สรุปผลการวิจัย

1.8 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาพบว่ายังไม่มียานวิจัยใดที่ศึกษาภาพลักษณ์ของความสัมพันธ์ระหว่างตัวละคร
ในแง่ของความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องของชนชั้นนักรบโดยตรง สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทละคร

โนทั้ง 4 เรื่องที่นำมาศึกษานั้นก็พบในจำนวนที่น้อยมาก หรือเพียงแค่ถูกยกมากล่าวถึงสั้นๆในงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องอื่นๆ และไม่ใช่งานวิจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทละครเรื่องฉุนอะอิ พบในบทความ "เคียวตะอิอะอิ โดเกะอิ โนะ โฉ - ฉุนอะอิ" (兄弟愛憧憬の能—『春栄』 : Kyoudai ai doukei no Nou - Shun'ei) ในหนังสือ "เสอะมิโนะโน" (世阿弥の能 : Zeami no Nou) มะซะกิ โดโมะโตะ (堂本正樹 : Doumoto Masaki) ผู้เขียน ได้กล่าวไว้ว่า "การบรรยายถึงความรักอย่างสุดโต่งของพี่ชายที่มีต่อน้องชายหนุ่มน้อยรูปงาม ในเรื่องฉุนอะอินั้น คิดได้ว่าตรงกับแนวคิดยูเงิน (幽玄 : yuugen)⁶ ของเสอะมิ" และ "เป็นบทละครโนที่บรรยายถึงความรักระหว่างพี่น้อง ทว่า การที่พี่ชายออกเดินทางมาโดยมีจุดประสงค์เพื่อจะมาถูกระหารพร้อมน้องชายนั้น รู้สึกว่าเป็นระดับที่เกินปกติ ชวนให้ได้กลิ่นอายเชิงรักร่วมเพศ..." กล่าวคือเป็นบทละครโนที่บรรยายถึงความรักของพี่น้องอย่างสุดโต่ง และคาดว่าผู้ประพันธ์ที่ยังไม่สามารถระบุตัวตนได้ชัดเจนนั้นคือเสอะมิ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทละครเรื่องโคะโซะตะโซะงะ พบงานวิจัยที่เป็นการวิจัยการรำรำในบทละครโนกลุ่มโซะงะโมะโนะ ในหัวข้อ "มะอิ โอะ มะอุ โซะงะเคียวตะอิ" (舞を舞う 曾我兄弟 : Mai o mau Soga kyoudai) ของ คะสุมิชิ ซะโต (佐藤和道 : Satou Kazumichi) กล่าวถึงการสร้างการรำรำดั้มมะอิ (男舞 : danmai) ที่ปรากฏอยู่ในบทละครโนโซะงะโมะโนะ โดยเน้นไปที่การรำรำที่ปรากฏในเรื่องโคะโซะตะโซะงะ, เกมปุกุโซะงะ (元服曾我 : Genpuku Soga) และ โทะระโอะกุริ (虎送 : Toraokuri) และงานวิจัยที่คล้ายคลึงกันของ เระอิโกะ ยะมะนะกะ (山中玲子 : Yamanaka Reiko) ในหัวข้อ "โคะโซะตะโซะงะ โนะ อะอิมะอิ" (小袖曾我の相舞 : Kosode soga no aimai) เกี่ยวกับการ

⁶ ยูเงิน (yuugen : 幽玄) สุนทรียภาพของละครโน ซึ่งสำหรับเสอะมิแล้วหมายถึง ความมีสุนทรียภาพอันประกอบด้วยความงดงาม ความงามสง่า ความประณีต ดังที่จะพบได้ในอากัปกรณ์ของหญิงสูงศักดิ์ เป็นต้นว่าทุกถ้อยคำของฉะตะจะเต็มไปด้วยความไพเราะของบทกวีนิพนธ์

ที่มา: เสาวลักษณ์ สุริยะวงศ์ไพศาล. (2528). ศึกษาบทละครโน. หน้า 24

วิเคราะห์การร่ายรำรำดั้มมะอิที่เป็นอะอิมะอิ (相舞 : aimai) หรือการร่ายรำร่วมกันของพี่น้องโตะงะงะที่ปรากฏในเรื่องโตะโตะคะโตะโตะงะงะ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทละครเรื่องโตะโตะคะโตะโตะงะงะและโตะอุชิโตะงะงะ พบบางงานวิจัยของ ฟุมิโอะ อะมะโนะ (天野文雄 : Amano Fumio) ในหัวข้อ "มิมะมะซุโตะงะงะโตะโนะโก" (宮増會我物攷 : Miyamasu Sogamono kou) ที่เป็นการวิเคราะห์เกี่ยวกับบทละครในกลุ่มโตะงะงะโตะโนะโกที่คาดว่าจะเป็นผลงานของมิมะมะซุ (宮増 : Miyamasu) ว่ามีหลักฐานหรือสิ่งใดบ้างที่เป็นหลักฐานชวนให้เชื่อว่าเป็นผลงานที่ยกมากล่าวถึงน่าจะเป็นผลงานของมิมะมะซุจริงๆ โตะโตะคะโตะโตะงะงะและโตะอุชิโตะงะงะเป็น 2 ใน 9 เรื่องที่ผู้เขียนคาดว่าเป็ผลงานของมิมะมะซุ

บทละครที่ยกมาศึกษาทั้ง 4 เรื่องปรากฏอยู่ในงานวิจัยของ เสาวลักษณ์ สุริยวงศ์ไพศาล (ปัจจุบันคือ ศ.ดร.สิริมนพร สุริยวงศ์ไพศาล) เรื่อง "ภาพลักษณ์พ่อแม่ลูกในบทละครโน" (2004) โดยทุกเรื่องมีภาพลักษณ์เกี่ยวกับความสัมพันธ์พ่อแม่ลูก นอกจากนั้น บทละครเรื่องฉุนเอะอิ และโตะโตะคะโตะโตะงะงะยังปรากฏในงานวิจัยร่วมของ สิริมนพร สุริยวงศ์ไพศาล และ วินัย จามรสุริยา เรื่อง "คำกล่าวเกี่ยวกับพ่อแม่ลูกในบทละครโน" (2012) อีกด้วย โดยบทละครทั้ง 2 เรื่องมีคำกล่าวภาชิตที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ลูกปรากฏอยู่ในเรื่อง

1.9 ลำดับขั้นตอนในการนำเสนอผลการวิจัย

ผู้วิจัยใช้วิธีศึกษาค้นคว้าจากเอกสารและหนังสือเป็นหลัก โดยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาเนื้อหาของบทละครโนทุกเรื่องที่ยกมาศึกษา และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. ศึกษาวิเคราะห์บทละครในด้านเนื้อหา โดยมุ่งประเด็นไปที่การแสดงความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องและวิถีนักรบในสมัยคะมะงุระ
3. เปรียบเทียบบทละครทั้งสี่เรื่องที่น่ามาศึกษา

4. เรียบเรียงข้อมูล สรุปผลที่ได้จากการศึกษาและนำเสนอเป็นรูปเล่มวิทยานิพนธ์

2.1.1. ตัวละครและเรื่องย่อบทละครในเรื่อง *ฉุนเอะอิ*

2.1.1.1. ตัวละคร

ฉินเตะ	: มะทึซุโอะ ทะเนะนะโอะ (増尾種直 : Matsuo Tanenao)
วะกิ	: ทะกะสะฉะฉิ กนโนะกะมิ (高橋権守 : Takahashi Gonnokami)
โคะงะตะ	: มะทึซุโอะ ฉุนเอะอิมะรุ (増尾春栄 : Matsuo Shun,eimaru)
วะกิทึซุวะ	: ม้าเร็ว (早打 : Hayauchi)
โทะโอะมะ	: ซ้ำรับใช้ (同従者 : Doujuusha)
เคียวเง็น	: ซ้ำรับใช้

2.1.1.2. เรื่องย่อของบทละครโดยสังเขป

ทะกะสะฉะฉิ กนโนะกะมิ ได้รับชัยชนะในสงครามที่สะพานอุจิ (宇治橋の合戦 : Ujihashi no Gassen) และจับตัว มะทึซุโอะ ฉุนเอะอิมะรุ (増尾春栄丸 : Matsuo Shun,eimaru) เอาไว้ได้ มีคำสั่งมาจากคะมะกุระมาแจ้งต่อทะกะสะฉะฉิว่าให้รีบประหารเชลยศึก แต่ทะกะสะฉะฉิกลับรู้สึกเอ็นดูและสงสารฉุนเอะอิ ขณะนั้นเองพี่ชายของฉุนเอะอิ มะทึซุโอะ ทะโร ทะเนะนะโอะ (増尾太郎種直 : Matsuo Tarou Tane,nao) ก็ได้ เดินทางมาถึงและขอพบกับฉุนเอะอิ เพื่อจะมาขอตายพร้อมกับน้องชาย ทะกะสะฉะฉิ อนุญาตให้พี่น้องได้พบกัน ฉุนเอะอิไม่ต้องการให้พี่ชายต้องมาตายพร้อมกันกับตน จึงสั่งบอกกับทะกะสะฉะฉิว่า ทะเนะนะโอะเป็นคนรับใช้ ไม่ใช่พี่ชายของตน ให้รีบไล่กลับไป การกระทำของฉุนเอะอิทำให้ทะเนะนะโอะโกรธและเสียใจจนคิดจะฆ่าตัวตาย ทำให้ฉุนเอะอิยอมรับในที่สุดว่าทะเนะนะโอะเป็นพี่ชายของตน ทะกะสะฉะฉิและเหล่าบริวารรู้สึกซาบซึ้งในความรักระหว่างพี่น้องที่ทั้งคู่มีให้แก่กัน ทะกะสะฉะฉิบอกกับทะเนะนะโอะว่าตนเองก็อยากจะรับฉุนเอะอิเป็นบุตรบุญ

ธรรม ทว่าก็ไม่สามารถตัดคำสั่งจากคะมะกุระได้ สองพี่น้องได้ขอส่งของดูต่างหน้ากลับไปให้ครอบครัว และเตรียมใจที่จะตาย ในขณะที่กำลังจะลงมือประหารอยู่แล้วนั่นเอง มาเรียวก็ได้นำคำสั่งอภัยโทษจาก คะมะกุระมาถึง โดยที่ฉุนอะอิก็เป็นผู้ที่ได้รับการอภัยโทษด้วย ทั้งทะกะสะฉะฉะและสองพี่น้องล้วนรู้สึก ยินดี ทะกะสะฉะฉะได้ขอรับฉุนอะอิบุตรบุญธรรมและจัดงานเลี้ยงรับบุตรบุญธรรมขึ้น และทั้งหมดก็ เดินทางไปยังคะมะกุระด้วยกัน

2.1.2. ภูมิหลังและความเป็นมาของบทละคร

เป็นบทละครโนที่ไม่ทราบผู้แต่งแน่ชัด แต่ มะซะกิ โดโมะโตะ (堂本正樹 : Doumoto Masaki) ได้กล่าวไว้ในบทความเรื่อง “เคียวตะอิอะอิ โดเกะอิ โนะ โนะ – ฉุนอะอิ” (兄弟愛憧憬の能—『春栄』 : Kyoudai ai doukei no Nou – Shun'ei) ในหนังสือ “เสะอะมิ โนะ โนะ” (世阿弥の能 : Zeami no Noh) ว่า การบรรยายถึงความรักอย่างสุดโต่งของพี่ชายที่มีต่อน้องชายหนุ่มน้อยรูปงามในเรื่อง ฉุนอะอินั้น คิดได้ว่าตรงกับแนวคิด “ยูเจ็น” (幽玄 : yuugen) ของเสะอะมิ และ เป็นบทละครโนที่ บรรยายถึงความรักระหว่างพี่น้อง ทว่า การที่พี่ชายออกเดินทางมาโดยมีจุดประสงค์เพื่อจะมาถู ประหารพร้อมน้องชายนั้น รู้สึกว่าเป็นระดับที่เกินปกติ ชวนให้ได้กลืนอายเชิงรักร่วมเพศ กล่าวคือเป็น บทละครโนที่บรรยายถึงความรักของพี่น้องอย่างสุดโต่ง และคาดว่าผู้ประพันธ์ที่ยังไม่สามารถระบุ ตัวตนได้ชัดเจนนั้นคือเสะอะมินั่นเอง⁷

ที่มาของเรื่องนั้นสันนิษฐานว่ามีที่มาจากวรรณกรรมเรื่องเก็มเปะอิโจซุอิกิ (源平盛衰記 : Genpeijousuiki) ฉากของเรื่องเป็นสมัยคะมะกุระตอนต้นที่สงครามเก็มเปะอียังดำเนินอยู่ แต่ไม่ทราบ ช่วงเวลาแน่ชัดว่าเป็นช่วงไหนของสงคราม

⁷ 堂本正樹. 『世阿弥の能』. 東京 : 新潮社, 1997. pp. 67 - 74.

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า บทละครเรื่องฉุนอะอินี้ จัดเป็นบทละครที่แปลกเรื่องหนึ่ง ชะนะริ เค็นตะโร (佐成謙太郎 : Sanari Kentarou) ได้ระบุเอาไว้ในหนังสือ โยเกียวกุกุไทกัน เล่ม 2 (謡曲大観 2 卷 : Youkyoku Taikan 2 kan) ว่า ในบรรดาบทละครโนประเภทเกินสะอิโมะโนะ (現在物 : genzaimono) มีบทละครโนที่เป็นเรื่องราวของความรักบริสุทธิ์ระหว่างพ่อแม่ลูกหรือชายหญิงอยู่มาก และมีต้นแบบมาจากวรรณกรรม ส่วนบทละครโนที่น่าเสนอกเกี่ยวกับธรรมเนียมของนักรบก็เช่นเดียวกัน มักจะเป็นงานที่ยึดวรรณกรรมสงครามที่มีอยู่แล้วเป็นต้นแบบเช่นเดียวกับฉุระโน (Shura Nou : 修羅能)⁸ มีน้อยมากที่ผู้ประพันธ์จะเขียนเรื่องขึ้นมาด้วยตัวเองใหม่ทั้งหมด บทละครเรื่องฉุนอะอินี้ก็เป็นหนึ่งในจำนวนน้อยนั้นด้วย นอกจากนั้น ในบทละครโนเรื่องอื่นส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องของความซื่อสัตย์ระหว่างนายบ่าวหรือพ่อลูก แต่เรื่องนี้กลับเป็นเรื่องราวของมิตรภาพระหว่างพี่น้อง ซึ่งจัดเป็นเรื่องที่แปลกและแหวกแนวมาก กล่าวได้ว่าแทบจะไม่มีให้เห็น แต่มีข้อเสียตรงที่มีตัวละครมากไป จึงมีบทพูดมากและเนื้อเรื่องวนซ้ำไปมา ทำให้ไม่ค่อยมีความเป็นเอกลักษณ์ของละครโน ไปใกล้เคียงกับการแสดงทั่วๆไปมากกว่า⁹

จากการสืบค้นของผู้วิจัยเอง ก็ทำให้เห็นด้วยกับสิ่งที่ ชะนะริ เค็นตะโร กล่าว ผู้วิจัยพบบทละครที่มีประเด็นหลักเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของพี่น้องเพศชายเพียงเรื่องนี้เรื่องเดียวเท่านั้น บทละครอีก 3 เรื่อง ที่จะกล่าวถึงต่อไปนั้นมีตัวละครสำคัญเป็นพี่น้องเช่นกันก็จริง แต่ประเด็นหลักที่น่าเสนอนั้นไม่ใช่ความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องแต่อย่างใด และในส่วนของข้อเสียของบทละครเรื่องนี้ที่ ชะนะริ เค็นตะโร กล่าวไว้ ผู้วิจัยก็ค่อนข้างเห็นด้วยเช่นกัน ผู้วิจัยมีความเห็นว่าลักษณะการวางบทสนทนา มีความ

⁸ ฉุระโน หมายถึง บทละครโนประเภทที่ 2 จากบทละครโน 5 ประเภทตามการแบ่งประเภทบทละครโนแบบโกะบังตะเตะ (gobandate : 五番立) โดยบทละครโนประเภทที่ 2 คือบทละครโนที่เกี่ยวกับสงคราม แบบแผนของบทละครโนประเภทนี้ จะกำหนดให้วิญญาณของนักรบออกมาปรากฏตัวต่อหน้าตัวละครซึ่งเป็นพระผู้ดั่งค์ ซึ่งได้เดินทางมายังที่ที่ครั้งหนึ่งเคยเป็นสนามรบ แล้ววิญญาณของนักรบก็จะเล่าเรื่องเกี่ยวกับการรบของตนในอดีตให้พระผู้ดั่งค์ฟัง พร้อมกับขอให้พระผู้ดั่งค์สวมมนต์ให้แก่วิญญาณของตน ในองก์แรก ตัวเอกจะปรากฏตัวในร่างของชาวบ้าน ส่วนในองค์ที่สองจะปรากฏตัวในชุดนักรบเต็มยศ ที่มา: เสาวลักษณ์ สุริยวงศ์ไพศาล. (2528). ศึกษาบทละครโน. หน้า 10-11

⁹ แปลและสรุปจาก 佐成謙太郎. 『謡曲大観第 2 卷』. 東京 : 明治書院、1931. pp.1398

ใกล้เคียงกับบทละครต่างๆไปในสมัยนี้ที่เข้าใจง่ายและไม่ต้องอาศัยการตีความหรือจินตนาการในการทำความเข้าใจ ต่างกับละครโน

2.1.3 วิเคราะห์เนื้อเรื่อง

ผู้วิจัยมีความเห็นตรงกับ มะชะกิ โดโมะโตะ ว่าบทละครโนเรื่องฉุนอะอินี้เป็นบทละครโนที่มีแก่นเรื่องเป็นการแสดงความรักระหว่างพี่น้องโดยตรงและนำเสนอประเด็นดังกล่าวออกมาอย่างชัดเจนมาก

การที่ตัวละครพี่ชาย (ทะเนนะโอะ) ต้องการจะมาขอตายพร้อมกับน้องชาย (ฉุนอะอิ) และมีจิตใจแน่วแน่มิสั่นคลอนเลยแม้แต่น้อยตลอดเรื่องนั้น เป็นการแสดงความรักที่มีต่อน้องชายจากฝ่ายพี่ชายที่สุดโต่งอย่างยิ่ง ดังที่แสดงให้เห็นในตัวอย่างที่ยกมาจากตัวบทละครดังต่อไปนี้

ตัวอย่างจากบทละคร

シテ 「これは武蔵の国の注人。増尾の太郎種直にて候。さても宇治橋の合戦に弓手の肩を射させ。その矢を抜かんと少し傍に引き退き候間に。弟にて候春榮深入りし。やみやみと生捕られて候。承り候へば。生捕いづれも近き程に誅せらるる由申し候間。某も囚人に数に入らばやと存じ。唯今春榮がありかへと急ぎ候」¹⁰

(แปล)

ฉินเตะ: ข้ามาจากเมืองมุชะชิ ชื่อว่า มะชิโอะ โนะ ทะโร ทะเนนะโอะ ในสงครามที่สะพานอุจินั้น ข้าได้ถูกลูกธนูยิงเข้าที่ไหล่ซ้าย ข้าคิดจะดึงลูกธนูนั้นออกจึงถอยออกมาด้านข้าง และในขณะที่นั้นเองน้องชายฉุนอะอิก็ได้บุกเข้ามาไปยังฐานทัพของศัตรู

¹⁰ 佐成謙太郎. 『謡曲大観第2巻』. 東京: 明治書院, 1931. pp.1440

และถูกจับเป็นไป แล้วก็ได้ยินข่าวลือว่าคนที่ถูกจับเป็นไปจะถูกประหารในไม่ช้า ข้า
จึงคิดจะร่วมเป็นร่วมตายกับฉุนอะอิที่อยู่ในกลุ่มคนที่ถูกจับไป ตอนนี่จึงรีบมุ่งหน้า
ไปยังสถานที่ที่ฉุนอะอิอยู่

ส่วนที่ยกมานี้เป็นบทบทพูดเปิดตัว (นะโนะริ) ของฉิมเตะ (ทะเนะนะโอะ) เล่าความเป็นมาของ
เรื่องให้ผู้ชมฟัง ที่แสดงให้เห็นถึงความตั้งใจตั้งแต่เริ่มเรื่องว่า ตนต้องการจะไปร่วมชะตากรรมกับ
น้องชาย และยังย้ำเช่นเดิมในลักษณะเดียวกันอีกหลายครั้งตลอดเรื่อง ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การที่
ผู้เขียนบทให้ตัวละครฉิมเตะกล่าวบทพูดเปิดตัวในลักษณะนี้เพื่อเน้นย้ำถึงประเด็นสำคัญคือความรัก
ระหว่างพี่น้องให้ผู้ชมรับรู้ตั้งแต่เริ่มการแสดง

ฝ่ายตัวละครน้องชาย ฉุนอะอิ เอง ก็มีการแสดงความรักต่อพี่ชายที่ชัดเจนเช่นกัน ฉุนอะอิ
ไม่ยอมรับกับทะกะสะฉิมว่าทะเนะนะโอะเป็นพี่ชายของตนเอง โทกว่าพี่ชายเป็นเพียงข้ารับใช้ ไม่ได้มี
ความเกี่ยวข้องลึกซึ้งประการใดกับตนเลย เพื่อจะได้ใช้เป็นข้ออ้างรีบไล่ทะเนะนะโอะกลับไปโดยเร็วจะ
ได้ไม่ต้องมาตายพร้อมกันตนเอง แม้ทะเนะนะโอะจะพูดตัดพ้อต่อว่าอย่างไรก็สร้างป้ายเปียงและ
พยายามรีบไล่ให้พี่ชายกลับไป จะขอยกส่วนหนึ่งของบทละครที่ผู้วิจัยคิดว่าเป็นการแสดงความรัก
ของฉุนอะอิต่อพี่ชายได้ชัดเจนที่สุด

ตัวอย่างจากบทละคร

シテ 「今の増尾の春栄は」
子方 『現在の兄を家人といふ』
シテ 「これは逆罪たるべきに」
子方 『眞は深き考行なり』¹¹

¹¹ 佐成謙太郎. 『謡曲大観第2巻』. 東京: 明治書院、1931. pp.1408

(แปล)

ทะเนนะโอะ : มะทซุโอะ ฉุนอะอิ ในตอนนี้

ฉุนอะอิ : บอกว่าพี่ชายเป็นข้ารับใช้

ทะเนนะโอะ : นี่ช่างเป็นบาปหนักหนา

ฉุนอะอิ : นี่เป็นความมกตัญญูอันลึกซึ้งอย่างแท้จริงต่างหาก

ฉุนอะอิปฏิเสฐทะเนนะโอะที่กล่าวหาว่าตนนั้นทำบาปมหันต์ที่เรียกพี่ชายต่างๆของตนว่าเป็นข้ารับใช้ โดยแย้งว่าสิ่งที่ตนทำอยู่นั้นเป็นความมกตัญญูอย่างแท้จริง ซึ่งหมายถึงการที่ตนไม่ต้องการให้พี่ชายมารับชะตากรรมเดียวกับตนนั่นเอง ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การที่ฉุนอะอิกล่าวออกมาเช่นนี้เป็นเพราะฉุนอะอิทนใจแข็งไม่ไหวจนยอมเผยความรู้สึกที่แท้จริงออกมา เนื่องจากฉุนอะอิก็คงรู้สึกเสียใจอยู่ที่ต้องบอกว่าพี่ชายเป็นคนรับใช้ ทั้งๆที่ก่อนหน้านี้จะถึงบทพูดตรงส่วนนี้ฉุนอะอิบายเบี่ยงไม่ยอมรับว่าทะเนนะโอะเป็นพี่ชายมาโดยตลอด ซึ่งฉุนอะอิก็คงรู้ตัวดีว่า แม้จะเป็นการจำใจพูด แต่สิ่งที่พูดออกไปนั้นนอกจากจะเป็นการเสียมารยาทต่อพี่ชายแล้วยังเป็นการทำร้ายความรู้สึกของพี่ชายอย่างยิ่งด้วย จึงผลอพุดความโมโหกับทะเนนะโอะออกมาด้วยความรู้สึกผิดต่อพี่ชายในที่สุด โดยบอกว่า การกระทำของตนนั้นแม้จะเป็นการกระทำที่เสียมารยาทและทำร้ายจิตใจของพี่ชาย แต่จริงๆแล้วเป็น “ความมกตัญญูอย่างแท้จริง” ที่ตนมีให้กับพี่ชายต่างหาก

นอกจากตัวละครสองพี่น้องแล้ว ผู้เขียนยังแสดงให้เห็นถึงความซาบซึ้งในความรักระหว่างพี่น้องผ่านตัววะกิ – ทะกะสะมิ และตัวประกอบอื่นๆที่เห็นการกระทำและการสนทนาของสองพี่น้องมาโดยตลอดอีกด้วย ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ตัววะกิและเหล่าตัวประกอบก็เป็นเหมือนตัวแทนที่ช่วยชี้้นำให้ผู้ชมเกิดความซาบซึ้งยิ่งขึ้น และกล่าวความรู้สึกนั้นของผู้ชมออกมาแทนนั่นเอง

ตัวอย่างจากบทละคร

上歌 『…種直も春栄も。種直も春栄も。囚人守護の兵も。互の心を思ひやり。げに持つべきは兄弟なりとて。共に袂を濡らしけり』

ワキ 「言語道断。ご兄弟の御心中を感じ申し。我等も落涙仕りて候。…」¹²

(แปล)

บทร้อง : ทั้งทะเนนะโอะทั้งฉุนเอะอิ ทั้งทะเนนะโอะทั้งฉุนเอะอิ เหล่าทหารที่คุมตัว
นักโทษอยู่ต่างก็รู้สึกประทับใจในจิตใจที่คิดถึงกันและกันของพี่น้อง เป็นพี่น้องอย่าง
ควรจะมี ทุกคนน้ำตาไหลด้วยความซาบซึ้ง

วะกิ : มีอาการกล่าวเป็นคำพูดได้ ซ้ำประทับใจนักในจิตใจของพี่น้อง พวกเราถึงกับต้องหลัง
น้ำตา...

2.1.4 ลักษณะความสัมพันธ์พี่น้องที่ปรากฏ และบทสรุปภาพรวมของบทละคร

ดังที่ได้อภิปรายไปในบทวิเคราะห์เนื้อเรื่องแล้วว่าบทละครในเรื่องฉุนเอะอิ เป็นบทละครโนที่มี
แก่นเรื่องเป็นการแสดงความรักระหว่างพี่น้องโดยตรง แม้ชะนะริ เค็นตะโร จะใช้คำว่า “มิตรภาพของพี่
น้อง” (兄弟の友情 : kyoudai no yuujou) ในการพูดถึงความสัมพันธ์ระหว่างทะเนนะโอะและฉุน
เอะอิก็ตาม แต่ตัวผู้วิจัยเองนั้นมีความเห็นว่าความสัมพันธ์ของพี่น้องคู่นี้ใกล้เคียงกับคำว่า “ความรัก
ของพี่น้อง” (兄弟愛 : kyoudai ai) เช่นเดียวกับที่ มะซะกิ โดโมะโตะ ได้กล่าวไว้มากกว่า แต่ไม่ว่าจะ
เป็นมิตรภาพหรือความรักระหว่างพี่น้อง ก็สรุปความสัมพันธ์ของทะเนนะโอะและฉุนเอะอิได้ว่า เป็น
พี่น้องที่มีความสัมพันธ์ต่อกันที่ดี

¹² 佐成謙太郎. 『謡曲大観第2巻』. 東京: 明治書院, 1931. pp.1409

บทละครเรื่องฉุนเฉียวที่มีแก่นเรื่องเป็นเรื่องของการแสดงความรักระหว่างพี่น้องนั้น
ความสัมพันธ์ของพี่น้องจะแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนผ่านตัวบทละคร คาดว่าเป็นเพราะเป็นบทละครนี้
แต่งขึ้นมาเพื่อให้ผู้ชมเกิดความประทับใจในความรักของพี่ชายน้องชายอยู่แล้ว ดังนั้นความสัมพันธ์ที่
น้องในเรื่องฉุนเฉียวจึงสามารถรับรู้ได้โดยไม่ต้องอาศัยการตีความหรือการทำความเข้าใจ
มากนัก ว่าเป็นพี่น้องที่รักกัน มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

2.2. บทละครเรื่องโนเรื่องนิฉิกิโดะ (錦戸 : Nishikido)

รูปที่ 2 แผนภาพแสดงความสัมพันธ์ของตัวละครในบทละครโนเรื่อง นิฉิกิโดะ

2.2.1. ตัวละครและเรื่องย่อบทละครโนเรื่อง นิฉิกิโดะ

2.2.1.1 ตัวละคร

ฉิเตะ (ทั้งสององค์) : อิซุมิ โนะ ซะบุโร่ (泉三郎 : Izumi no Saburo)

วะกิ (ทั้งสององค์) : นิฉิกิโดะ โนะ ทะโร (錦戸太郎 : Nishikido no Tarou)

มะเอะทึซุระ : ภรรยาของ อิชิมิ โนะ ซะบุโร (泉三郎妻 : Izumi no Saburou tsuma :)

โนะซึทึซุระ : ฟุจิวะระ โนะ ยะซุฮิระ (藤原泰衡 : Fujiwara no Yasuhira)
: ทหารรับใช้ 3-4 คน (同従兵 (三四人) : doujuuhei)

2.2.1.2. เรื่องย่อบทละครโดยสังเขป

ก่อนตาย ฟุจิวะระ โนะ ฮิเดะฮิระ (藤原秀衡 : Fujiwara no Hidehira) ได้สั่งเสียกับลูกชายทั้งสามคนไว้ว่าให้ช่วยเหลือ มินะโมะโตะ โนะ โยะฉิทซุเนะ ที่ในขณะนั้นกำลังถูกตามล่าจาก มินะโมะโตะ โนะ โยะริโตะโมะ แต่หลังจากฮิเดะฮิระเสียชีวิตลง ลูกชายคนโตกับคนรองคือ นิฉิกิโตะ โนะ ทะโร และ ฟุจิวะระ โนะ ยะซุฮิระ กลับทำตามคำสั่งของโยะริโตะโมะและตั้งใจจะกำจัดโยะฉิทซุเนะ ทั้งสองได้ไปพบกับน้องคนสุดท้อง อิชิมิ โนะ ซะบุโร เพื่อให้มาร่วมมือกับพวกตน แต่ซะบุโรเห็นว่าการกระทำเช่นนั้นเป็นการขัดต่อคำสั่งเสียของบิดา เป็นการกระทำที่ไม่กตัญญู จึงปฏิเสธ นิฉิกิโตะจึงประกาศตัดความสัมพันธ์และเดินทางกลับไป ซะบุโรได้นำเรื่องที่เกิดขึ้นไปพูดกับภรรยาของตน ภรรยาของซะบุโรจึงตัดสินใจฆ่าตัวตายเพื่อไม่ให้ตนเป็นภาระของสามี

นิฉิกิโตะและยะซุฮิระยกทัพมายังปราสาทอิชิมิ ซะบุโรได้ออกไปต่อสู้อีกองทัพศัตรูและสังหารศัตรูไปได้มากมาย แต่ก็รู้ว่าตนคงไม่มีทางชนะ จึงจะฆ่าตัวตาย แต่ยังไม่ทันฆ่าตัวตายได้สำเร็จก็ถูกทหารศัตรูจับตัวไปเสียก่อน

2.2.2. ภูมิหลังและความเป็นมาของบทละคร

จากการศึกษาทราบว่า บทละครในเรื่องนิฉิกิโตะ มีที่มาจากวรรณกรรมเรื่องกิเกะอิกิ (義経記 : Gikeiki) กับบันทึกประวัติศาสตร์อะซุมะกะงะมิ (吾妻鏡 : Azumakagami) และบทละครเรื่อง

หนึ่งของการแสดงโควะกะมะอิ (幸若舞 : Kouwakamai) เรื่อง อีสุมิกะมิโระ (泉が城 : Izumi ga shiro)

นิตยสาร “ฉุกันนะงะโนะ” (週刊長野 : Shuukan Nagano) ได้ตีพิมพ์เรื่องราวภูมิหลังเกี่ยวกับบทละครในเรื่องนิฉิกิโตะนี้เอาไว้ในคอลัมน์ โยเซะกิเมะงูริ (謠跡めぐり : Youseki meguri :) ซึ่งเป็นคอลัมน์เกี่ยวกับการเดินทางตามรอยบทละครในหลายเรื่องเอาไว้ว่า

“อิเดะฮิระมีลูกชายสามคน ลูกชายคนโต โคะกุฮิระ เป็นลูกของภรรยาหน้าย เพราะอาศัยอยู่ที่นิฉิกิโตะ (西木戸 : Nishikido) จึงถูกเรียกว่า นิฉิกิโตะ (錦戸 : Nishikido) โนะ ทะโร ลูกชายคนที่ 2 ยะซุฮิระนั้น เนื่องจากเป็นลูกของภรรยาหลวงจึงได้เป็นผู้สืบทอดตระกูลเป็นฟูจิวะระรุ่นที่ 4 ลูกชายคนที่ 3 อะซุฮิระ เป็นน้องชายท้องเดียวกันกับยะซุฮิระ อาศัยอยู่ที่ปราสาทอิสุมิจึงถูกเรียกว่า อิสุมิ โนะ ชะบุโร สำหรับบิดา-อิเดะฮิระนั้น แม้จะให้ยะซุฮิระเป็นผู้สืบทอดแล้ว ก็ยังเป็นกังวลกับความสัมพันธ์ที่ไม่ค่อยราบรื่นของทั้งสามพี่น้อง จึงตั้งใจให้ทั้งสามคนร่วมมือกันช่วยเหลือรับใช้โยะมิทซุเนะด้วยกัน แต่พออิเดะฮิระเสียชีวิตลง พี่ชายสองคนก็ทรยศบิดาไปเข้าร่วมกับโยะริโตะโมะ และสังหารอิสุมิ โนะ ชะบุโร ที่ต่อต้านจนถึงสุดท้าย บทละครเรื่องนิฉิกิโตะ ก็จบลงที่ตรงนี้”¹³

จากบทความดังกล่าว สรุปได้ว่านิฉิกิโตะที่เป็นพี่ชายคนโตนั้น เป็นพี่น้องคนละแม่กับน้องชายสองคน และสามพี่น้องมีความสัมพันธ์ที่ไม่ดีต่อกันนักถึงขนาดที่ผู้เป็นบิดายังเป็นกังวล

2.2.3. วิเคราะห์เนื้อเรื่อง

ตัวละครสำคัญ 3 คน ที่ปรากฏในเรื่องได้แก่ นิฉิกิโตะ ทะโร, อิสุมิ โนะ ชะบุโร และ ฟูจิวะระ โนะ ยะซุฮิระ เป็นพี่น้องกัน มีบิดาคือ ฟูจิวะระ โนะ อิเดะฮิระ ทั้งสามคนเป็นพี่น้องในชนชั้นนักรบ โดยตัวบิดานี้ไม่ปรากฏตัวในบทละคร แต่มีการกล่าวถึงในเนื้อเรื่อง

¹³ 週刊長野. n.d. 『東北 5 県 0 4 錦戸 (錦戸) ~ 義経終焉の曲』. [online]. Available: <http://weekly-nagano.main.jp/2012/07/504.html> (Access Date: 17 June 2015).

ในบทละคร นิฉิกิโตะ กับ อิสุมิ โนะ ชะบุโร ได้ยกเรื่องของ “จุงจิ” (順義 : jungi) กับ “โคโก” (孝行 : koukou) ขึ้นมาถกเถียงกันจนแตกหัก จึงจะขอยกทั้ง 2 ประเด็นมาขยายความเพื่อประกอบความเข้าใจดังนี้

คำว่า “จุงจิ” นั้น เป็นคำที่ไม่มีมีความหมายตรงกับคำในภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยแปลเป็นภาษาอังกฤษได้ใกล้เคียงกับคำว่า moral และคำว่า principle หากแปลเป็นภาษาไทย น่าจะใกล้เคียงกับคำว่า “หลักปฏิบัติที่ถูกต้อง” หรือ “หลักปฏิบัติทางศีลธรรม” โดยในพจนานุกรม ได้ให้ความหมายไว้ว่า

道義にかなったこと。正しい道理に従うこと。¹⁴

(แปล) การทำตามสิ่งที่มนุษย์พึงยึดถือปฏิบัติ การทำตามวิธีที่ถูกต้อง

ในบทละคร นิฉิกิโตะกับชะบุโรได้ยกเรื่องจุงจิมาถกเถียงกัน เป็นบทละครตอนที่นิฉิกิโตะมาพบกับชะบุโรเพื่อเกลี้ยกล่อมน้องชายให้มาเข้ากับฝ่ายโยะริโตะโมะและกำจัดโยมิทซุเนะด้วยกับกับตน แต่ชะบุโรปฏิเสธ ตามตัวอย่างจากบทละครดังต่อไปนี้

ตัวอย่างจากบทละคร

ワキ 「いやいや御身は言葉を巧み宜へども。順義の法は違ひたり」

シテ 「いや順義を存ずる身なればこそ。親の遺言背かぬなり」

ワキ 「それは何とて正しき兄のいひ事をば聞き給はぬぞ」¹⁵

(แปล)

วะกิ : ไม่นะ ไม่นะ ที่เจ้าพูดมาก็ฟังดูดีแต่เจ้าทำผิดจุงจินะ

¹⁴ พจนานุกรมออนไลน์ 大辞林 第三版 (<http://www.sanseido.net/>)

¹⁵ 佐成謙太郎. 『謡曲大観第4巻』. 東京 : 明治書院, 1931. pp. 2366

ฉินเตะ : ผิดแล้ว เพราะข้ารู้จูงใจดีต่างหาก จึงไม่เพิกเฉยต่อคำสั่งเสียของบิดา

วะกิ : ถ้ารู้หลักจูงใจดีละก็ ทำไมถึงไม่ฟังสิ่งที่พี่ชายพูดล่ะ

จากบทละครจะเห็นได้ว่า ชะบุโรนั้นมองว่าการกระทำที่ผิดจูงใจคือการเพิกเฉยต่อคำสั่งเสียของบิดา ดังนั้นจูงใจควรจะมีควมหมายครอบคลุมไปถึงความหมายของ “บุตรต้องทำตามบิดา” แต่นิฉิกิโดะได้ยกประเด็นที่ว่า การที่ชะบุโรไม่ทำตามคำพูดของตนเองนั้นเป็นการกระทำที่ผิดจูงใจเช่นกัน เพราะเป็นการไม่เชื่อฟังตนซึ่งมีศักดิ์เป็นพี่ชาย โดย ชะนะริ เค็นตะโร ได้ให้คำอธิบายประกอบบทละครตรงจุดนี้เพิ่มเติมเอาไว้ว่า

○順義一弟は兄に従ふのが道義に願ふことである¹⁶

(แปล) จูงใจ — น้องชายต้องทำตามพี่ชายจึงจะเป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่ถูกต้อง

ดังนั้นแล้ว ทั้งการเชื่อฟังคำสั่งเสียของบิดาของชะบุโรและการที่นิฉิกิโดะกล่าวอ้างว่าชะบุโรผู้เป็นน้องต้องเชื่อฟังตนผู้เป็นพี่นั้นถูกต้องตามจูงใจ แต่ผู้วิจัยมีความเห็นว่า นิฉิกิโดะเพียงแต่ต้องการยกเรื่องน้องเชื่อฟังพี่ขึ้นมาเพื่อป้ายเปี่ยงเรื่องที่ตนเองควรจะต้องเชื่อฟังคำสั่งเสียของพ่อ เมื่อชะบุโรไม่อ่อนข้อยอมรับความคิดของตนและยืนกรานที่จะทำตามคำสั่งเสียของบิดา ความขัดแย้งจึงทวีความรุนแรงขึ้น ซึ่งหากมองในแง่ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อ-ลูก แล้ว เห็นได้ชัดว่าชะบุโรปฏิบัติตามจูงใจเพื่อรักษาความกตัญญูต่อบิดา ในขณะที่นิฉิกิโดะ(และอาจกล่าวรวมไปถึงยะซุฮิระได้ด้วย) ไม่ได้คำนึงถึงบิดาเลย จากจุดนี้ อาจอนุมานได้ว่า ชะบุโรอาจมีความใกล้ชิดสนิทสนมกับบิดามากกว่าพี่ชายทั้งสองก็เป็นได้ แต่ถ้ามองในแง่หน้าที่ของนักรบ นิฉิกิโดะผู้เป็นพี่ชายคนโต ที่มีหน้าที่ต้องรักษาความอยู่รอดของตระกูล อาจคิดถึงความปลอดภัยของตระกูลจึงจำเป็นต้องทำเช่นนั้นก็เป็นได้

¹⁶ 佐成謙太郎. 『謡曲大観第4巻』. 東京: 明治書院、1931. pp. 2366

ซึ่ง ชะนะริ เค็นตะโร ไม่ได้ระบุอะไรไว้นอกเหนือจากนี้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงคาดว่าเป็นการให้ความหมายเฉพาะในจุดที่ตัวละครนิฉิกิโดะยกคำดังกล่าวขึ้นมาอ้างเท่านั้น ไม่ได้หมายถึงความหมายโดยทั่วไป

อีกประเด็นหนึ่งที่สองพี่น้องยกขึ้นมากลี่ยกกันคือเรื่องของโคโกและฟูโก (koukou / fukou : 孝行 / 不孝) หรือความกตัญญู – อกตัญญู โดยมีการพูดถึงเรื่องของความกตัญญูในบทละครที่ยกมาดังนี้ เป็นบทพูดที่พูดกันต่อจากการถกเถียงเรื่องของจุงจิ

ตัวอย่างจากบทละคร

シテ「仰せを背くと承れども。親の遺言承引なきは。不孝の科にてましまさずや」
 ワキ『不孝の科は数多あり。「汝は兄のいひ事を」
 シテ『承引なきは主君の命
 ワキ『その外親子
 シテ『兄弟の¹⁷

(แปล)

ฉนิเตยะ : ถึงจะรู้ว่าเป็นการไม่เชื่อฟังคำสั่งของท่านพี่ แต่การปกป้องคำสั่งเสียของพ่อละ ไม่เป็น
 ถือความผิดที่อกตัญญูหรือ

วะกิ : ไม่หรือ เหตุของความอกตัญญูนั้นมีหลายอย่าง ไม่ได้มีเฉพาะเรื่องของพ่อแม่เท่านั้น
 เรื่องที่เจ้าไม่ฟังคำพูดของพี่ชายก็เช่นกัน

ฉนิเตยะ : ไม่ทำตามคำสั่งของนาย

วะกิ : นอกจากนั้น(นอกจากนายบ่าว) ก็ยังมีระหว่างพ่อลูก

ฉนิเตยะ : และพี่น้อง

โดย ชะนะริ เค็นตะโร ให้คำอธิบายประกอบบทละครเพิ่มเติมตรงจุดนี้เอาไว้ว่า

¹⁷ 佐成謙太郎. 『謡曲大観第4巻』. 東京: 明治書院, 1931. pp. 2366-2367

¹⁸○不孝の科は数多あり。一不孝の科は親子ばかりでない、君臣、兄弟などの関係にもあるといつて、兄弟の不孝から、兄弟の論争に転じた。

(แปล) เหตุของความอกตัญญูนั้นมีหลายอย่าง — การอกตัญญูนั้นไม่ได้มีแต่เพียงเฉพาะพ่อแม่ลูก นายบ่าว พี่น้องก็มีอยู่ การอกตัญญูของพี่น้องนำไปสู่การถกเถียงกัน

จากบทละครจะเห็นได้ว่า เช่นเดียวกับที่ถกเถียงกันเรื่องจุงจิ ชะบุโรยี้ดถือความอกตัญญูต่อบิดาเป็นหลัก จึงเห็นว่าตนเองจำเป็นที่จะต้องละเลยความอกตัญญูต่อพี่ชายที่ขัดกับการกตัญญูต่อบิดาในทางกลับกัน เห็นได้ชัดว่านิมิโกโตะจะไม่ได้ใส่ใจในเรื่องความอกตัญญูต่อบิดาเลย แต่ก็ยังยกเรื่องความอกตัญญูของพี่น้องขึ้นมาเพื่อเบี่ยงประเด็นให้ตัวเองเป็นฝ่ายถูกเช่นเดียวกับตอนถกเถียงกันเรื่องจุงจิเพื่อกดดันน้องชาย

2.1.4. ลักษณะความสัมพันธ์พี่น้องที่ปรากฏ และบทสรุปภาพรวมของบทละคร บทสรุป

การโต้แย้งกันเรื่องหลักการปฏิบัติที่ถูกต้องและความอกตัญญูของสองพี่น้อง ทั้งนิมิโกโตะและอิสุมิชะบุโรก็มีเหตุผลเป็นของตัวเอง แต่ถ้าดูส่วนอื่นจากในเนื้อเรื่องประกอบด้วย เช่นการที่นิมิโกโตะและยะซุอิระไม่จงรักภักดีต่อโยมิทซุเนะผู้เป็นเจ้านาย การเพิกเฉยต่อคำสั่งเสียของบิดา และส่วนที่แสดงถึงอุปนิสัยของตัวละครประกอบด้วยแล้ว จะเห็นได้ชัดเจนว่า ผู้เขียนต้องการให้นิมิโกโตะผู้เป็นพี่ชายเป็นฝ่ายผิด และอิสุมิชะบุโรผู้เป็นน้องชายเป็นฝ่ายถูก แม้เรื่องจะจบลงแบบโศกนาฏกรรมที่ชะบุ

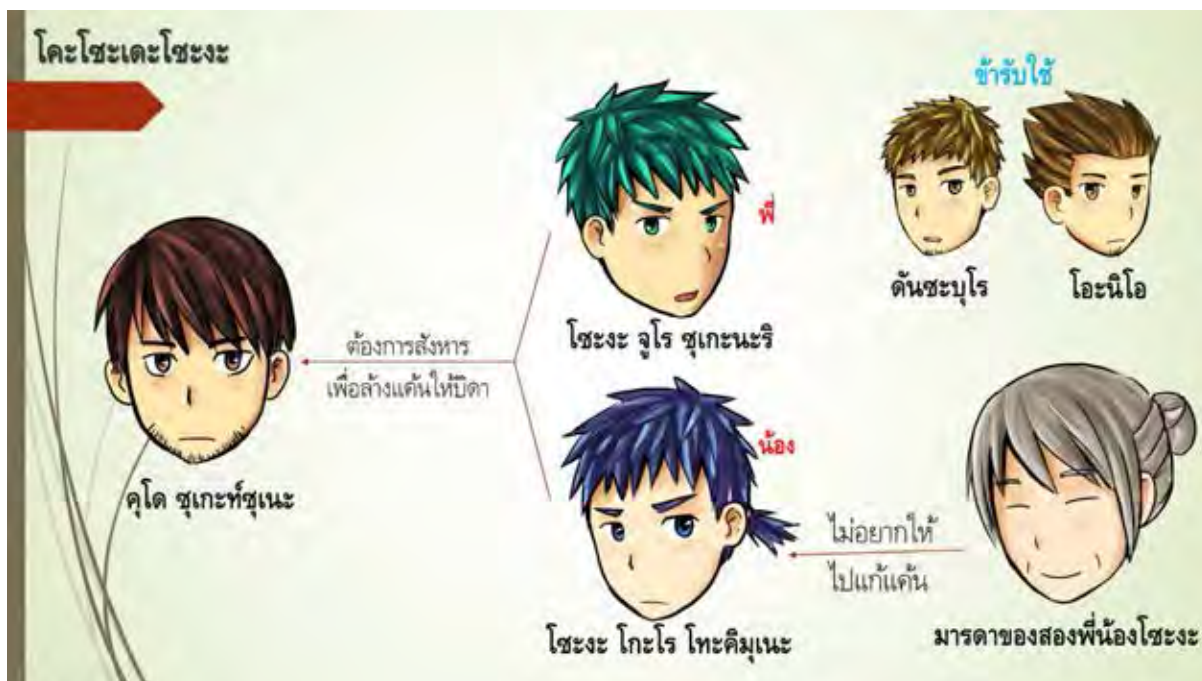
¹⁸ 佐成謙太郎. 『謡曲大観第4巻』. 東京: 明治書院, 1931. pp. 2366

ซึ่ง ชะบุโร เค้นตะไร ไม่ได้ระบออะไรไว้ นอกเหนือจากนี้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงคาดว่า เป็นการให้ความหมายเฉพาะในจุดที่ตัวละครนิมิโกโตะยกคำดังกล่าวขึ้นมาอ้างเท่านั้น ไม่ได้หมายถึงความหมายโดยทั่วไป

โรต้องยอมให้ภรรยาฆ่าตัวตาย และตนเองก็พยายามสู้ศึกที่ไม่มีหนทางชนะและตั้งใจจะฆ่าตัวตาย การกระทำของชะบุโรแสดงให้เห็นถึงการยึดมั่นในความถูกต้องที่ตนเชื่อจนถึงสุดท้าย

บทละครในเรื่องนิฉิกิโตะแม้จะไม่ได้มีแก่นเรื่องเป็นเรื่องของพี่น้อง แต่เป็นเรื่องของการยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้อง แสดงให้เห็นผ่านตัวละครอิสุมิ โนะ ชะบุโร ที่ยึดมั่นในวิถีที่ตนเห็นว่าเป็นสิ่งที่พึงปฏิบัติ จนถึงวาระสุดท้าย แต่การใช้ตัวละครพี่น้องชนชั้นนักรบเป็นตัวละครหลักก็ช่วยสะท้อนให้เห็นภาพลักษณ์ของพี่น้องชนชั้นนักรบในบทละคร เรื่องนี้นำเสนอความสัมพันธ์ที่ไม่ดีต่อกันของพี่น้องชนชั้นนักรบที่เกิดความขัดแย้งกัน สำหรับเหตุผลและปัจจัยที่ทำให้เกิดความขัดแย้งดังกล่าว ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างพี่น้องชั้นในเรื่องนิฉิกิโตะนั้นก็คือกรอบของสังคมที่เป็นฉากของเรื่องนั่นเอง กรอบที่ว่านี้ก็คือวิถีชีวิตของชนชั้นนักรบในยุคสมัยนั้นที่บทละครในเรื่องนี้ได้แสดงให้เห็น การให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์นายบ่าว พ่อลูก หรือพี่น้อง ที่แตกต่างกันของตัวละครพี่ชายและน้องชาย ฝ่ายพี่ชายหละหลวมต่อวิถีและพยายามได้แย่งเข้าข้างตัวเอง ส่วนน้องชายเคร่งครัด ความแตกต่างจึงนำไปสู่ความแตกหัก อันเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้มนุษย์เกิดความขัดแย้งต่อกันไม่ว่าในยุคสมัยใดก็ตาม

2.3. บทละครในเรื่อง โคะโซะเดะโซะงะ (Kosode Soga : 小袖曾我)

รูปที่ 3 แผนภาพแสดงความสัมพันธ์ของตัวละครในบทละครในเรื่อง โคะโซะเดะโซะงะ

2.3.1. ตัวละครและเรื่องย่อบทละครในเรื่อง โคะโซะเดะโซะงะ

2.3.1.1. ตัวละคร

ฉนิเตะ : โซะงะ โนะ จูโร (曾我の十郎 : Soga no Juurou)

ทซุระ : มารดาของพี่น้อง (兄弟の母 : kyoudai no haha)

: โซะงะ โนะ โกะโร (曾我の五郎 : Soga no Gorou)

อะชิ : คะซุงะ โนะ ทซุโบะเนะ (春日の局 : Kasuga no Tsubone)

โทะโมะ : ดันซะบุโร (団三郎 : Dansaburou)

: โอะนิโอะ (鬼王 : Oniou)

2.3.1.2. เรื่องย่อของบทละครโดยสังเขป

สองพี่น้อง โทะงะ คนพี่ - จูโร ซุเกะนะริ (曾我十郎祐成 : Soga Juurou Sukenari) และคนน้อง - โทะงะ โกะโร โทะกิมุเนะ (曾我五郎時致 : Soga Gorou Tokimune) ตั้งใจจะฉวยโอกาสที่มิเนโมะโตะ โนะ โยะริโตะโมะ ออกไปล่าสัตว์ที่ทุ่งฟูจิพร้อมกับข้าราชการบริพาร ในการสังหาร คูดะ ซุเกะทซุเนะ (工藤祐経 : Kudou Suketsune) ศัตรูผู้สังหารบิดา เนื่องจากพวกตนอาจจะต้องเสียชีวิต จึงได้กลับไปเยี่ยมมารดาเพื่อบอกลาและขอให้มารดาอภัยให้กับโทะโรที่เคยตัดความสัมพันธ์ไม่ให้เป็นผู้สืบทอดตระกูล ทว่ามารดาไม่ยอมพบกับโทะโรที่ออกจากวัดสะโทะนะมาโดยพลการ และไม่ยอมให้อภัยโทะโร จูโรได้พยายามเกลี้ยกล่อมพร้อมกับตัดพ้อต่อว่ามารดาให้มารดายอมให้อภัยให้กับน้องชาย แต่มารดาก็ยังไม่ยอมให้อภัยโทะโรอยู่ดี สองพี่น้องที่เตรียมใจตายเอาไว้แล้วจึงจำใจเดินทางไปยังที่หมาย ทั้งๆที่รู้สึกผิดที่ต้องปล่อยให้มารดา รู้สึกเศร้าใจ แต่สุดท้ายมารดาก็ตามมาเรียกทั้งสองเอาไว้ก่อนที่จะออกเดินทางเพื่ออวยพร ยอมให้อภัยโทะโร และยินยอมให้สองพี่น้องไปทำตามเป้าหมายแต่โดยดี

2.3.2. ภูมิหลังและความเป็นมาของบทละคร

เป็นบทละครโนที่ไม่ว่าใครผู้แต่งที่แน่ชัด แต่มีการคาดการณ์กันว่าผู้แต่งคือ มิยะมะซุ (宮増 : Miyamasu) หนังสือที่รวบรวมว่าใครเป็นผู้ประพันธ์งานแต่ละชิ้น “ชะคุเมะดีเกะ” (作者付 : Sakushaduke) มีสองเล่มที่เป็นหนังสือรวบรวมผู้ประพันธ์บทละครโน เล่มหนึ่งคือ “โนบอน ชะคุเมะ ชูมอน” (能本作者注文 : Noubon sakusha chuumon :) ได้ระบุไว้ว่าไม่ว่าใครผู้ประพันธ์ที่แน่ชัด ส่วนอีกเล่มหนึ่งคือ “จิกะเด็นโอม” (自家伝抄 : Jikadenshou) ได้ระบุไว้ว่าผู้ประพันธ์คือ มิยะมะซุ ซึ่ง

หนังสือทั้งสองเล่ม ในปัจจุบันถือว่าค่อนข้างเก่าแล้วจึงมีระดับความน่าเชื่อถือต่ำ แต่มีงานวิจัยรองรับ คืองานวิจัยในหัวข้อ “มียะมะทสุโซะงะโมะโนโค” (宮増曾我物攷 : Miyamasu Sogamono Kou) ของ ฟุมิโอะ อะมะโนะ (Amano Fumio : 天野文雄) ที่ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับผู้ประพันธ์ของบทละครโนที่มีที่มาจากนิยายสงครามเรื่องโซะงะโมะโนะงะตะริ (曾我物語 : Soga monogatari) จำนวน 9 เรื่อง และโคะโซะเดะโซะงะก็เป็นหนึ่งในจำนวนนั้น ที่ ฟุมิโอะ อะมะโนะ คาดว่าเป็นผลงานของมียะมะทสุ

บทละครเรื่องนี้เป็นบทละครโนในกลุ่ม “โซะงะโมะโนะ” (曾我物 : Sogamono) ที่มีที่มาจากวรรณกรรมสงครามในสมัยคะมะกุระเรื่องโซะงะโมะโนะงะตะริ ที่เป็นเรื่องราวของสองพี่น้อง โซะงะ จูโร ซุกะนะริ กับ โซะงะ โกะโร โทะกิมุเนะ ร่วมมือกันล้างแค้นให้กับบิดาที่ถูกสังหารโดยแลกกับชีวิตของตนเอง

แม้บทละครเรื่องนี้จะใช้ชื่อว่า โคะโซะเดะโซะงะ แต่ในบทละครโนกลับไม่มีการพูดถึงชุดโคะโซะเดะ¹⁹ (kosode : 小袖) ที่เป็นชื่อเรื่องเลยตลอดทั้งเรื่อง คาดว่าผู้แต่งตั้งชื่อเรื่องตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในนิยายสงครามโซะงะโมะโนะงะตะริที่เป็นต้นแบบ ที่สองพี่น้องขอชุดโคะโซะเดะจากมารดา จะขอเล่าเนื้อเรื่องจากวรรณกรรมต้นแบบโดยสังเขป ดังนี้

ตอนที่สองพี่น้องกลับมาหามารดาเพื่อมาลาไปแก้แค้นนั้น จูโรเห็นว่าชุดโคะโซะเดะของตนนั้นเก่าโทรมแล้วจึงขอชุดใหม่จากมารดา และมารดาก็ตั้งใจจะให้โดยที่ยังไม่รู้ว่าสองพี่น้องจะไปแก้แค้นให้กับบิดา แต่เมื่อโกะโรขอบ้าง มารดากลับไม่ให้เนื่องจากไม่ยอมให้ภัยโกะโร จูโรจึงเกลี้ยกล่อมให้มารดายกโทษให้กับโกะโร และสุดท้ายมารดาก็ยอมให้โคะโซะเดะแก่ทั้งสองพี่น้อง

ซึ่งในบทละครโนก็เป็นเนื้อเรื่องเดียวกัน คือสองพี่น้องกลับมาลามารดาเพื่อไปแก้แค้นให้กับบิดา แต่มารดาไม่ยอมให้ภัยโกะโร จูโรจึงช่วยพูดเกลี้ยกล่อมมารดา สุดท้ายมารดาก็ยอมให้ภัยโกะโร เพียงแต่ในบทละครโนได้ตัดเรื่องของชุดโคะโซะเดะออกไป

¹⁹ ชุดญี่ปุ่นในสมัยโบราณ เป็นต้นแบบของชุดญี่ปุ่นในปัจจุบัน เป็นเสื้อที่มีความยาวถึงประมาณช่วงเอวหรือเข่า แขนเสื้อสั้นและปกแขนเสื้อแคบ ตรงข้ามกับชุด โอโซะเดะ (Osode : 大袖) ที่ปกแขนเสื้อจะเปิดกว้าง

2.3.3. วิเคราะห์เนื้อเรื่อง

สำหรับบทละครทั้งสองเรื่องในกลุ่มโชะงะโมะโนะ คือเรื่องโคะโชะเดะโชะงะ และ โยะอุชิโชะงะ ที่จะกล่าวถึงต่อไปนั้น แม้จะมีตัวละครหลักเป็นพี่น้องนักรบเช่นเดียวกับบทละครเรื่องฉุนอะอิ และเรื่องนิฉิกิโคะ แต่แก่นเรื่องไม่ได้เป็นเรื่องเกี่ยวกับพี่น้องโดยตรง

บทละครเรื่องนี้เริ่มเรื่องด้วยการเล่าถึงเนื้อเรื่องภูมิหลังผ่านบทเปิดตัว (นะโนะริ) ของจูโร ที่เป็นตัวละครฉิเตะ กับบทที่ร้องร่วมกันระหว่าง ฉิเตะ ที่ซุระ และโทะโมะ (トモ : tomo)²⁰ 2 คน คือ จูโร โกะโร และคนรับใช้ 2 คนคือตันชะบุโรและโอะนิโอะ ตามลำดับ ก็จะต่อดูจากที่สองพี่น้องไปพบมารดาและเจรจากตเถียงกัน จากนั้นก็จบลงด้วยฉากการรำรำของสองพี่น้องเมื่อมารดายอมให้อภัยโกะโรและขอให้สองพี่น้องทำการแก้แค้นประสบความสำเร็จด้วยดี

นะโอะกิ คะเนะโกะ (金子直樹 : Kaneko Naoki) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ โนคันโธ นิเบียกุชิชิบัน (能鑑賞 二百一番 : Noukanshou nibyaku ichiban) ว่า เป็นบทละครที่ทำให้รู้สึกถึงความรักระหว่างแม่ลูกและพี่น้องอย่างลึกซึ้ง²¹ ผู้วิจัยเองก็มีความเห็นเช่นเดียวกัน แต่ผู้วิจัยคิดว่าบทละครในเรื่องโคะโชะเดะโชะงะนี้มีแก่นเรื่องเป็นการแสดงสายสัมพันธ์ระหว่างแม่กับลูกชายมากกว่าพี่น้อง

จะขอเล่าเรื่องย่อความไปถึงเรื่องราวที่เกิดขึ้นก่อนหน้าในเนื้อเรื่องตามวรรณกรรมต้นแบบเริ่มจากเหตุการณ์ในบทละครในกลุ่มโชะงะโมะโนะเช่นกัน คือบทละครในเรื่อง โชบุกุโชะงะ (Choubuku Soga : 調伏曾我) เหตุการณ์ในเรื่องนี้กล่าวถึงโกะโรสมัยยังเด็ก ยังไม่ได้ทำพิธีบรรลุนิติภาวะเข้าสู่ความเป็นผู้ใหญ่ หรือ พิธีเก็มปุกุ (genpuku : 元服) และยังใช้ชื่อว่า “ฮะโกะโอะ” (Hako'ou :

²⁰ โทะโมะ คือประเภทของตัวละครองประเภทหนึ่งในละครโน จะเป็นตัวละครที่มีหน้าที่ติดตามฉิเตะหรือที่ซุระ ที่พกดาบหรืออาวุธชนิดอื่นเอาไว้

²¹ 金子直樹. 『能鑑賞 二百一番』. 東京 : 淡交社、2008. pp.110

箱王) อยู่ สะโกะโอะในต่อนั้นได้บวชอยู่ที่วัดสะโกะเนะ (Hakone dera : 箱根寺) ตามคำสั่งของ มารดา

โยะริโตะโอะมะเดินทางมาไหว้พระที่วัดสะโกะเนะพร้อมกับเหล่าผู้ติดตาม และในนั้นก็มิ คุโด ชู เกะทซุเนะ อยู่ด้วย และสะโกะโอะก็ได้เห็นและจดจำหน้าตาของศัตรูผู้สังหารบิดา คุโด ชู เกะทซุเนะ ที่ สังเกตเห็นความเกลียดชังจากสายตาของสะโกะโอะจึงได้เข้าไปพูดคุย และอธิบายว่าแม้คนทั่วไปจะ บอกว่าตนเป็นศัตรูของบิดา แต่จริงๆแล้วไม่ได้เป็นเช่นนั้น สะโกะโอะพยายามตาม คุโด ชู เกะทซุเนะ ไป เพื่อล้างแค้นให้บิดา แต่ก็ถูกคนในวัดบังคับพาตัวกลับไปวัด หลังจากนั้น เพื่อลบล้างความพยาบาท ของสะโกะโอะ สะโกะโอะจึงได้เข้าพิธีสวดบัตรงควาญ (Choubuku : 調伏) โดยสร้างตุ๊กตาของชู เกะทซุ เนะขึ้นมาใช้ในพิธี ในพิธี ฟุโดเมียวโอะ (Fudou Myo'ou : 不動明王)²² ได้ปรากฏตัวออกมาบนศีรษะ ของตุ๊กตาที่เป็นตัวแทนของ คุโด ชู เกะทซุเนะ ทั้งในพิธี เป็นนางบอกว่าเขาจะถูกแก้แค้นโดยสองพี่น้อง ไชะงะได้สำเร็จนั่นเอง

หลังจากเหตุการณ์ดังกล่าวในบทละครโนเรื่องโชบุกุไชะงะ สะโกะโอะก็ได้หนีออกมาจากวัด สะโกะเนะ และไปพึ่งพา โฮโจ โทะกิมะซะ (Houjou Tokimasa : 北条時政) ผู้มีศักดิ์เป็นอาเขยของ สองพี่น้องไชะงะ (ภรรยาคนก่อนของ โฮโจ โทะกิมะซะ เป็นธิดาของปู่ของสองพี่น้อง จึงเป็นอาของสอง พี่น้อง) และได้ โฮโจ โทะกิมะซะ คนนี้เองทำพิธีเก็บปุ๊กให้ และเปลี่ยนมาใช้ชื่อ ไชะงะ โกะโร โทะกิมุเนะ และหลังจากนั้นก็เกิดเหตุการณ์ในบทละครเรื่องโคะไชะเดะไชะงะต่อมา

โกะโรนั้นรักบิดาและมารดาของตน ตอนที่ยังบวชอยู่ที่วัดสะโกะเนะก็ได้สวดมนต์ให้ทั้งคู่อยู่ เสมอ แต่มารดานั้นไม่พอใจกับการที่โทะกิมุเนะหนีออกจากวัดสะโกะเนะมาโดยพลการ จึงได้ตัด ความสัมพันธ์ไม่ให้เป็นผู้สืบทอดตระกูล

²² ชื่อในภาษาไทยคือ อาจละ (อา-จะ-ละ) เป็นวิทยาราศาสตร์หนึ่งในศาสนาพุทธนิกายชินนงของญี่ปุ่น เป็นสัญลักษณ์ของผู้ทำลาย สิ่งลวงตา

ดังนั้นในเรื่องของโคะชะเคะโตะชะนะนี้ จะนำเสนออารมณ์ที่ค่อนข้างบีบหัวใจผู้ชม มารดาของสองพี่น้องจะให้ความรู้สึกว่ารักพี่ชายแต่ไม่รักน้องชาย ตัวละครมารดาจะแสดงให้เห็นภาพเปรียบเทียบอย่างชัดเจนในบทสนทนา เช่น ต้อนรับจูโรอย่างอบอุ่น แต่ไม่ยอมให้โกะโรเข้าพบ เป็นต้น และก็จะมีการแสดงอารมณ์แสดงความน้อยใจออกมาจากฝ่ายโกะโรที่เห็นว่ามารดาไม่รักตน ส่วนจูโรที่เห็นน้องชายเศร้าเสียใจจากการกระทำของมารดา ก็พยายามช่วยเหลือน้องชายและพูดเกลี้ยกล่อมมารดา จนสุดท้ายมารดาก็ยอมให้อภัยโกะโรกลับมาเป็นครอบครัวที่อบอุ่นอีกครั้งในตอนจบ ผู้วิจัยคิดว่า แม้บทละครเรื่องนี้จะสั้น แต่ก็ยังเป็นบทละครที่เปี่ยมไปด้วยความรู้สึก ยิ่งเมื่อคำนึงถึงประเด็นที่ว่า นี่คือการพบหน้ากันครั้งสุดท้ายของครอบครัวแล้ว

ในประเด็นที่มารดาปฏิบัติตนต่อสองพี่น้องไม่เท่าเทียมกันนั้น จะขอยกตัวอย่างบทละครในจุดที่จูโรและโกะโรเข้าไปพบมารดา ดังต่อไปนี้

ตัวอย่างจากบทละคร

母 「あら珍しや十郎殿、いづくへのついでぞや、母がためにわざとはよも。

シテ 「さん候久しく参らず候ふほどに向顔のため、または富士の御狩と申し候ふほどに。

母 「さればこそ思ひし事よ君がため、御狩に出づるついでぞや。²³

(แปล)

มารดา : อา นำประหลาดใจเสียจริงท่านจูโร อยู่ในระหว่างทางไปที่ใด หรือว่าอุตส่าห์มาเพื่อพบแม่ฉันหรือ

²³ 小山弘志、佐藤健一郎. 『謡曲集②』. 東京：小学館. 1998. pp. 345-346

จูโร : ไซ่แล้ว เนื่องจากมิได้กลับมาเสียนานจึงมาเพื่อพบหน้า และเพื่อบอกเกี่ยวกับการ
ล่าสัตว์ที่ฟูจิ [หมายถึงการไปล่าแค้นให้บิดาที่ฟูจิ]

มารดา : อย่างที่คิดจริงๆ เพื่อท่าน [หมายถึงเจ้านาย คือพ่อของสองพี่น้องไซะงะ] จึงแวะ
มาก่อนจะออกไปสถานที่ล่าสัตว์สินะ

จากบทละครจะเห็นได้ว่า มารดามีความรู้สึกดีใจที่จูโรได้กลับมาหาตน และยอมรับในการไปที่
ทุ่งฟูจิเพื่อล่าแค้นให้บิดาของจูโร แต่ในทางกลับกัน เมื่อจูโรตั้งต้นให้น้องชายโกะโรไปเข้าพบกับ
มารดาบ้าง ซึ่งโกะโรไม่กล้าเข้าไปพบกับมารดาเพราะแม่นม คะซุงะ โนะ ทัซุโอะเนะ ได้บอกกับทั้งสอง
ไว้ก่อนหน้านี้อแล้วว่า มารดาสั่งไว้ว่า ถ้าจูโรมาให้เข้าพบ แต่ถ้าโกะโรมาให้ไล่กลับไป

และเมื่อจูโรให้โกะโรฝืนเข้าไปพบ มารดาก็ปฏิบัติอย่างเย็นชากับโกะโร โดยจะขอยกตัวอย่าง
จากบทละครดังต่อไปนี้

ตัวอย่างจากบทละคร

母 「あら不思議や、祐成はただいま来ちぬ、国上の禪師は寺にあり、それなら
で子はなきに、時致といふは誰そ。や、今思ひ出したり、箱根の寺にありし
箱王をといひしえせ者か。それならば母が出家になれと申ししを聞かざりし
ほどに勘当せしに、推してこれまで来れるは、なほ重ねての勘当をや、伊豆
箱根富士権現²⁴も御覧ぜよ、なほこの後も勘当と、²⁵

²⁴ พระอวตาร หรือ กงเก็น (権現 : gongen) เป็นคำลงท้ายของเทพเจ้าคำหนึ่งของเทพเจ้าญี่ปุ่น ใช้กับเทพที่เกี่ยวข้องกับศาสนา
พุทธและมีพระพุทธรูปปรากฏ

²⁵ 小山弘志、佐藤健一郎。『謡曲集②』。東京：小学館。1998。pp. 347

(แปล)

มารดา : อะไรก็น่าแปลกใจนัก ชูเกะนะริเพิ่งกลับมาเมื่อครู่นี้ คุณะมิ โนะ เส็นจิ (Kugami no Zenji : 国上の禅師) ก็อยู่ที่วัด นอกจากนั้นก็ไม่มีบุตรไหนแล้ว โทะกิมุเนะนั้นเป็นใครกันหรือ อ้อ นึกออกแล้ว เจ้าคนไร้สาระชื่อสะโกะโอะที่วัดสะโกะเนะนะะหรือ ถ้าเช่นนั้นล่ะก็แม่บอกให้ไปออกบวชแต่กลับไม่ฟังจึงตัดความสัมพันธ์ไปแล้ว ยังดึงดันมาถึงที่นี่ก็ยิ่งจะตัดความสัมพันธ์ จงไปหาพระอวตารที่อิสุ สะโกะเนะ หรือฟูจิ ก็ไปเถิด หลังจากนั้นก็จะยังตัดความสัมพันธ์กันอยู่ดี

จากตัวอย่าง จะเห็นได้ว่า ท่าทีของมารดาที่มีต่อโกะโรนั้นตรงกันข้ามกับท่าทีที่มีต่อจูโรอย่างสิ้นเชิง มารดาประชดประชันโกะโร ด้วยการทำเป็นนึกไม่ออกว่าโกะโรเป็นบุตรของตน และยังประกาศตัดความสัมพันธ์ซ้ำตอกย้ำความรู้สึกผิดของโกะโรเข้าไปอีกจนโกะโรถึงกับร้องไห้ด้วยความเสียใจกลับออกไปหาพี่ชาย

ก่อนหน้านี้ตัวโกะโรเองนั้นก็แสดงความรู้สึกน้อยใจที่มารดาปฏิบัติต่อตนไม่เท่าเทียมกับพี่ชาย โดยจะขอยกตัวอย่างย้อนไปในตอนที่จูโรเข้าไปพบกับมารดา โกะโรที่มองดูพี่ชายพูดกับมารดาอย่างอบอุ่นก็ได้ตัดพ้อกับตัวเองดังต่อไปนี้

ตัวอย่างจากบทละคร

地謡 「高間の山の峰の雲、よそにの見てややみなん。同じ子に、同じ柀の守乳母、同じ守乳母、隔てなくこそ育てしに、さも引き替えて祐成にはいろいろのお

もてなし、御祝ひ事の盃、たとへば時致は、後に生まれしばかりなり、まさしく同じ子の身にて、御覚え蘆垣の、隔てあるこそ悲しけれ。²⁶

(แปล)

โทะกิมุเนะ : [การทำแบบเดียวกับพี่ชาย = การพูดคุยกับมารดา สำหรับโทะโรนั้น] ราวกับเมฆบนยอดเขาทะกะมะะ ได้เพียงมองอยู่ห่างๆ ทั้งที่เป็นลูกเช่นเดียวกัน แม่นมคนเดียวกัน แม่นมคนเดียวกัน เลี้ยงดูจนเติบโตมาโดยมีต่างกันแท้ๆ แต่กลับกลายเป็นว่าซุกะนะริได้รับการต้อนรับ มีออกสุราเฉลิมฉลอง แต่โทะกิมุเนะนั้น เพียงแค่เกิดมาทีหลัง ทั้งๆที่เป็นลูกเช่นเดียวกัน กลับไม่ได้รับความรักจากมารดา แตกต่างจากพี่ชาย ช่างเป็นเรื่องน่าเศร้าเสียจริง

โทะโรนั้นมีความรู้สึกน้อยใจมารดาที่ปฏิบัติต่อพี่ชายต่างกับที่ปฏิบัติต่อตน เมื่อเห็นพี่ชายได้รับการต้อนรับขับสู้แต่ตนเองนั้นกลับไม่ยอมให้เข้าพบ จุดนี้แสดงให้เห็นว่าโทะโรนั้นรักมารดาและให้ความสำคัญกับมารดามาก เพราะถ้าไม่ใส่ใจว่ามารดาจะคิดอย่างไร โทะโรก็คงจะสามารถติดตามพี่ชายไปแก้แค้นได้เลยโดยไม่ต้องกลับมาขอร้องมารดาแต่อย่างใด แต่เนื่องจากยังรักมารดาอยู่และอยากมาพบหน้าอ้าลาเป็นครั้งสุดท้ายเพื่อจากกันแต่โดยดี โทะโรจึงเลือกที่จะมาพบมารดาทั้งๆที่รู้ว่ามารดาบังโกรธตนอยู่

สำหรับจุงโร เมื่อเห็นว่ามารดาเอ็นชากับน้องชายและประกาศตัดความสัมพันธ์กับน้องชายซ้ำอีกครั้ง จึงได้กลับเข้าไปพูดคุยกับมารดาเพื่อเกลี้ยกล่อมให้มารดาเปลี่ยนใจ ให้อภัยน้องชาย ดังตัวอย่างที่จะยกมาต่อไปนี้

²⁶ 小山弘志、佐藤健一郎。『謡曲集②』。東京：小学館。1998。pp. 346

ตัวอย่างจากบทละคร

シテ 「いかに申し候。われらが親の敵の事、世に隠れなく候ふところに、あまりにたよりなく候ふ間、時致が事を申し直し、連れて御狩に出づべきところに、時致が事を申さば、祐成ともに御勘当と候ふや。よくよくこれを案じ見るに、

シテ 「総じて祐成をもまことは思ひ給はぬぞや。

地謡 「たひと時致出家の暇を申すとも、兄祐成に郎等もなし、しかも身に思ひあり、おのれらさへに見捨つるかど、かへつて御叱り候ひてこそ、慈悲の母とも申すべけれ。

シテ 「それに時致を法師にならぬとの御勘当、たとひ仰せに従ひ出家仕り候ふとも、

地謡 「われらが事は世に隠れなし、あれ見よ河津が子供こそ、敵を遁れんとの出家、まさしく求法のためならずと、同宿も思ひ卑しまば、心も染まぬ墨衣の、捕島が子の箱根寺にて、明暮悔しと思ふならば、なかなか俗には劣るべし。

27

(แปล)

จูโร : อยากขอกล่าวว่า เรื่องของผู้เป็นศัตรูของบิดาเรานั้น เป็นเรื่องที่มีสามารถปกปิดต่อโลกได้ และตัวข้าผู้เดียวมีโอกาสทำสำเร็จได้ จึงมาพูดแก้ตัวให้กับโทะกิมุเนะ และพาไปออกลาสัตว์ [หมายถึงแก้แค้นให้บิดา] ด้วยกัน แต่ท่านบอกว่าหากพูดถึงโทะกิมุเนะ จะตัดความสัมพันธ์กับซุเกะนะริด้วย หากคิดใคร่ครวญเกี่ยวกับเรื่องนี้แล้ว

จูโร : หมายความว่า ท่านแม่ไม่คิดถึงพวกเรา [ทั้งโทะกิมุเนะ] ทั้งซุเกะนะริด้วย อย่างจริงจังเลย

จูโร : หากว่าโทะกิมุเนะบอกกับท่านว่าจะออกบวชล่ะก็ “ทำไมถึงให้ซุเกะนะริพี่ชายผู้ไร้ซึ่งเข้ารับใช้คอยติดตามช่วยเหลือ แต่ยังมีใจจะแก้แค้นให้บิดาต้องไปทำการคนเดียว” ควรจะว่ากล่าวน้องเช่นนั้นมิใช่หรือ หากเป็นมารดาผู้มีใจเมตตา

²⁷ 小山弘志、佐藤健一郎。『謡曲集②』。東京：小学館。1998。pp. 349-350

จูโร : แล้วก็เรื่องที่ดีที่ความสัมพันธ์กับโกะโรเพราะไม่ออกบวช หากทำตามไปออกบวชแล้วล่ะก็

จูโร : เรื่องของพวกเขาเรานั้นมีอาจปกปิดซ่อนความต่อโลกหล้า ดุฉันสิบุตรของคะวะทซุ หนีจากศัตรูมาออกบวช หาได้ไฝ่ธรรมะไม่ จักถูกดูหมิ่นจากพระร่วมวัด ห่มผ้าสีหมึกแต่กาย มิได้ห่มด้วยใจ ต้องทุกข์ทรมานอยู่ที่วัดอะโกะเนะทุกเช้าค่ำ ชีวิตช่างตกต่ำเสียนี้กระไร

จูโรพยายามยกเหตุผลต่างๆขึ้นมาเกลี้ยกล่อมมารดาว่า การที่มารดาสั่งให้โกะโรออกบวชนั้น จะทำให้โกะโรตกเป็นที่ติฉินนินทาว่าไม่ยอมแก้แค้นให้บิดา ไม่ช่วยเหลือพี่ชายปล่อยให้พี่ชายทำการแก้แค้นคนเดียว และหนีเข้าวัดเพื่อรักษาชีวิตไม่ได้บวชเพื่อศาสนา

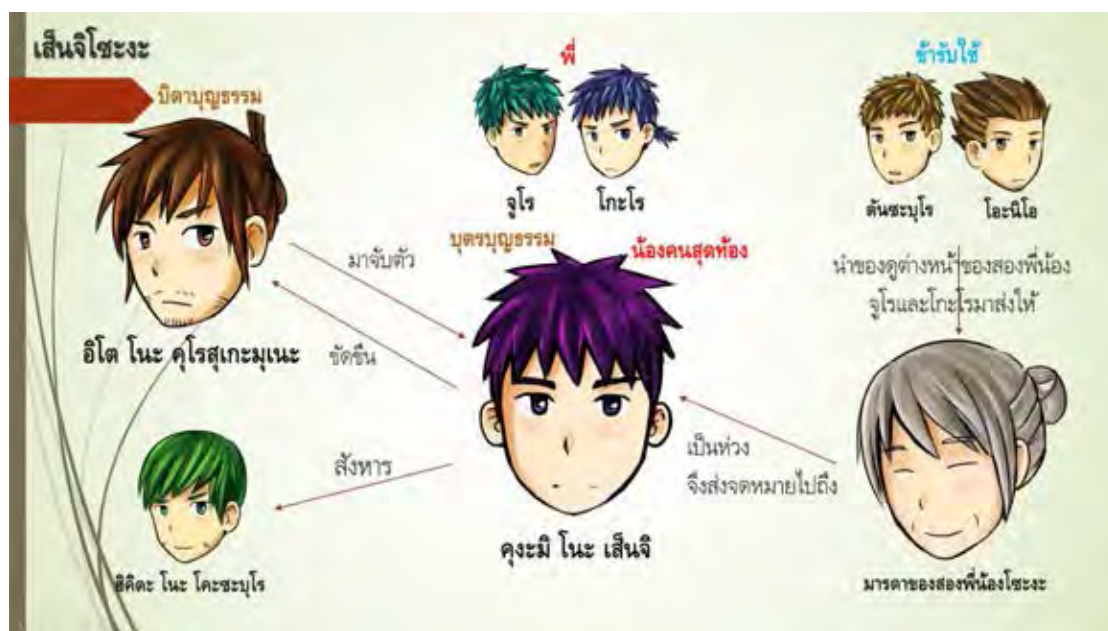
ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การที่จูโรช่วยพูดแทนน้องชายจนถึงขนาดที่เรียกว่าตัดพ้อต่อว่ามารดาได้ เช่นนี้ รวมกับทั้งก่อนหน้าที่จูโรพยายามตั้งต้นให้น้องชายไปปรับความเข้าใจกับมารดานั้น แสดงให้เห็นถึงสายสัมพันธ์ที่จูโรมีให้กับโกะโร เห็นได้ว่าจูโรนั้นคิดคำนึงถึงเรื่องน้องชาย และมีความรักความห่วงใยต่อน้องชายมาก และก็คิดคำนึงถึงมารดาเช่นกัน ไม่อยากให้มารดาและน้องชายต้องจากกันตลอดชีวิตทั้งๆที่ยังมีความกินแหนงแคลงใจกันอยู่ จนสุดท้ายมารดาก็ให้อภัยและอวยพรให้พี่น้องกระทำการสำเร็จ

ในส่วนของมารดานั้น จากการศึกษาทั้งจากวรรณกรรมต้นฉบับและการค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติมทางอื่น ผู้วิจัยคิดว่า มารดาไม่ต้องการให้โกะโรที่มีลักษณะนิสัยใจร้อนกว่าพี่ชายอยู่แล้ว ทำการแก้แค้นให้บิดาจึงสั่งให้โกะโรไปออกบวชตั้งแต่เด็กและประกาศตัดความสัมพันธ์เมื่อโกะโรหนีออกจากวัดอะโกะเนะไป และจากการศึกษาบทละครโนเรื่อง “เซ็นจิโซะงะ” (Zenji Soga : 禅師曾我) ที่เป็นตอนต่อจากบทละครเรื่องโยะอุชิโซะงะ อันเป็นเรื่องราวของน้องคนสุดท้อง “คุงะมิ โนะ เซ็นจิ” ของพี่น้อง

โษะงะ ที่มีชื่อปรากฏอยู่ในบทละครเรื่องนี้เช่นกันประกอบแล้วนั้น ผู้วิจัยคาดว่า มารดาของสองพี่น้องโษะงะทำเช่นนั้นเพื่อรักษาชีวิตของโกะโรไว้

จะขอพูดถึงเรื่องย่อของบทละครเรื่องเส็นจิโษะงะประกอบการอธิบาย ดังต่อไปนี้

เรื่องย่อโดยสังเขปของบทละครในเรื่อง เส็นจิโษะงะ

รูปที่ 4 แผนภาพแสดงความสัมพันธ์ของตัวละครในบทละครในเรื่อง เส็นจิโษะงะ

พี่น้องโษะงะ (จูโรและโกะโร) แก่แค้นให้บิดาได้สำเร็จ แต่ก็ต้องแลกกับชีวิตของพวกเขาเอง คนรับใช้ของสองพี่น้อง ตันชะบุโรและโอะนิโอะได้กลับมามอบของดูต่างหน้าให้มารดาของสองพี่น้อง

มารดา รู้สึกเป็นกังวลว่าภัยคงจะมาถึงตัวน้องคนสุดท้องที่อยู่ที่วัดคุงะมิ จึงให้ดันชะบุโรและโอะนิโอะ เดินทางไปยังวัดคุงะมิเพื่อนำจดหมายไปส่ง

ที่วัดคุงะมิ อิโต โนะ คุโรซูกะมุเนะ (Itou no Kurozukemune : 伊藤九郎祐宗) บิดาบุญธรรมของ คุงะมิ โนะ เส็นจิ (Kugami no Zenji : 九上禅師) น้องคนสุดท้อง ได้นำกองทหารมาตามคำสั่งของโยะริโตะโมะ เส็นจิที่ประกาศตนว่าเป็นบุตรของ คะวะทซุ โนะ ชะบุโร (Kawatsu no Saburo : 河津の三郎) (ชื่อหนึ่งของบิดาของพี่น้องโชะงะ) และเข้าต่อต้าน สามารถสังหาร ฮิกิดะ โนะ โคะชะบุโร (Hikida no Kosaburo : 疋田小三郎) ลูกน้องของสุเกะมุเนะที่บุกเข้ามาเป็นแนวหน้าลงได้ แต่ก็ถูกไล่ต้อนจนตัดสินใจจะฆ่าตัวตาย ซึ่งก็ทำไม่สำเร็จถูกจับเป็นและส่งตัวไปยังคะมะกูระ

บทละครในเรื่องเส็นจิโชะงะนั้น ดังที่กล่าวไว้ข้างต้นคือเป็นเรื่องของน้องคนสุดท้องหลังจากเหตุการณ์ในโคะโชะเคะโชะงะและโยะอุชิโชะงะได้ผ่านพ้นไปแล้ว จูโรและโกะโรแก้แค้นได้สำเร็จและเสียชีวิตลงไปแล้ว ดังนั้นความสัมพันธ์ของเส็นจิกับพี่ชายสองคนคือจูโรและโกะโรนั้นจะไม่มีให้เห็นเลยในเรื่อง จึงไม่อยู่ในขอบเขตของงานวิจัยนี้

แต่จะมีอยู่จุดหนึ่งในบทละครที่กล่าวว่า มารดาของพี่น้องโชะงะรู้สึกเป็นห่วงเกรงว่าภัยจากการแก้แค้นให้บิดาของจูโรและโกะโร ที่ไปสังหารคนของโยะริโตะโมะเข้า จะมาถึงตัวเส็นจิที่ออกบวชอยู่ที่วัดคุงะมิด้วย ผู้วิจัยจึงคาดว่า มารดาอาจจะให้โกะโรไปออกบวชด้วยเหตุผลเดียวกับเส็นจิ คือต้องการให้ไปอยู่ในที่ปลอดภัยตัดขาดกับทางโลก จะได้ไม่ต้องยุ่งกับเรื่องการแก้แค้นให้บิดาและรักษาชีวิตเอาไว้

2.3.4. ลักษณะความสัมพันธ์พี่น้องที่ปรากฏ และบทสรุปภาพรวมของบทละคร

สำหรับบทละครในกลุ่มโชะงะโมะโนะ ส่วนใหญ่จะเป็นการนำเหตุการณ์ต่างๆที่มีอยู่แล้วในวรรณกรรมต้นฉบับ โชะงะโมะโนะงะตะริ มาเรียบเรียงเป็นบทละครเพื่อขยายความหรือเติมเต็ม

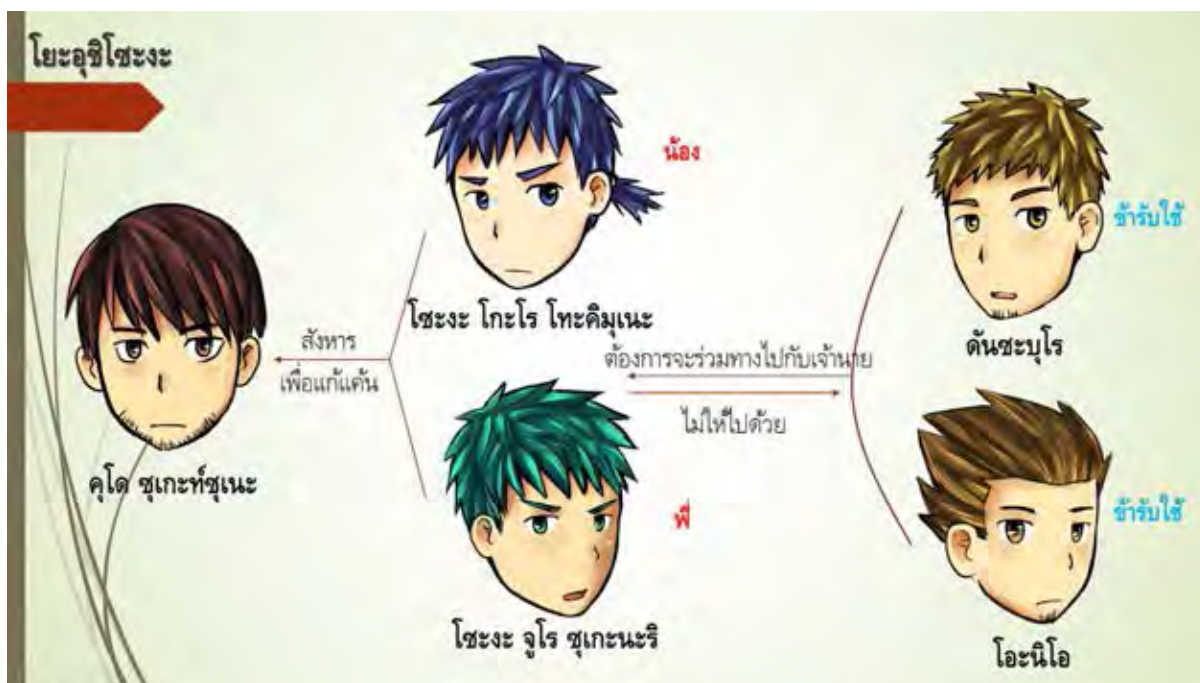
รายละเอียดเพิ่มเติมจากต้นฉบับ โดยตั้งเหตุการณ์หลายๆจุดออกมาและกำหนดสิ่งที่อยากนำเสนอคือ แก่นเรื่องเกี่ยวกับเหตุการณ์นั้นๆเพื่อเล่าเรื่องใหม่ สำหรับบทละครเรื่องโคะโซะเดะโซะจะนะนี้ ก็เป็นการเติมในเรื่องความสัมพันธ์ภายในครอบครัวของสองพี่น้องกับมารดา ที่แตกต่างจากต้นแบบ ด้วยการเปลี่ยนให้สองพี่น้องได้มาพบกับมารดา และมารดาได้รับรู้จากปากของสองพี่น้องเองว่าพวกตนจะไปทำการแก้แค้นให้กับบิดา และมารดาก็ยอมให้สองพี่น้องไปแก้แค้นในที่สุด แม่ลูกจึงได้จากกันด้วยดี ต่างกับวรรณกรรมต้นแบบที่สองพี่น้องเดินทางไปแก้แค้นโดยที่มารดาไม่ทราบเรื่อง มาทราบตอนที่ได้ข่าวว่าสองพี่น้องได้เสียชีวิตไปแล้ว

ผู้วิจัยจึงมองว่า บทละครในเรื่องโคะโซะเดะโซะจะนะนี้ ไม่ได้มีแก่นเรื่องเป็นความสัมพันธ์พี่น้อง เพียงแต่ใช้พี่น้องเป็นตัวละครเอกในการนำเสนอประเด็นอื่นเท่านั้น สำหรับบทละครเรื่องนี้ ประเด็นที่ว่าก็คือความสัมพันธ์ระหว่างแม่ลูก แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าประเด็นความสัมพันธ์พี่น้องจะไม่มีอยู่ในเรื่องเลย

ในเรื่องเราสามารถเห็นสายสัมพันธ์ที่โจรผู้เป็นพี่มีต่อน้องชายโกะโรได้ค่อนข้างชัดเจน อันเป็นสายสัมพันธ์ในรูปแบบของความห่วงใย การคิดคำนึงถึงเกียรติยศชื่อเสียงของน้องชาย ทว่าในทางกลับกัน อาจกล่าวได้ว่าเรื่องนี้ไม่ได้นำเสนอในทางตรงกันข้ามคือสายสัมพันธ์ของน้องชายที่มีต่อพี่ชายเท่าใดนัก

อนึ่ง ตัวละครพี่น้องเพศชายชนชั้นนักรบที่ปรากฏในบทละครเรื่องโคะโซะเดะโซะจะนะ จริงๆแล้วมี 2 คู่ คือพี่น้องโซะจะนะ กับ ดันชะบุโร และ โอะนิโอะ สองพี่น้องที่เป็นนักรบซำรับใช้ของพี่น้องโซะจะนะ แต่เนื่องจากดันชะบุโรและโอะนิโอะในเรื่องนี้เป็นตัวละครโทะโมะ ที่ไม่ได้มีบทบาทสำคัญในเรื่องแต่อย่างใด จึงจะไม่นำมาวิเคราะห์ในส่วนของบทละครเรื่องนี้ แต่จะกล่าวถึงทั้งคู่อีกครั้งในหัวข้อต่อไปคือบทละครในเรื่องโยะอุชิโซะจะนะ ที่ทั้งคู่มีบทบาทสำคัญในเรื่อง

2.4. บทละครในเรื่อง โยะอุชิโซะงะ (夜討曾我 : Youchi Soga)

รูปที่ 5 แผนภาพแสดงความสัมพันธ์ของตัวละครในบทละครในเรื่อง โยะอุชิโซะงะ

2.4.1. ตัวละครและเรื่องย่อบทละครในเรื่อง โยะอุชิโซะงะ

2.4.1.1. ตัวละคร

มะเอะฉิมิตะ : โซะงะ โกะโร

มะเอะทซุเระ : โซะงะ จูโร

: ดันชะบุโร

: โอะนิโอะ

เคียวเง็น	: โอโทะนะอิ (大藤内 : Ootonai) / : คนที่อยู่ที่สถานที่ล่าสัตว์ (狩場のもの : gariba no mono)
โนะชิมิตะ	: โชะงะ โกะโร
โนะชิทสุระ	: ฟุรุยะ โกะโร (古屋五郎 : Furuya Gorou) : โกะโมะะ โกะโระมะรุ (御所五郎丸 : Gosho Goroumaru) : ทหารสองคน (軍兵 (二人) : gunpei)

2.4.1.2. เรื่องย่อของบทละครโดยสังเขป

ก่อนที่สองพี่น้องจูโร โกะโร จะลงมือทำตามแผนล้างแค้นให้บิดา พวกเขาได้สั่งให้คนรับใช้ที่ติดตามมาด้วยคือตันชะบุโรและโอะนิโอะ กลับไปยังบ้านเกิดเพื่อมอบของดูต่างหน้าให้กับมารดาของพวกเขา คนรับใช้ทั้งสองอยากติดตามผู้เป็นนายไปจนถึงที่สุดจึงบอกว่าจะฆ่าตัวตายถ้าไม่ให้ติดตามไปด้วย สองพี่น้องเกลี้ยกล่อมจนคนรับใช้ทั้งสองยอมกลับไปในที่สุด และไปแก้แค้นได้สำเร็จ แต่ตัวจูโรเองก็ถูกสังหาร โกะโรก็ถูกจับเป็นไป

2.4.2. ภูมิหลังและความเป็นมาของบทละคร

เป็นบทละครโนที่ไม่ทราบผู้แต่งที่แน่ชัด แต่มีการสันนิษฐานว่าผู้แต่งคือมียะมะซุเช่นเดียวกับเรื่องโคะโตะคะโตะชะงะ ในหนังสือชะกุกะทสุเกะ “โนบนชะกุกะชิมอน” ไม่มีการบันทึกเกี่ยวกับผู้ประพันธ์ของบทละครในเรื่องโยะอุชิโตะงะ ส่วนอีกเล่มหนึ่งคือ “จิกะเด็นโม” ได้ระบุไว้ว่าผู้ประพันธ์คือ มียะมะซุ ซึ่งงานวิจัยในหัวข้อ “มียะมะทสุ โตะงะโมะโนะโก” ของ ฟุมิโอะ อะมะโนะ ก็ยืนยันว่า โยะอุชิโตะงะ เป็นหนึ่งในจำนวนบทละครโนโตะงะโมะโนะจำนวน 9 เรื่องที่เป็นผลงานของมียะมะซุ เช่นเดียวกับโคะโตะคะโตะชะงะ

บทละครเรื่องนี้มีเนื้อเรื่องต่อเนื่องมาจากโคะโชะเดะโชะงะ และก็มีบทละครในอีกเรื่องหนึ่งที่เป็นเรื่องต่อของบทละครนี้ได้แก่บทละครในเรื่องเส็นจิโชะงะ ที่กล่าวถึงไปก่อนหน้านี้

ชนะริ เค็นตะโร ได้ระบุไว้ในหนังสือ โยเกียวกุกะอิกัน เล่ม 5 (Youkyoku Taikan 5 kan : 謡曲大観 5 卷) เอาไว้ว่า เนื้อเรื่องของบทละครยึดตามโชะงะโมะโนะงะตะริตันฉบับก็จริง แต่ก็มีส่วนที่เขียนขึ้นใหม่ประกอบอยู่มาก อย่างเช่นในองค์แรกตอนที่สองพี่น้องโชะงะฝากของดูต่างหน้ากลับไปให้มารดานั้น มีการบรรยายให้เห็นถึงลักษณะนิสัยของสองพี่น้องโชะงะกับอารมณ์ความรู้สึกของสองพี่น้องตันชะบุโรและโอะนิโอะมากกว่าในตัวบทต้นแบบ²⁸

2.4.3. วิเคราะห์เนื้อเรื่อง

ในบทละครทั้ง 4 เรื่องที่ผู้วิจัยนำมาศึกษา เรื่องโยะอุชิโชะงะนี้เป็นเพียงเรื่องเดียวที่มีการแสดงเคียวเง็น (Kyougen : 狂言) คั่นระหว่างการแสดงสององค์ และเป็น 1 ใน 2 เรื่องที่แบ่งเป็นสององค์ อีกเรื่องหนึ่งคือบทละครเรื่องนิมิกิโคะ ที่ได้กล่าวถึงไปก่อนหน้านี้แล้ว

บทละครเรื่องนี้แบ่งออกเป็นสององค์ก็จริง แต่องค์ที่ 1 มีความยาวกว่าองค์ที่ 2 ค่อนข้างมาก

องค์ที่ 1 เป็นเหตุการณ์ที่สองพี่น้องโชะงะกับพี่น้องนักรบรับใช้ตันชะบุโรและโอะนิโอะ ทั้งหมด 4 คน เดินทางมาถึงภูเขาฟูจิอันเป็นจุดหมายที่จะทำการแก้แค้นให้กับบิดา สองพี่น้องโชะงะขอให้ตันชะบุโรและโอะนิโอะนำของดูต่างหน้าของพวกตนกลับไปให้กับมารดา แต่ตันชะบุโรและโอะนิโอะไม่ยอมกลับ อยากจะร่วมเป็นร่วมตายกับเจ้านาย แต่สุดท้ายสองพี่น้องโชะงะก็เกลี้ยกล่อมทั้งคู่จนยอมกลับไป องค์ที่ 1 จบลงตรงนี้

ต่อจากองค์ที่ 1 เป็นเคียวเก็นคั่นระหว่างองค์ โดยเป็นบทสนทนาของคนที่อยู่ในสถานที่ล่าสัตว์(ภูเขาฟูจิ) มาพูดคุยกันถึงสองพี่น้องโชะงะ โดยสรุปเรื่องทำความเข้าใจตั้งแต่เรื่องที่ คุโด ชูเกะทังชูเนะ

²⁸佐成謙太郎. 『謡曲大観第 5 卷』. 東京 : 明治書院、1931. pp. 3259

เป็นศัตรูผู้ฆ่าบิดาของสองพี่น้องไซะงะ สองพี่น้องจึงได้ตามมาล้างแค้น ณ สถานที่ล่าสัตว์แห่งนี้โดย
ลอบเข้าไปสังหาร คุโด ชูเกะทซึเนะ ในตอนกลางคืน

ต่อจากเคียวเงินจึงเป็นองค์ที่ 2 เป็นฉากที่โกะโรกำลังหนีการตามล่าจากทหาร โกะโรร้องเรียก
หาจู่โรผู้เป็นพี่ชายแต่ก็ไม่มีใครตอบรับ จึงรู้ว่าพี่ชายคงจะตายไปแล้ว และรู้สึกเศร้าเสียใจที่ตั้งใจจะ
ตายด้วยกันในสถานที่เดียวกันแต่กลายเป็นต้องตายแยกจากกัน หลังจากนั้นโกะโรก็ถูกจับตัวไป บท
ละครจบลงที่ตรงนี้

ผู้วิจัยมองว่า แก่นเรื่องสำคัญของบทละครเรื่องนี้เป็นเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างนายกับ
บ่าว ระหว่างสองพี่น้องไซะงะกับสองพี่น้องนักรบรับใช้ตันชะบุโรและโอะนิโอะ ที่แสดงให้เห็นในองค์ที่ 1
ดังที่ได้กล่าวถึงในส่วนของภูมิหลังของบทละครข้างต้นแล้ว ที่ ชะนะริ เค็นตะโร กล่าวไว้ว่าผู้ประพันธ์
ได้เพิ่มเติมในส่วนของฉากฉากของดูต่างหน้านี้เพิ่มขึ้นมาจากต้นฉบับมาก ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่า
เฉพาะองค์ที่ 1 นี้เองที่เป็นใจความสำคัญและเป็นสิ่งที่ผู้ประพันธ์ต้องการจะนำเสนอเป็นหลัก ส่วน
เคียวเงินและองค์ที่ 2 เป็นส่วนที่เขียนขึ้นมาประกอบให้เนื้อเรื่องครบถ้วนตรงตามต้นแบบและเพื่อให้มี
ฉากที่แสดงว่าสองพี่น้องไซะงะได้เสียชีวิตลงแล้ว เพื่อเป็นจุดต่อยอดไปยังเนื้อเรื่องตอนต่อไปคือเส้น
ใจไซะงะที่เป็นเหตุการณ์ตอนที่โกะโรและจู่โรเสียชีวิตไปแล้วได้เท่านั้น

ความสัมพันธ์ระหว่างนายบ่าวที่ปรากฏในบทละครเรื่องนี้ เน้นไปที่ความรู้สึกของบ่าวที่มีต่อ
นาย มากกว่าความรู้สึกของนายที่มีต่อบ่าว กล่าวคือความรู้สึกจงรักภักดีที่มีต่อเจ้านายของตันชะบุโร
และโอะนิโอะนั่นเอง โดยในเรื่อง สองพี่น้องไซะงะต้องการให้ตันชะบุโรและโอะนิโอะนำของดูต่างหน้า
และข้อความสุดท้ายของพวกเขาตนกลับไปให้กับมารดา ในตอนแรกจู่โรตั้งใจจะให้กลับไปเพียงคนเดียวคน
หนึ่ง แต่โกะโรแย้งว่าให้กลับไปเพียงคนเดียวคนหนึ่ง ทั้งคู่คงจะไม่ยอม จึงจะให้กลับไปทั้งสองคน ว่าแล้ว
จึงเรียกตันชะบุโรและโอะนิโอะมาสั่งการ แต่ยังไม่บอกว่าจะสั่งให้ไปทำอะไร ให้รับปากไว้ก่อน
ดังต่อไปนี้

ตัวอย่างจากบทละคร

十郎 「いかに團三郎。鬼王も確かに聞け。汝兄弟に申すべき事を承引すべきか。又承引すまじきか眞直に申し候へ

團三 「これは今めかしき御諍にて候。何事にても候へ御意を背く事はあるまじく候

十郎 「あら嬉しや。さては承引すべきか

團三 「畏つて候。何事も御諍をば背き申すまじく候²⁹

(แปล)

จูโร: นี่ ดันชะบุโร โอะนิโอด้วยจงฟังให้ดี สิ่งที่จะพูดกับพวกเจ้าพี่น้องต่อไปนี้ จะรับคำ หรือไม่รับคำ จงบอกมาตามตรง

ดันชะบุโร: ปานนี้แล้วยังจะพูดเช่นนี้ทำไม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องใดก็ไม่มีทางที่จะไม่ปฏิบัติตามอยู่แล้ว

จูโร: นายอินดึ้นัก เช่นนั้นจะยอมรับคำสินะ

ดันชะบุโร: รับทราบแล้ว ไม่ว่าจะเป็นเรื่องใดก็ไม่มีทางไม่ปฏิบัติตามเด็ดขาด

ตรงจุดนี้ผู้วิจัยเห็นว่า ทั้งจูโรและโกะโรน่าจะรู้จักลักษณะนิสัยและความจงรักภักดีของดันชะบุโรและโอะนิโอดที่มีต่อพวกตนดี ว่าทั้งคู่ตั้งใจจะมาร่วมเป็นร่วมตายกับพวกตน จะให้กลับไปเพียงคนเดียวคนหนึ่ง หรือให้กลับไปทั้งคู่คงไม่ยินยอมแน่ จึงพูดอ้อมค้อมโดยบังคับให้รับปากเอาไว้ก่อน โดยยังไม่บอกว่าจริงๆแล้วจะให้กลับไปบ้านเกิด และการที่ดันชะบุโรและโอะนิโอดยอมรับคำสั่งรับปากโดยไม่ถาม

²⁹ 佐成謙太郎. 『謡曲大観第5巻』. 東京: 明治書院, 1931. pp. 3263

ก่อนนั้น ก็แสดงให้เห็นถึงความภักดีต่อเจ้านายโดยไม่ตั้งข้อสงสัย พร้อมจะปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้านายไม่ว่าจะเป็นคำสั่งใดก็ตาม

ทว่าต่อมาเมื่อต้นชะบุงุโรและโอะนิโอรูรู้ว่าเจ้านายตั้งใจจะให้พวกตนกลับไปที่บ้านเกิด ก็ไม่ยินยอมที่จะกลับไปจริงๆแม้จะรับปากเจ้านายเอาไว้แล้วว่าจะปฏิบัติตามคำสั่ง ทั้งคู่ยืนยันว่าจะไม่กลับไปเด็ดขาด เมื่อหาข้อสรุปไม่ได้ ทั้งคู่จึงคิดจะฆ่าตัวตาย ดังจะเห็นได้จากบทละครดังนี้

ตัวอย่างจากบทละคร

團三「さて何と仕り候べき。罷り帰れば本意にあらず。帰らねば御意に背く。とかく進退ここに谷まつて候

鬼王「仰せの如く。罷り帰れば本意にあらず。又帰らねば御意に背く。我等も是非を弁へず候。但しきつと案じ出だしたる事の候。いくくにも命を捨つるこそ肝要にて候へ。恐れながら團三郎殿とこれにて刺し違へ候べし

團三「げにげにいくくにも命を捨つこそ肝要なれ。いざさらば刺し違へう

鬼王「尤もにて候³⁰

(แปล)

ต้นชะบุงุโร: เขาจะจะทำเช่นไรดี ถ้ากลับไปก็มีไข้เจตนา ถ้าไม่กลับก็เป็นการขัดคำสั่ง จะทำเช่นไรก็ทำมิได้เลย

โอะนิโอรู: เป็นดังที่กล่าวมาเลย ถ้ากลับไปก็มีไข้เจตนา ถ้าไม่กลับก็เป็นการขัดคำสั่ง พวกเรามีรู้แล้วว่าควรทำเช่นไร จริงสิ คิดดูแล้วการสละชีวิตต่างหากที่สำคัญ ท่านต้นชะบุงุโรเรา มาแทงกันและกัน ตายด้วยกันเถิด

³⁰ 佐成謙太郎. 『謡曲大観第5巻』. 東京: 明治書院, 1931. pp. 3266

ตันชะบุโร: เป็นเช่นนั้นจริงๆ การยอมสละชีวิตต่างหากที่สำคัญ เขาละจงแทงกันและกันเลยเถิด

โอะนิโอะ : จริงๆด้วย

ผู้วิจัยมองว่า ตรงจุดนี้เป็นจุดที่แสดงให้เห็นถึงความจงรักภักดีต่อเจ้านายอย่างที่สุดของตันชะบุโรและโอะนิโอะ ทั้งคู่มีเจตนาของตนเองว่า ตนจะมาตายพร้อมกับเจ้านาย แต่เมื่อเจ้านายสั่งให้กลับไปแล้วไม่ยอมกลับไปตามคำสั่ง ก็ถือเป็นการขัดคำสั่งนายไม่จงรักภักดี ทั้งคู่จึงสรุปว่าการทิ้งชีวิตเพื่อเจ้านายต่างหากที่เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด ดังนั้นในเมื่อไปร่วมชะตากับเจ้านายไม่ได้ กลับไปตามคำสั่งก็ไม่ได้ การทิ้งชีวิตของพวกเขาตนจึงเป็นคำตอบจากความจงรักภักดีของทั้งคู่

การฆ่าตัวตายของตันชะบุโรและโอะนิโอะถูกจูโรและโกะโรหยุดเอาไว้ก่อนที่จะได้ทันลงมือฆ่าตัวตายตามที่พูดจริงๆ โดยจูโรได้พูดเกลี้ยกล่อมให้ทั้งสองยอมกลับไป ดังนี้

ตัวอย่างจากบทละคร

十郎 「まづまづ心を静めて聞き候に。今夜この所にて祐経を討ち。我等兄弟空しくならば。さて古里にまします母には誰かかくと申すべきぞ。『敬ふ者に従ふは。君臣の禮と申すなり。これを聞かずは生々世々。永き世までの勘當と³¹

(แปล)

จูโร : ก่อนอื่นจงใจเย็นลงก่อนแล้วฟังเสีย คำนี้นี่เราจะสังหารซุเกะทซุเนะ หากพวกเราพี่น้องต้องตายไปแล้วละก็ ใครจะเป็นคนแฉเรื่องนี้แก่มารดาที่บ้านเกิดให้ทราบได้

³¹ 佐成謙太郎. 『謡曲大観第 5 卷』. 東京 : 明治書院, 1931. pp. 3267

หรือ? กล่าวกันว่า "การรับใช้เจ้านายเป็นธรรมเนียมของบ่าว" หากไม่ฟังล่ะก็ "ไม่ว่าชาติ
นี้ชาติไหน จะขอตัดสัมพันธ์กันตลอดไป"

เมื่อจู่โจมเรื่องการตัดความสัมพันธ์ขึ้นมาเป็นข้ออ้าง ดันชะบุโรและโอะนิโอก็ยอมกลับไปตาม
คำสั่งในที่สุด แม้จะรู้สึกเสียใจและต้องจากเจ้านายกลับไปทั้งน้ำตา ผู้วิจัยเห็นว่า ตรงจุดนี้ก็เป็นอีกจุด
หนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงความจงรักภักดีอย่างยิ่งของดันชะบุโรและโอะนิโอ ทั้งคู่ที่ตั้งใจจะทิ้งชีวิตเพื่อ
เจ้านายสุดท้ายก็ยอมรับคำสั่งให้กลับไป นั่นเป็นเพราะทั้งคู่เห็นว่าการถูกเจ้านายตัดความสัมพันธ์ไป
ทั้งภพนี้และภพหน้านั้นเป็นโทษที่ร้ายแรงกับพวกตนที่สุดนั่นเอง

2.4.4. ลักษณะความสัมพันธ์พี่น้องที่ปรากฏ และบทสรุปภาพรวมของบทละคร

บทละครในเรื่องนี้มีพี่น้อง 2 คู่ คือสองพี่น้องโตะระงะ จูโรและโกะโร กับ สองพี่น้องนักรบซำรับใช้
ดันชะบุโร และ โอะนิโอ ปรากฏในเรื่องเช่นเดียวกันกับโคะโตะระงะ โดยในเรื่องนี้ ดันชะบุโร
และโอะนิโอ มีบทบาทสำคัญในเรื่องเรื่ององค์แรก จึงจะวิเคราะห์ในส่วนส่วนตัวละครพี่น้องสองคนนี้
ด้วย

ความสัมพันธ์ของสองพี่น้องโตะระงะ จูโรและโกะโรนั้น ในบทละครเรื่องนี้ไม่ได้แสดง
ความสัมพันธ์ของทั้งสองให้เห็นเท่าไรนัก ยิ่งถ้าเทียบกับโคะโตะระงะที่มีการแสดงให้เห็นถึงความ
รักความห่วงใยระหว่างสองพี่น้องอย่างชัดเจนแล้ว ในบทละครเรื่องโยะอุชิโตะระงะนี้แทบไม่มีการแสดง
ความสัมพันธ์ของทั้งคู่ในลักษณะดังกล่าวให้เห็นเลย

ความสัมพันธ์ระหว่างสองพี่น้องนักรบซำรับใช้ ดันชะบุโรและโอะนิโอก็เป็นเช่นเดียวกับสองพี่
น้องโตะระงะ คือไม่ได้มีการแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องด้วยตนเอง มีแต่ความสัมพันธ์
ระหว่างนายบ่าวระหว่างสองพี่น้องนักรบซำรับใช้กับสองพี่น้องโตะระงะเท่านั้น เป็นไปตามแก่นเรื่องสำคัญ
ที่ผู้เขียนวางเอาไว้

ทว่า ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การที่พี่น้องทั้งสองคู่ไม่มีการแสดงความสัมพันธ์ต่อกันและกันให้เห็นในบทละครเรื่องนี้ นั้น ไม่ได้เป็นเพราะแก่นเรื่องไม่ได้ต้องการนำเสนอถึงประเด็นนั้นเพียงอย่างเดียว แต่เป็นเพราะว่า บทละครเรื่องนี้สร้างตัวละครพี่น้องให้มีจุดประสงค์และความเห็นตรงกัน

กล่าวคือ จูโรกับโกะโรนั้นมีความเห็นตรงกันว่า พวกตนจะต้องแก้แค้นให้บิดา พวกตนสมควรจะต้องทิ้งชีวิตไว้ที่นี่ พวกตนสมควรจะส่งของดูต่างหน้ากลับไปให้กับมารดา ส่วนต้นชะบุโรกับโอะนิโอบิก็มีความเห็นตรงกันว่า พวกตนควรจะต้องร่วมเป็นร่วมตายกับเจ้านาย พวกเราควรจะต้องทิ้งชีวิตเพื่อเจ้านาย ดังนั้น ระหว่างพี่น้องด้วยกันเองจึงไม่มีความเห็นต่าง ความขัดแย้ง หรืออารมณ์ความรู้สึกที่แตกต่างกันปรากฏให้เห็นในบทละครเรื่องนี้ เพราะทั้งคู่คิดเหมือนกัน จนเหมือนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันนั่นเอง ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่า ตรงจุดนี้ผู้ประพันธ์น่าจะตั้งใจนำเสนอในลักษณะนี้อยู่แล้ว คือให้สองพี่น้องโชะระจะเป็นเหมือน "นาย" 1 คน และโอะนิโอบิกับต้นชะบุโรรวมกันเป็นเหมือน "บ่าว" 1 คน

อนึ่ง ในองคที่ 2 มีบทของโกะโรอยู่จุดหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์กับพี่ชายดังต่อไปนี้

ตัวอย่างจากบทละคร

五郎 『あら夥しの軍兵やな。「我等兄弟討たんとして。多くの勢は騒ぎあひて。ここを先途と見えたるぞや。十郎殿十郎殿。何とてお返事はなきぞ十郎殿。宵に新田の四郎と戦い給ひたるよな。口惜しや。死なば骸を一所とこそ思ひしに。
『物思ふ春の花盛り。散り散りになつてここかしこに。骸をさらさん無念やな³²

(แปล)

โกะโร : ช่างเป็นกองทหารที่มากมายอะไรเช่นนี้ เพื่อที่จะสังหารพวกเราพี่น้อง จึงอ้ออึ้ง วุ่นวายมุ่งมาทางนี้กันหมด... ท่านจูโร ท่านจูโร ทำไมถึงไม่ตอบล่ะ เมื่อคืนต้องต่อสู้กับ นิตตะ โนะ ชิโร ลินะ ช่างน่าเสียดายนัก หากต้องตายก็คิดว่าจะให้ร่างได้อยู่ด้วยกัน

³² 佐成謙太郎.(1931). 『謡曲大観第 5 卷』. 東京 : 明治書院. p. 3273-3274

**แต่ๆ กลับกลายเป็นว่าต้องปลิดปลิวแยกจากกันดังเช่นบุปผาในฤดูใบไม้ผลิ ศพ
ต้องแยกจากกันช่างน่าอาลัยนัก**

บทพูดที่ยกมาเป็นบทพูดของโกะโรในองคค์ที่ 2 ซึ่งเป็นบทพูดที่แสดงให้เห็นตรงๆ ถึง
ความสัมพันธ์ของโกะโรต่อจูโร โดยโกะโรนั้นปรารถนาจะได้ตายในที่เดียวกันกับพี่ชายและให้ศพของ
พวกตนนั้นอยู่ในสถานที่เดียวกัน แต่ผลสุดท้ายกลับกลายเป็นว่าพี่ชายตายไปก่อนเสียแล้วจึงรู้สึก
โศกเศร้าและเสียใจที่ไม่ได้ตายด้วยกัน

บทละครเรื่องโยะอุชิโซะงะนี่ เป็นเรื่อง que แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างนายกับบ่าวในชน
ชั้นนักรบ โดยสองพี่น้องโซะงะ จูโรและโกะโร เป็นตัวแทนของนายที่เป็นนักรบ ส่วนสองพี่น้องนักรบรับ
ใช้ ดันชะบุโรและโอะนิโอะ เป็นตัวแทนของบ่าวของชนชั้นนักรบ โดยความสัมพันธ์ที่นำเสนอในเรื่องนี้
เป็นความสัมพันธ์ระหว่างนายบ่าวที่ดี ชวนให้เกิดความซาบซึ้ง ในขณะเดียวกัน การที่พี่น้องทั้งสองคู่มิ
ความคิดเช่นเดียวกัน จุดมุ่งหมายเดียวกันจนเป็นเหมือนอันหนึ่งอันเดียวกัน คนคนเดียวกันนั้น ก็อาจ
กล่าวได้ว่าเป็นความสัมพันธ์พี่น้องในทางที่ดีรูปแบบหนึ่งที่บทละครเรื่องนี้แสดงให้เห็น

บทที่ 3

สังคมและวิถีนักรบในสมัยคะมะกุระกับความสัมพันธ์พี่น้องนักรบ

3.1. ประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรมสมัยคะมะกุระ

เพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับสมัยคะมะกุระที่เป็นฉากในบทละครโนที่นำมาศึกษาทั้ง 4 เรื่อง ผู้วิจัยได้สืบค้นเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรมสมัยคะมะกุระ ดังต่อไปนี้

3.1.1. ประวัติศาสตร์ของสมัยคะมะกุระโดยสังเขป

สมัยคะมะกุระ (鎌倉時代 : Kamakura jidai) เป็นยุคสมัยที่เป็นจุดเริ่มต้นของโครงสร้างการปกครองที่เปลี่ยนไป จากระบอบจักรพรรดิในสมัยเฮอัน กลายมาเป็นรัฐบาลทหารที่เรียกว่าบะกุฟุ (幕府 : bakufu) เริ่มตั้งแต่มินะโมะโตะ โนะ โยะริโตะโมะ (源頼朝 : Minamoto no Yoritomo) ได้ตั้งรัฐบาลทหารขึ้นที่คะมะกุระตั้งแต่ ค.ศ.1185 และสิ้นสุดลงใน ค.ศ. 1338 รวมระยะเวลาประมาณ 150 ปี

ใน ค.ศ.1185 เมื่อฝ่ายตระกูลมินะโมะโตะ (源 : Minamoto) รบชนะตระกูลทะอิระ (Taira : 平) และสามารถกุมอำนาจไว้ได้ โยะริโตะโมะก็ได้ขยายอำนาจการปกครองออกไป โดยแต่งตั้งนักรบออกไปปกครองดูแลแคว้นต่างๆทั่วประเทศและเก็บภาษีจากแคว้นเหล่านั้น

ค.ศ.1192 โยะริโตะโมะได้รับแต่งตั้งเป็นโชกุน (将軍 : shogun) คนแรกที่เป็นหัวหน้าบะกุฟุ โชกุนจากตระกูลมินะโมะโตะมีอำนาจอยู่จนถึง ค.ศ.1219 เมื่อโชกุนคนที่ 3 ถูกลอบสังหาร ตระกูลโฮโจ (Houjou : 北条) ซึ่งเป็นตระกูลของภรรยาของโยะริโตะโมะได้เข้ามากุมอำนาจในฐานะผู้สำเร็จราชการแทนโชกุน

ต่อมาใน ค.ศ.1232 โฮโจ ยะซุโตะกิ (北条泰時 : Houjou Yasutoki) ได้ออกกฎหมายสำหรับนักรบฉบับแรกเป็นหลักเกณฑ์ในการพิจารณาคดีเกี่ยวกับการถือครองที่ดินและการควบคุมนักรบ

เนื่องจากนักรบค่อยๆขยายอำนาจการถือครองที่ดินออกไป ทำให้มีการสู้รบแย่งชิงที่ดินกันทั้งในหมู่ นักรบด้วยกันและนักรบกับขุนนาง กฎหมายดังกล่าวนับเป็นการวางรากฐานของระบอบศักดินา

ช่วงหลังของสมัยคะมะกุระ มองโกลยกทัพมาโจมตีญี่ปุ่นทางภาคเหนือของเกาะคิวชู 2 ครั้ง ใน ค.ศ. 1274 และ ค.ศ. 1281 ฝ่ายญี่ปุ่นได้ต่อสู้กับกองทัพมองโกลและรอดพ้นมาได้ เนื่องจากกองทัพมองโกลถูกลมพายุธรรมชาติพัดเข้าใส่ โดยภายหลังได้เรียกลมพายุในเหตุการณ์นี้ว่า “คะมิกะเซะ” (神風 : Kamikaze) ทว่า แม้ฝ่ายกองทัพรัฐบาลจะมีชัยชนะ แต่การรบครั้งนี้ไม่มีการยึดครองที่ดิน รัฐบาลไม่สามารถให้ที่ดินตอบแทนแก่นักรบได้ นักรบจึงเดือดร้อนและไม่พอใจรัฐบาล ประกอบกับรัฐบาลต้องเสียค่าใช้จ่ายจำนวนมากในการเตรียมกองทัพรับมือกับกองทัพมองโกล ความไม่พอใจของนักรบจากเหตุการณ์นี้ได้นำไปสู่การล่มสลายของรัฐบาลทหารคะมะกุระ โดยจักรพรรดิโกะดะอิโงะ (後醍醐天皇 : Godaigo tennou) ซึ่งประทับอยู่ที่เกียวโต ถือโอกาสที่นักรบไม่พอใจรัฐบาลทหารรวบรวมนักรบเข้ามาเป็นฝ่ายพระองค์เพื่อโค่นล้มรัฐบาล และด้วยความร่วมมือของแม่ทัพชื่อ อะชิคากะ อะชิคากะอูชิ (足利尊氏 : Ashikaga Takauchi) ทำให้สามารถรชนะรัฐบาลที่คะมะกุระได้ใน ค.ศ. 1333 ทำให้จักรพรรดิกลับมาใช้อำนาจปกครองอีกครั้งหนึ่ง แต่เป็นช่วงเวลาสั้นๆเท่านั้น โดยต่อมา อะชิคากะ อะชิคากะอูชิ ได้ยึดอำนาจและตั้งบะกุฟุขึ้นอีกครั้งที่เกียวโต เข้าสู่สมัยมุโระมะชิ (室町時代 : Muromachi jidai)³³

สำหรับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในบทละครโนที่ยกมาศึกษาทั้ง 4 เรื่อง เมื่อพิจารณาจากการศึกษา ภูมิหลังของบทละครจากหนังสือ โยเกียวกุกะอิกัน (謡曲大観 : Youkyoku Taikan) ดังที่ได้กล่าวไว้ใน บทที่ 2 คาดว่าทั้งหมดเกิดขึ้นในช่วงสมัยคะมะกุระตอนต้น ช่วงระหว่างและหลังสงครามเก็มเปะอิ ระหว่างตระกูลมินะโมะโตะกับตระกูลทะอิระ โดยเรื่องฉุนเอะอิ (春栄 : Shun'ei) เกิดขึ้นระหว่าง สงครามเก็มเปะอิ เรื่องนิชิกิโดะ (錦戸 : Nishikido) โคะโซะเดะโซะงะ (小袖曾我 : Kosode sogai) และโยะอูชิโซะงะ (夜討曾我 : Youchi Soga) เกิดขึ้นหลังสิ้นสุดสงครามเก็มเปะอิ ในช่วงที่โยะริ

³³ วีรวรรณ วชิรดิถก. ญ.251 สังคมวัฒนธรรมญี่ปุ่น (ม.ป.ท.) (ม.ป.ป.). หน้า 17-18

โตะโมะขึ้นกุมอำนาจ กล่าวคือเป็นช่วงที่สังคมกำลังเกิดความวุ่นวายทั้งทางด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่
 ไม่มีความสงบสุขจากสงครามที่กำลังรุนแรง และด้านความมั่นคงด้านการเมืองปกครอง เพราะกำลัง
 อยู่ในระหว่างการเปลี่ยนหัวอำนาจจากจักรพรรดิไปสู่รัฐบาลทหาร และยังไม่มีการตราร่างกฎหมาย
 สำหรับนักรบขึ้นมา ดังนั้นบทละครทั้ง 4 เรื่อง จึงมีภาพของความวุ่นวาย นักรบ สงคราม และการเข่น
 ฆ่าสังหารปรากฏอยู่ทั้งหมด

3.1.2. ลักษณะสังคมในสมัยคะมะกุระ

เป็นยุคที่โครงสร้างการปกครองเปลี่ยนไปจากระบบการปกครองที่มีจักรพรรดิเป็นศูนย์กลาง
 ไปเป็นระบบศักดินา โดยนักรบ หรือซามูไร (侍 : samurai) ขึ้นมามีอำนาจภายใต้ระบอบศักดินา (封建制度 :
 houkenseido) โดยมี โชกุน เป็นหัวหน้าของรัฐบาลทหาร

การเข้ามาเกี่ยวข้องกับการชิงอำนาจทางการเมืองของนักรบทำให้จักรพรรดิที่เคยมีอำนาจใน
 สมัยนาระ และเริ่มสูญเสียอำนาจให้กับขุนนางในสมัยเฮอัน (平安時代 : Heian jidai) สูญเสียอำนาจ
 ไปอย่างสมบูรณ์ มิได้กุมอำนาจทางการเมืองและการทหาร มีสงครามเกิดขึ้นในหลายพื้นที่และมีภัย
 ธรรมชาติเกิดขึ้นหลายครั้ง อำนาจทางการเมืองถูกเปลี่ยนมือไปมา ทำให้ผู้คนต่างตระหนกถึงความ
 อนิจจังของชีวิตซึ่งมีอิทธิพลอย่างมากต่อลักษณะของวรรณกรรมในยุคนี้ และยังเกิดนิยายทางพุทธ
 ศาสนาขึ้นหลายนิยายด้วย³⁴

3.1.2.1. วัฒนธรรม

วัฒนธรรมในสมัยคะมะกุระได้รับอิทธิพลมาจากสังคมนักรบ

ในด้านวรรณกรรม พวกชนชั้นสูงหรือพวกขุนนางซึ่งในยุคนี้ได้ถูกพวกชนชั้นนักรบแย่ง
 ชิงอำนาจไปนั้นต่างก็หวงแหนถึงสมัยที่ตนยังมีอำนาจรุ่งเรืองและได้เขียนวรรณกรรมประเภทบันทึก

³⁴ ³⁵ อรรถยา สุวรรณระดา. ประวัติวรรณคดีญี่ปุ่น กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554. หน้า 97

เรื่องเล่า และหนังสือรวมกลอนญี่ปุ่นขึ้นมามากมาย แต่ก็ไม่มีการสร้างสรรคัวรรณกรรมรูปแบบใหม่ขึ้นมา นักเขียนเด่นๆ ในยุคนี้กลับเป็นพวกนักบวช ซึ่งหลบหนีความวุ่นวายทางการเมืองไปอยู่ตามป่าเขา เช่น พระชะอิเงียว (Saigyō : 西行) ที่ประพันธ์บทกวีที่เน้นเรื่องความอนิจจัง คะโมะ โนะ โซเมะอิ (鴨長明 : Kamo no Chōmei) และ เค็งโกโฮชิ (兼好法師 : Kenkō hōshi) เป็นต้น³⁵

วรรณกรรมที่เกิดขึ้นใหม่ในยุคนี้ได้แก่นิยายสงคราม ซึ่งก็เขียนขึ้นโดยพวกนักบวชและคนธรรมดา เช่น *เฮะอิเกะโมะโนะงะตะริ* (平家物語 : Heike monogatari)³⁶

บทละครที่นำมาศึกษาทั้ง 4 เรื่องนั้น ไม่เป็นที่แน่ชัดว่าเขียนขึ้นในสมัยใด แต่แน่นอนว่าไม่ได้เขียนขึ้นมาในสมัยคะมะกุระ เพราะละครโนได้รับการพัฒนาขึ้นมาในสมัยมุโระมะชิ เพียงแต่เป็นการนำเหตุการณ์ในสมัยคะมะกุระมาเป็นแหล่งอ้างอิงในการเขียน ซึ่งในบทละครทั้ง 4 เรื่องมีการสอดแทรกแนวคิดเรื่องความอนิจจังในชีวิต ตรงตามลักษณะแนวคิดวรรณกรรมในสมัยคะมะกุระ

3.1.2.2. ศาสนา

ศาสนาที่โดดเด่นในสมัยคะมะกุระคือศาสนาพุทธแนวใหม่ ซึ่งแตกต่างจากสมัยนาระและเฮอัน เป็นศาสนาพุทธนิกายต่างๆ ที่เกิดขึ้นใหม่ เช่น โจโดะชินชู (浄土真宗 : Jōdōshinshū) จิชู (時宗 : Jishū) นิชิเร็น (日蓮 : Nichiren) และนิกายเซน (禅 : Zen) สายรินสะอิ (臨濟宗 : Rinzai shū) กับสายโซโตะ (曹洞宗 : Sōtō shū) โดยศาสนาพุทธหลากหลายนิกายนี้เกิดขึ้นเพื่อเป็นที่พึ่งทางใจให้กับนักรบและประชาชนในช่วงปลายสมัยเฮอันจนถึงตอนต้นสมัยคะมะกุระที่สังคมวุ่นวาย สืบเนื่องจากการสู้รบแย่งชิงอำนาจกัน

ช่วงปลายสมัยเฮอัน พระโฮเน็น (法然 : Hōnen) ได้เผยแพร่ นิกายโจโดะชินชู หรือ นิกายสุชาวดี ซึ่งสอนว่า ทุกคนสามารถพ้นทุกข์และไปเกิดบนแดนสุชาวดีได้ เพียงแค่ท่องบทสวด ไม่จำเป็นต้องรักษาศีลอย่างเข้มงวด

³⁶ อรรถยา สุวรรณระดา. *ประวัติวรรณคดีญี่ปุ่น* กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554. หน้า 97-98

ต่อมาพระนิชิเร็น (日蓮 : Nichiren) ได้ก่อตั้งลัทธินิชิเร็นเผยแผ่แนวคิดให้ยึดถือพระ
 สัทธรรมปุณฑริกสูตร (法華經 : Hokkekyou) มีจุดประสงค์เพื่อให้ประชาชนและประเทศชาติจะได้
 รอดพ้นจากความยากลำบาก มีชีวิตที่สงบสุข

นอกจากนั้นก็ยังมินิกายเซนเผยแผ่ในช่วงต้นสมัยคะมะกูระ โดยพระเอชะอิ (栄西禅
 師 : Eisai zenji) กับพระโดเง็น (道元禅師 : Dogen zenji) นิกายเซนจะเน้นการฝึกตนเองอย่าง
 เข้มงวดโดยการนั่งสมาธิ ตรงกันข้ามกับแนวคิดของศาสนาพุทธนิกายโจโดะ ซึ่งการนั่งสมาธิได้รับ
 ความนิยมในหมู่นักรบ รวมทั้งวัฒนธรรมการชงชาของนิกายเซนก็แพร่หลายไปในหมู่นักรบชั้นสูง
 นิกายเซนจึงได้รับการอุปถัมภ์จากรัฐบาล ทำให้มีพระนิกายเซนจากประเทศจีนในสมัยราชวงศ์ซ้องเดิน
 ทางเข้ามาที่ญี่ปุ่นด้วย³⁷

จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่า ศาสนาพุทธที่มีการอ้างอิงถึงในบทธะครทั้ง 4 เรื่อง เป็น
 ศาสนาพุทธตามแนวคิดของนิกายโจโดะฉินฉุ (นิกายสุขาวดี) ที่เน้นเรื่องของการท่องบทสวดเพื่อพ้น
 ทุกข์ ซึ่งศาสนาพุทธที่ปรากฏในบทธะครโนที่เกี่ยวข้องกับสงครามในยุคกลางส่วนใหญ่ก็จะเป็นศาสนา
 พุทธโจโดะฉินฉุนี้เช่นกัน ทว่า แนวคิดของนิกายเซนที่ได้รับความนิยมในหมู่นักรบสมัยนั้นกลับไม่
 ปรากฏอยู่ในบทธะครที่นำมาศึกษาเลย

³⁷ วีรวรรณ วชิรดิลก. ญ.251 สังคมวัฒนธรรมญี่ปุ่น (ม.ป.ท.) (ม.ป.ป.). หน้า 19-20

3.2. วิธินักรบที่ปรากฏในบทละครโนที่นำมาศึกษา

3.2.1. วิธินักรบที่ปรากฏในบทละครโนเรื่อง *ฉุนเอะอิ*

ดังที่กล่าวไว้ในบทที่ 2 แล้วว่า แก่นเรื่องของบทละครโนเรื่อง *ฉุนเอะอิ* เป็นเรื่องของความรักระหว่างพี่น้อง เนื้อเรื่องมุ่งเน้นให้เกิดความประทับใจในความรักความผูกพันที่สองพี่น้องต่างมีให้กัน ดังนั้น ภาพลักษณ์ของนักรบจึงแทบไม่ปรากฏอยู่ในบทละครเรื่องนี้เลย ทั้งๆที่เป็นบทละครที่น่าจะตั้งขึ้นในสมัยมุโระมะฉิ และมีพื้นเพมาจากวรรณกรรมสงคราม *เก็มเปะอิโจซุอิกิ* (源平盛衰記 : Genpei jousuiki) ใช้ฉากเป็นสงครามเก็มเปะอิในสมัยคะมะกุระ และยังกำหนดให้ตัวละครสำคัญเป็นชนชั้นนักรบทั้งหมด

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า อาจเป็นเพราะผู้ประพันธ์ต้องการนำเสนอภาพด้านอื่นของนักรบ ที่ปกติภาพของนักรบในยุคกลางจะเป็นภาพของนักรบที่ต่อสู้อย่างกล้าหาญเพื่อเจ้านายและลาภยศชื่อเสียง หรือภาพความสัมพันธ์ระหว่างเจ้านายกับลูกน้อง ผู้ประพันธ์จึงนำเสนอภาพอื่นด้วยการตัดเรื่องของการต่อสู้ทำสงครามและความสัมพันธ์ระหว่างนายบ่าวทิ้งไป และเลือกใช้พี่น้องชนชั้นนักรบมานำเสนอความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นนักรบในรูปแบบอื่น

สำหรับสาเหตุที่ต้องใช้ฉากเป็นยุคสมัยแห่งสงคราม และตัวละครเป็นชนชั้นนักรบนั้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การใช้ฉากของสงครามที่ให้ภาพของการนองเลือดและการต่อสู้ และให้ตัวละครเป็นนักรบที่ต้องอยู่ในสถานะเช่นนั้น เป็นกลวิธีการสร้างเรื่องของผู้ประพันธ์ที่ต้องการดึงเรื่องของชีวิตและความตายมาเป็นตัวตั้งในการแสดงความสัมพันธ์ที่สุดโต่งเพื่อให้เกิดอารมณ์สะเทือนใจ

อย่างไรก็ตาม บทละครเรื่อง *ฉุนเอะอิ* ก็ยังแสดงให้เห็นถึงวิธินักรบบางประการ ดังต่อไปนี้

3.2.1.1. แนวคิดเกี่ยวกับความตายของนักรบ

ในเรื่อง ทะเนนะโอะ (種直 : Tanenao) ผู้เป็นพี่ชายได้ออกรบในสงครามที่สะพานอุจิพร้อมกับฉุนอะอิผู้เป็นน้องชาย ในสงครามฉุนอะอิถูกฝ่ายศัตรูจับตัวไป และทะเนนะโอะก็ตั้งต้นเดินทางไกลตามไปหาน้องชายเพื่อที่จะขอตายพร้อมกัน และก็มีกรรย้าไปตลอดทั้งเรื่องว่าจุดประสงค์ที่ตนเดินทางมานั้นก็เพื่อจะมาตายพร้อมกันกับน้องชาย ส่วนตัวละครน้องชายฉุนอะอิ ก็พยายามไล่พี่ชายกลับไปเพื่อไม่ให้ต้องมาตายพร้อมกับตนเอง

ประเด็นที่ผู้วิจัยคิดว่าแสดงให้เห็นถึงแนวคิดของนักรบจากจุดนี้คือ ทั้งสองพี่น้องไม่ปฏิเสธความตายของตนเองเลย และไม่แสดงความกลัวตาย หรือเสียดายชีวิตตนเองเลยตลอดทั้งเรื่อง ทะเนนะโอะตั้งใจจะมาตายพร้อมกันกับน้องชาย โดยจะเห็นได้จากตัวอย่างจากบทละครดังนี้

ตัวอย่างจากบทละคร

シテ 「…弟にて候春栄深入りし生捕られて候間。余りに見捨て難く候へば。某も一所に誅せられん為に。遥々これまで参りて候。春栄に引き合はせて給はり候へ³⁸

(แปล)

ทะเนนะโอะ: ...ฉุนอะอิน้องชายเข้าได้บุกลึกเข้าไปยังฐานทัพของศัตรูและถูกจับเป็นไป ยากนักที่จะละทิ้งไปได้ ตัวข้าเพื่อที่จะตายตกตามกันไปด้วย จึงได้รุดเดินทางมาจากแดนไกล ขอให้ได้พบกับฉุนอะอิด้วยเถิด

ตัวอย่างที่ยกมาเป็นบทพูดของทะเนนะโอะตอนที่เข้าพบกับทะกะสะฉิมิครั้งแรก ทะเนนะโอะได้แนะนำตัวเองว่าเป็นพี่ชายของฉุนอะอิและแจ้งความประสงค์ต่อทะกะสะฉิมิ (高橋 :

³⁸ 佐成謙太郎. 『謡曲大観第 2 卷』. 東京 : 明治書院, 1931. pp.1404

Takahashi) ว่าจะขอมาตายพร้อมกับน้องชาย ซึ่งทะเลาะทะเลาะย่ำตั้งแต่ต้นเรื่องถึงจุดประสงค์นี้ ว่าตนต้องการตายพร้อมน้องชาย ไม่ได้มาเพื่อช่วย หรือตายแทนน้องชาย จุดเดียวที่ทะเลาะทะเลาะบอกว่าจะขอตายแทนน้องชายคือตัวอย่างจากบทละครถัดถัดไปดังนี้

ตัวอย่างจากบทละคร

シテ「暫く候。春栄が事は幼き者の事にて候間。春栄を助け。某を誅して給はり候へ³⁹

(แปล)

ทะเลาะทะเลาะ: กรุณาคอยก่อน ฌุนเอะอียังเยาว์วัย โปรดช่วยชีวิตฌุนเอะอีย
และสังหารข้าแทนเถิด

บทพูดดังกล่าวเป็นบทพูดตอนที่ทะเลาะทะเลาะบอกกับทะเลาะทะเลาะว่า จริงๆแล้วตนก็รู้สึกเอ็นดูฌุนเอะอียและอยากจะทำฌุนเอะอียเป็นลูกบุญธรรม แต่ก็ติดขัดตรงที่พูดจากคณะภรรยาได้นำสาส์นคำสั่งมาให้ประหารเฉลยศึกทั้งหมด จึงไม่สามารถทำได้ ทะเลาะทะเลาะจึงเสนอว่าตนเองจะขอตายแทนน้องชายเองเพราะน้องชายยังเล็กอยู่ แสดงให้เห็นว่าทะเลาะทะเลาะนั้นแม้ตั้งใจจะมาตายพร้อมกับน้องชาย แต่ก็ต้องการให้น้องชายมีชีวิตอยู่ต่อไป เมื่อเห็นโอกาสที่จะสามารถแลกชีวิตตัวเองกับน้องชายได้จึงไม่ลังเลที่จะเสนอตัว แต่ทะเลาะทะเลาะก็ไม่สามารถทำเช่นนั้นได้เพราะในสาส์นมีบันทึกรายชื่อของเฉลยอยู่

³⁹ 佐成謙太郎. 『謡曲大観第2巻』. 東京: 明治書院, 1931. pp.1410

เช่นเดียวกับพี่ชาย ฌูเนอะอิก็ไม่ได้เสียตายชีวิตตนเองและพร้อมยอมรับความตายของตน ไม่ร้องขอชีวิตต่อทะกะสะฉะมิ และไม่ขอให้พี่ชายช่วยตนหรือมาตายพร้อมกับตน ถึงกับยอมโกหกทำร้ายจิตใจพี่ชายบอกว่าพี่ชายเป็นเพียงข้ารับใช้เพื่อจะไล่ให้กลับไป

ผู้วิจัยพบว่า การยอมรับความตาย เป็นเอกลักษณ์ประการหนึ่งของชนชั้นนักรบในยุคกลาง กล่าวคือ นักรบนั้นจะเลือกที่ตายที่ตนเองเห็นว่าสมควร เมื่อเห็นว่าตนถึงที่ตาย หรือสามารถตายได้อย่างสมเกียรติ ไม่ใช่การตายอย่างไร้ค่า ก็จะน้อมรับความตายนั้นแต่โดยดี หากยกตัวอย่างจากวรรณกรรมสงคราม เช่นเรื่องเฮะอิเกะโมะโนะงะตะริ ในสงครามดันโนะอุระ (Dan no ura no tatakai : 壇ノ浦の戦い) สงครามใหญ่บนทะเลครั้งสุดท้ายระหว่างตระกูลมินะโมะโตะกับตระกูลเฮะอิเกะ และเป็นจุดสิ้นสุดของตระกูลเฮะอิเกะ ในสงครามเมื่อขุนศึกฝ่ายเฮะอิเกะ รวมทั้งครอบครัวของเหล่าขุนศึกเหล่านั้น มั่นใจว่าพวกตนเป็นฝ่ายแพ้นอนแล้ว ก็พากันฆ่าตัวตายด้วยการกระโดดน้ำ ไม่ยอมให้ศัตรูได้มาสังหารตนเอง

ในกรณีของทะนะนะโอะและฌูเนอะอิ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ทะนะนะโอะพิจารณาแล้วว่าที่ตายของตนคือตายพร้อมกับน้องชาย จึงเดินทางมาหาน้องชายเพื่อที่จะทำตามความเชื่อมั่นของตน ส่วนฌูเนอะอิก็เห็นว่ากรณีที่ตนพลาดพลั้งในสงครามและถูกจับตัวไปได้นั้นทำให้ตนเองมาถึงที่ตายแล้ว จึงพร้อมจะยอมรับความตายแต่โดยดี

หลักฐานอีกประการหนึ่งที่สนับสนุนให้คิดว่าสองพี่น้องยอมรับความตายของตนเองแล้ว ก็คือการที่ทั้งสองได้ขอให้ผู้ติดตามนำของดูต่างหน้ากลับไปให้มารดาของพวกตน และยังแสดงถึงความกตัญญูด้วย ซึ่งจะกล่าวถึงในลำดับต่อไป

3.2.1.2. แนวคิดเรื่องความมกัตัญญ

จากเรื่องฉุนอะอิ ผู้วิจัยมองว่าแม้โดยทั่วไปชนชั้นนักรบจะให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์นายบ่าว แต่ก็ไม่ได้ทิ้งความมกัตัญญภายในครอบครัว ในบทละครในเรื่องฉุนอะอิมีการแสดงให้เห็นถึงความมกัตัญญที่น้องชายมีต่อพี่ชายของฉุนอะอิ และความมกัตัญญของลูกชายที่มีต่อมารดา

สำหรับตัวอย่างจากบทละครในเรื่องของความมกัตัญญที่น้องชายมีต่อพี่ชายนั้น จะขอยกตัวอย่างเดิมที่เคยยกมากล่าวถึงในบทที่ 1 มาอีกครั้ง พร้อมกับอีกตัวอย่างหนึ่ง ดังนี้

ตัวอย่างจากบทละคร

シテ「今の増尾の春栄は」
 子方『現在の兄を家人といふ』
 シテ「これは逆罪たるべきに」
 子方『眞は深き考行なり』⁴⁰

(แปล)

ทะเนนะนะโอะ: มะทซุโอะ ฉุนอะอิ ในตอนนี้

ฉุนอะอิ: บอกว่าพี่ชายเป็นข้ารับใช้

ทะเนนะนะโอะ: นี่ช่างเป็นบาปหนักหนา

ฉุนอะอิ: นี่เป็นความมกัตัญญอันลึกซึ้งอย่างแท้จริงต่างหาก

ทะเนนะนะโอะรู้สึกเสียใจกับการที่ฉุนอะอิเรียกตัวเองที่เป็นพี่ชายแท้ๆว่าเป็นข้ารับใช้ แต่ฉุนอะอิแย้งว่าสิ่งที่ตนทำคือความมกัตัญญที่แท้จริงต่างหาก เพราะที่จำใจเรียกพี่ชายเป็นข้ารับใช้

⁴⁰佐成謙太郎. 『謡曲大観第2巻』. 東京: 明治書院, 1931. pp.1408

นั่นก็เพราะไม่อยากให้พี่ชายต้องตายไปด้วย หลังจากบทพูดโต้ตอบนี้ ทะเนะนะโอะได้ประกาศว่าตนจะ
คว้านท้องฆ่าตัวตาย ฉุนเฉียวจึงรีบห้ามดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างจากบทละคร

子方『なうなう暫くこはいかに
地『命を助け申さんとてこそ。家人とは申しつれ。忠が不忠になりける
か赦させ給へ、兄御前赦させ給へ兄御前。⁴¹

(แปล)

ฉุนเฉียว: อย่าเพิ่งอย่าเพิ่ง กรุณารอก่อน

ฉุนเฉียว: เพราะต้องการอยากช่วยชีวิตไว้จึงพูดเช่นนั้น ว่าเป็นคนรับใช้ ความ
สัตย์จะกลับกลายเป็นไร้สัตย์เสียแล้วโปรดอภัยให้ด้วย ท่านพี่โปรดอภัยให้ด้วย
เถิดท่านพี่

ฉุนเฉียวที่กลัวว่าความหวังดีที่ตนที่หวังให้พี่ชายมีชีวิตรอดกลับไป หรือที่หมายถึง 忠
ในบทพูด จะกลายเป็นการบีบให้พี่ชายต้องตาย หรือก็คือ 不忠 แม้ในที่นี้จะใช้คำว่า 忠 กับ 不忠 ที่
แปลว่าความซื่อสัตย์ แต่ผู้วิจัยคิดว่าถ้ามองความหมายโดยภาพรวมแล้ว ความสัตย์ที่ว่านี้ก็คือความ
กตัญญู/ไม่กตัญญูนั่นเอง กล่าวได้ว่าการกระทำของฉุนเฉียวที่กล่าวว่าพี่ชายเป็นข้ารับใช้นั้น เป็นการ
แสดงความกตัญญูของฉุนเฉียวที่มีต่อพี่ชาย

ความกตัญญูอีกอย่างที่ปรากฏในเรื่องก็คือความกตัญญูต่อมารดาของสองพี่น้อง ใน
ตอนแรกที่ทะเนะนะโอะได้พบกับฉุนเฉียว ฉุนเฉียวบอกว่าพี่ชายเป็นข้ารับใช้และขอให้ทะเนะนะโอะ
กลับไปแจ้งแก่มารดาที่บ้านเกิดว่า “ฉุนเฉียวได้ถูกสังหารเสียแล้ว ขออภัยที่เป็นบุตรแต่ต้องตายก่อน

⁴¹ 佐成謙太郎. 『謡曲大観第 2 卷』. 東京 : 明治書院, 1931. pp.1409

มารดาด้วย” และเมื่อทั้งสองทะเลาะกันจนฉุนเฉียวยอมรับว่าทะเลาะกันเป็นพี่ชายและพร้อมใจที่จะตายร่วมกันแล้ว ทะเนะนะโอะได้ชวนให้ฉุนเฉียวของคู่อริต่างหน้าไปให้มารดาที่บ้านเกิด โดย ทะเนะนะโอะส่งเครื่องรางที่มารดาเคยให้ตนไว้ ส่วนฉุนเฉียวเขียนจดหมายและตัดผมของตนส่งไป พร้อมกับจดหมาย อีกรั้งทะเลาะกันก็ได้พรรณมาถึงความเสียใจที่จะต้องเสียชีวิตไปก่อนมารดาด้วย แสดงให้เห็นถึงแนวคิดเรื่องความกตัญญูต่อมารดาและแนวคิดที่เรียกว่า 逆さまなる御弔ひ ที่มีความหมายว่า ทั่วๆที่ปกติบุตรผู้เยาว์วัยกว่าควรจะมีชีวิตอยู่รอดต่อไป แต่ผู้สูงวัยกว่าเช่นมารดาหรือบิดากลับต้องมาจัดงานศพไว้อาลัยบุตรของตนเอง

3.2.1.3. การเชื่อฟังคำสั่งของนาย

บทละครเรื่องฉุนเฉียวนี้มีส่วนที่แสดงให้เห็นถึงเรื่องของนายบ่าวเพียงเล็กน้อย คือ การที่ทะเลาะกันต้องการรับฉุนเฉียวเป็นบุตรบุญธรรม แต่ก็ไม่สามารถทำได้เนื่องจากคำสั่งจากคณะภรรยาให้ประหารเชลยศึกทั้งหมด โดยจะขอยกตัวอย่างประกอบดังนี้

ตัวอย่างจากบทละคร

ワキ 「…いかに種直に申し候。某春栄殿を痛はり申すこと余の儀にあらず。某子を一人持ちて候を。宇治橋の合戦に討たせて候が。この春栄殿の面ざし少しも違はず候間。あつばれ御命も助かり給ひ候へかし。某申し受け遺跡を続がせ申したきとの念願にて候。や。なんと申すぞ。これは真にてあるか。あら何ともなや。唯今申しを皆誅し申せと仰せ出だされて候。御痛はしながら力なき事。春栄殿も御最期の御用意をさせ申され候へ又種直は急いで古里へ御帰り候へ⁴²

⁴²佐成謙太郎. 『謡曲大観第2巻』. 東京: 明治書院, 1931. pp.1409-1410

(แปล)

ทะกะสะณี: ท่านทะนะนะโอะ ตัวข้าเองก็คิดว่าท่านฉุนเฉียวนั้นน่าเอ็นดู ข้าเองก็มีบุตร อยู่คนหนึ่ง แต่ถูกสังหารในสงครามที่สะพานอุจิสึเสียแล้ว หน้าตาไม่ผิดไปจากท่านฉุนเฉียวเลยสักนิด ข้าเองก็อยากจะช่วยชีวิตและหวังจะให้สืบทอดต่อจากตัวข้า แต่ไม่รู้จะกล่าวอย่างไรดี แม้สิ่งที่ข้าพูดไปจะเป็นความจริง แต่มัน กำลังจะกลายเป็นไม่จริงไปเสียแล้ว เพราะม้าเร็วจากคะมะกุระที่เดินทางผ่าน สะโทะนะมา มีคำสั่งให้ประหารเชลยศึกทั้งหมด ความไร้กำลังอำนาจของข้า นั้น น่าเจ็บปวดนัก ท่านฉุนเฉียวโปรดเตรียมใจเถิด ส่วนทะนะนะโอะโปรดรีบ กลับไปยังบ้านเกิดเถิด

แม้ว่าทะกะสะณีจะกล่าวว่ารู้สึกเอ็นดูฉุนเฉียวที่คล้ายกับลูกชายที่แท้จริงของตนเอง ที่เสียชีวิตไปแล้วและรู้สึกผูกพันก็ตาม ก็ไม่สามารถขัดคำสั่งจากคะมะกุระได้ และต่อมาก็แสดงให้เห็นถึงความดีใจฉันทันทีเมื่อมีคำสั่งยกโทษมาถึง

3.2.2. วิธีนักรบที่ปรากฏในบทละครในเรื่อง นิฉิกิโตะ

บทละครเรื่องนิฉิกิโตะนั้นต่างกับบทละครในเรื่องฉุนเฉียว เป็นเรื่องราวของนักรบอย่างชัดเจน มีการสู้รบ มีการกล่าวถึงเจ้านาย แม้ว่าจะไม่มีตัวละครเจ้านายปรากฏในบทละครก็ตาม และก็เพราะอิทธิพลจากตัวเจ้านายนี้เองที่ทำให้เกิดเรื่องราวในบทละครขึ้น

เกี่ยวกับเรื่องของบทบาทของตัวละครในบทละคร ผู้วิจัยมีความเห็นว่า บทละครในเรื่องนิฉิกิโตะเป็นบทละครที่เน้นที่เป็นการเปรียบเทียบระหว่างตัวละครสำคัญสองตัว หนึ่งคือตัวฉิมิ โนะสะบุโร อีกหนึ่งคือตัววะกิ นิฉิกิโตะ ซึ่งผู้วิจัยมองว่า นิฉิกิโตะที่เป็นตัวละครวะกิของเรื่องนี้เป็นตัวละครที่มีบทบาทสำคัญไม่แพ้ฉิมิ โนะสะบุโร เนื่องจากมีบทบาทสำคัญเป็นตัวละครที่สร้างปมปัญหาให้กับเรื่องราว และไม่แปลกเลยที่ชื่อของตัวละครตัวนี้จะป็นชื่อของบทละครด้วย

จากการศึกษาเกี่ยวกับวิธีนักรบที่ปรากฏในบทละครเรื่องนี้ ผู้วิจัยคิดว่า ลักษณะนิสัยและแนวคิดที่ต่างกันอย่างสุดขีดจนทำให้เกิดความขัดแย้งต่อกันและกันขึ้นมาของ อิสุมิ โนะ ซะบุโร กับ นิเมกิโตะ นั้น แสดงให้เห็นถึงนักรบในสมัยคัมภีระสองแบบ แบบแรกคือนักรบที่ยึดมั่นในวิถี แสดงให้เห็นผ่านตัวละคร อิสุมิ โนะ ซะบุโร กับอีกแบบหนึ่งคือนักรบที่ไม่ปฏิบัติตามวิถี แสดงให้เห็นผ่านตัวละคร นิเมกิโตะ เพื่อแสดงผลสนับสนุน ผู้วิจัยจึงจะวิเคราะห์วิธีนักรบที่ปรากฏในบทละครเรื่องนี้ โดยวิเคราะห์ผ่านตัวละครสำคัญทั้ง 2 ตัว ดังต่อไปนี้

3.2.2.1. วิธีนักรบที่แสดงให้เห็นผ่านตัวละคร อิสุมิ โนะ ซะบุโร

จะขอยกตัวอย่างจากบทละครในตอนที่ อิสุมิ โนะ ซะบุโร มาคุยกับภรรยาถึงเรื่องที่เกิดขึ้นหลังจากที่พี่ชายประกาศตัดความสัมพันธ์และเดินทางกลับไปแล้ว ซึ่งเป็นบทละครส่วนที่ผู้วิจัยคิดว่า บ่งบอกถึงลักษณะนิสัยและแนวความคิดของตัวละคร อิสุมิ โนะ ซะบุโร ได้ชัดเจนที่สุด

ตัวอย่างจากบทละคร

シテ「さん候わが君御対面なき事を。錦戸泰衡無念に思ひ。兄弟はや敵となり。某にも同心せよと宜へども。まづ案じても御覧ぜよ。今まで頼まれ申す主君に心を引きかへて。親の遺言背かんこと。弓矢取つての恥ぢよくなるべし。さればある詞に日く。『賢人二君に仕へず。貞女両夫に見えずと』⁴³

(แปล)

นิเมกิโตะ : เพราะไม่ได้เข้าพบกับเจ้านาย ทั้งนิเมกิโตะและยะซุอิระจึงคิดว่าเป็นเรื่องอัปยศ พี่น้องจึงกลายเป็นศัตรู ข้าเองก็ถูกสั่งให้ร่วมมือด้วย ลองคิดดูสิ จะให้หันหลังให้นายที่พึ่งพามาจนถึงทุกวันนี้ และยังคงหันหลังให้คำสั่งเสียของ

⁴³佐成謙太郎. 『謡曲大観第4巻』. 東京: 明治書院, 1931. pp.2368

บิดาอีก ในฐานะนักรบแล้วข้างเป็นเรื่องอัปยศอดสูมิใช่หรือ โบราณกล่าวไว้ว่า “คนฉลาดไม่รับใช้สองนาย หญิงที่ดีไม่มีสามีสองคน”

บทพูดของ อิศุมิ โนะ ซะบุโร ที่ยกมา แสดงให้เห็นถึงความยึดมั่นในวิถีนักรบของเขา และแสดงให้เห็นถึงวิถีนักรบสองประการอย่างชัดเจน หนึ่งคือความกตัญญู ที่เขามีต่อบิดา และอีกประการคือ ความจงรักภักดีต่อเจ้านาย แม้พี่ชายสองคนจะเกลี้ยกล่อมอย่างไรก็ไม่ยอมละเลยคำสั่งเสียของบิดา และไม่ทรยศต่อเจ้านาย

นอกจากนั้น อิศุมิ โนะ ซะบุโร ยังเลือกที่จะรักษาคำสั่งเสียของบิดา ด้วยการเลือกที่จะไม่ยอมแพ้ เข้าทำศึกกับพี่ชายสองคนที่ยกทัพมาแม้จะรู้อยู่แล้วว่าตนเองไม่สามารถชนะได้ เพื่อที่จะรักษาคำสั่งเสียของบิดา ดังนี้

ตัวอย่างจากบทละคร

シテ「や。何と申すぞ。某同心せざる事を。錦戸泰衡無念に思ひ。唯今討てに向ふと申すか。あら何ともなや。（下に居てツレに向ひ）某が事は親の遺言にて候程に。一足も落つる事は候まじ。…⁴⁴

(แปล)

อิสุมิ โนะ ซะบุโร: เฮ้อ จะว่าอย่างไรดี เพียงเพราะว่าข้าไม่เห็นด้วย นิฉิกิโดะและยะซุอิระจึงรู้สึกโกรธเคือง จึงมุ่งหน้ามาเพื่อสังหารเรานั่นหรือ คงช่วยไม่ได้แล้วสินะ (หันไปพูดกับภรรยา) ตัวข้ามันจะทำตามคำสั่งเสียของบิดา จะไม่มีการถอยแม้แต่ก้าวเดียวเด็ดขาด

⁴⁴佐成謙太郎. 『謡曲大観第4巻』. 東京: 明治書院, 1931. pp.2369

ผู้วิจัยเห็นว่าการยื่นหยัดในความคิดที่ว่าจะต้องปฏิบัติตามคำสั่งเสียของบิดานั้นเป็นวิธีของนักรบประการหนึ่ง คือจะไม่ยอมเปลี่ยนแปลงหรือบิดพลิ้วไปจากสิ่งที่ตนคิดว่าถูกต้องอย่างเด็ดขาด ตัวอิสุมิ โนะ ซะบุโร นั้น แม้จะรู้ดีอยู่แล้วว่า ต่อสู้ไปตนก็ไม่ชนะและจะต้องตาย และยังคงยอมให้ภรรยาที่ไม่ต้องการเป็นตัวถ่วงสามีฆ่าตัวตายไปและตนเองก็ต้องเสียใจอย่างยิ่ง ขนาดที่น่ารำงวไรวิญญาณของภรรยามากอดเอาไว้และร้องไห้ด้วยความอาลัย และจนถึงสุดท้าย อิสุมิ โนะ ซะบุโร ก็ตัดสินใจฆ่าตัวตายก่อนที่จะถูกศัตรูจับตัวไป แม้จะทำไม่สำเร็จก็ตาม

3.2.2.2. วิธีนักรบที่แสดงให้เห็นผ่านตัวละคร นิฉิกิโตะ

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ตัวละครนิฉิกิโตะนั้นเป็นตัวละครที่ไม่มีความเป็นนักรบ แต่เราสามารถสังเกตเห็นถึงวิธีนักรบได้จากความ “ไม่เป็นนักรบ” นี้เอง หากมองว่า อิสุมิ โนะ ซะบุโร มีความเป็นนักรบเช่นไร และนิฉิกิโตะ ไม่มีความเป็นนักรบเช่นไร ก็จะสามารถนำมาเปรียบเทียบกันได้

นิฉิกิโตะแสดงให้เห็นว่าตนขาดความจงรักภักดีต่อเจ้านายตั้งแต่ต้นเรื่อง บทละครที่จะยกมาต่อไปนี้เป็นเหตุผลที่นิฉิกิโตะนำมาพูดกับซะบุโรเพื่อเกลี้ยกล่อมให้ซะบุโรแปรพรรคไปอยู่ฝ่ายโยะริโตะโมะด้วยกันกับตนและยะซุอิระน้องชายคนรอง

ตัวอย่างจากบทละคร

ワキ「さん候唯今参る事余の義にあらず。さてもわれ等日日出仕申し候へども。更に御対面もなく候間。この上は力及ばぬ事と存じ候ところに。頼朝より御教書をなされ。急ぎ参れとの御事にて候程に。泰衡われ等同心し。はや頼朝へ参るべきに定めて候が。御分は何とか思ひ給ひ候ぞ⁴⁵

⁴⁵ 佐成謙太郎. 『謡曲大観第4巻』. 東京: 明治書院, 1931. pp.2364-2365

(แปล)

นิมิกิโตะ: ใช่แล้ว ที่มาเยือนในวันนี้ก็มีใช้เรื่องอื่นใด พวกเรานั้น**แม้จะช่วย**
เหลือรับใช้โยะฉิทซุเนะสักเท่าไร ก็ยังไม่ยอมให้เข้าพบเพียงสักครั้ง ระหว่าง
ที่คิดว่าช่วยไม่ได้แล้วนั้น ได้มีสาส์นคำสั่งมาจากโยะริโตะโมะ ให้มาเข้ากับตนเอง
โดยเร็ว เข้ากับยะซุอิระเห็นตรงกันจึงตัดสินใจจะไปเข้าร่วมกับโยะริโตะโมะ เจ้าละมี
ความเห็นเช่นไร

จากตัวอย่างบทละครที่ยกมา จะเห็นได้ว่า เหตุผลที่นิมิกิโตะไม่พอใจในตัวโยะฉิทซุ
เนะนั้นมีเพียงแค่ว่าไม่ได้เข้าพบกับโยะฉิทซุเนะเท่านั้น และเมื่อโยะริโตะโมะเปิดช่องทางให้ก็เอาใจออก
ห่างนายเดิมไปหานายใหม่ทันที ผิดกับชะบุโร ที่อนุমানได้ว่าอาจจะไม่ได้เข้าพบโยะฉิทซุเนะเช่นกัน
แต่อย่างไร แต่ก็ไม่ได้เอาใจออกห่างนาย ยังรับใช้โยะฉิทซุเนะตามคำสั่งเสียของบิดา และไม่คล้อยตาม
คำสั่งชวนของพี่ชายทั้งสอง

แน่นอนว่าความไม่จงรักภักดีต่อเจ้านายของนิมิกิโตะ ยังแสดงให้เห็นถึงความ
อกตัญญูต่อบิดาด้วย แม้ว่าในจุดนี้จะไม่สามารถยกตัวอย่างจากบทละครมาประกอบได้ชัดเจน
เนื่องจากนิมิกิโตะป่วยเบี่ยงไม่ยอมพูดถึงความกตัญญูระหว่างบุตรกับบิดาเลย

จากบทสนทนาระหว่างนิมิกิโตะและ อีสุมิ โนะ ชะบุโร ว่าด้วยเรื่องเรื่องของหลัก
ปฏิบัติที่ถูกต้อง หรือจุงจิ (順義 : jungi) และความกตัญญู (孝 : kou) ที่กล่าวไว้ในบทที่ 2 แสดงให้เห็น
แล้วว่า นิมิกิโตะเป็นคนที่ไม่มี ความกตัญญูต่อบิดา สังเกตได้จากการที่ นิมิกิโตะเถียงชะบุโรโดยยก
เรื่องหลักปฏิบัติที่ถูกต้องระหว่างพี่น้องขึ้นมา แต่เมื่อชะบุโรแย้งกลับด้วยหลักปฏิบัติที่ถูกต้องที่บุตร
สมควรกระทำต่อบิดา นิมิกิโตะก็ไม่สามารถแย้งได้อีกจึงพยายามเบี่ยงประเด็นจากเรื่องหลักปฏิบัติที่
ถูกต้องไปยังเรื่องความกตัญญูของผู้เป็นน้องต่อผู้เป็นพี่แทน และต่อจาก ความกตัญญูเมื่อเถียงอะไร
ไม่ได้แล้วก็ประกาศตัดความสัมพันธ์กับชะบุโร

ผู้วิจัยคิดว่า การที่นิมิโกโตะอ้างเหตุผลหลายอย่างขึ้นมาเพื่อให้ตัวเองเป็นฝ่ายถูกต้อง และป้ายเปียงไม่ยอมพูดถึงคำสั่งเสียของบิดานั้น เป็นหลักฐานยืนยันในตัวของมันเองอยู่แล้วว่า นิมิโกโตะนั้นไม่มีความกตัญญูต่อบิดาและไม่พยายามที่จะรักษาคำสั่งเสียของบิดาเลย และยังขาดความยึดมั่นในสิ่งที่ตนเชื่อว่าถูกต้อง เนื่องจากไม่ทำตามคำสั่งเสียของบิดาที่ตนเองก็เคยรับปากเอาไว้แล้ว หรืออาจจะตีความได้อีกแบบหนึ่งว่า นิมิโกโตะเชื่อว่าสิ่งที่ตนทำนั้นถูกต้องแล้วแม้จะต้องเป็นศัตรูกับน้องชาย จึงเลือกที่จะกระทำเช่นนี้

3.2.2.3. สรุปวิถีนักรบจากเรื่อง นิมิโกโตะ

บทละครเรื่องนิมิโกโตะ แสดงให้เห็นถึงวิถีนักรบ 3 ประการ ผ่านตัวละคร อิชูมิ โนะ ซะบุโร และ นิมิโกโตะ ที่เป็นเหมือนคู่เปรียบเทียบกัน ดังนี้

1. ความกตัญญูทวดเวที

ในบทละคร หมายถึงความกตัญญูต่อบิดา และการปฏิบัติตามคำสั่งเสียของบิดา อิชูมิ โนะ ซะบุโร เลือกที่จะปฏิบัติตามคำสั่งเสียของบิดาจนถึงที่สุด แต่นิมิโกโตะไม่สนใจคำสั่งเสียของบิดาแต่อย่างใด

2. ความจงรักภักดีต่อเจ้านาย

ในบทละครคือความจงรักภักดีของทั้งสองพี่น้องต่อโยะฉิมิซุเนะ โดย อิชูมิ โนะ ซะบุโร จงรักภักดีต่อเจ้านายจนถึงที่สุด แต่นิมิโกโตะแปรพรอคทรยศเจ้านายไปเข้ากับ โยะริโตะโมะ ผู้เป็นฝ่ายศัตรูของเจ้านาย

3. ความยึดมั่นในสิ่งที่ตนเองเชื่อว่าถูกต้อง

อิสุมิ โนะะ ซะบุโร เชื่อมั่นว่าตนควรจะต้องรักษาคำสั่งเสียของบิดาจนถึงที่สุด แม้ว่าตนจะต้องออกไปทำศึกที่ตนรู้อยู่แล้วว่าจะไม่ชนะ ยินยอมให้ภรรยาฆ่าตัวตายแม้ตนต้องเสียใจ และพยายามฆ่าตัวตายในตอนสุดท้าย แต่นิฉิกิโตะขาดความเชื่อมั่นนี้ตั้งแต่ตอนที่ไมยอมทำตามคำสั่งเสียของบิดาที่ตนเคยรับปากเอาไว้ หรือนิฉิกิโตะอาจจะคิดว่าการไปรับใช้นายคนใหม่เป็นสิ่งที่ตนเชื่อมั่นว่าถูกต้องดีแล้ว แม้จะต้องทรยศต่อคำสั่งเสียของบิดาและกลายเป็นศัตรูของน้องชาย

3.2.3. วิถีนักรบที่ปรากฏในบทละครในเรื่อง โคะไซะเดะไซะงะ

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า บทละครเรื่องโคะไซะเดะไซะงะ มีความใกล้เคียงกับบทละครเรื่องฉุนอะอิ ตรงที่แก่นของเรื่องไม่ใช่การรบ ทั้งๆที่ตัวละครหลักเป็นชนชั้นนักรบ อีกทั้งยังเป็นตัวละครนักรบที่เป็นที่รู้จักกันดีคือสองพี่น้องตระกูลไซะงะ และยังใช้ช่วงเวลาสมัยคัมภีร์เป็นฉาก หากแต่เป็นความสัมพันธ์ภายในครอบครัวระหว่างพ่อแม่ลูก โดยเน้นไปที่ความสัมพันธ์ระหว่างแม่ลูกเป็นหลัก และมีความสัมพันธ์ของพี่น้องเป็นประเด็นรอง นั้นทำให้ภาพของนักรบหรือการต่อสู้ไม่ค่อยมีแสดงให้เห็นในบทละครในเรื่องนี้เท่าไรนักเช่นเดียวกับบทละครเรื่องฉุนอะอิ

สำหรับสาเหตุที่เป็นเช่นนั้น ผู้วิจัยคิดว่าเหตุผลเป็นเช่นเดียวกับเรื่องฉุนอะอิ คือผู้ประพันธ์อาจต้องการเสนอภาพด้านอื่นของนักรบที่ไม่ใช่การสู้รบฆ่าฟัน หรือการต่อสู้เพื่อรับใช้เจ้านาย แต่โคะไซะเดะไซะงะจะแตกต่างกับฉุนอะอิอยู่สองประการใหญ่ๆ

ประการแรกคือไม่ได้ใช้สงครามเป็นฉาก เหตุการณ์ในบทละครเกิดขึ้นตอนสงครามสงบลง และโยะริโตะโมะกุมอำนาจเรียบร้อยแล้ว และการแก้แค้นก็ยังไม่เกิดขึ้น จึงจะไม่ได้ความรู้สึกของชีวิตและความตาย

ประการที่สองคือ ตัวละครนักรบที่ผู้เขียนบทละครเลือกมาใช้เป็นตัวละครนักรบที่มีชื่อเสียงของวรรณกรรมต้นฉบับ ไม่ใช่ตัวละครที่สร้างขึ้นมาเองเหมือนกันตัวละครนักรบในเรื่อง *มุนเอะอิ* ในจุดนี้ผู้วิจัยมองว่า การเลือกตัวละครที่มีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักในวงกว้างมาใช้นำเสนอภาพด้านอื่นของนักรบ ช่วยให้ผู้ชมหรือผู้อ่านเห็นภาพด้านอื่นที่ว่ามันได้ชัดเจนกว่า เนื่องจากสองพี่น้องโตะระนั้นเป็นที่รู้จักกันดีว่าเป็นพี่น้องที่มีความกล้าหาญแค้นให้ศัตรูของบิดาโดยแลกกับชีวิตตนเอง เมื่อนำสองพี่น้องที่มีภาพลักษณ์ดังกล่าวมานำเสนอประเด็นละเอียดอ่อนอย่างเรื่องในครอบครัวนั้น ทำให้เกิดภาพเปรียบเทียบที่เห็นชัดกว่าบทละครเรื่อง *มุนเอะอิ* ที่เป็นตัวละครที่สร้างขึ้นมาใหม่

อย่างไรก็ตาม บทละครเรื่อง *โตะระโตะระโตะระ* นี้ได้แสดงให้เห็นถึงวิถีนักรบประการหนึ่งอย่างชัดเจน นั่นคือแนวคิดเรื่องการแค้นให้บิดาของบุตรในครอบครัวชนชั้นนักรบ และแนวคิดเรื่องความกตัญญูต่อบิดามารดา ในแง่ของการให้ความสำคัญต่อบิดาและมารดา

3.2.3.1. แนวคิดเรื่องการที่บุตรแค้นให้กับบิดา

บทละครเริ่มเรื่องด้วยบทพูดเปิดตัว (นะโนะริ) ของจูโรว่า โยะริโตะโตะระจะไปล่าสัตว์ที่ภูเขาฟูจิ จึงจะไปด้วยเพื่อไปสังหาร คุด ชูเกะทสุเนะ เพื่อล้างแค้นให้กับบิดา และจะพาน้องชายคือ โกะโรไปด้วย แต่โกะโรนั้นถูกมารดาตัดความสัมพันธ์ด้วยอยู่ จึงจะไปพบเพื่อขอให้มารดาอภัยให้ และเพื่อไปพบมารดาเป็นครั้งสุดท้าย ไม่ได้มีกล่าวถึงหรืออธิบายถึงสาเหตุที่ทำให้พี่น้องโตะระต้องทำการแค้นให้บิดาแต่อย่างใด และก็ไม่มีอธิบายถึงสาเหตุหรือความจำเป็นที่สองพี่น้องจะต้องทำการแค้นให้บิดาตลอดทั้งเรื่อง แต่ว่าแม้ว่ามารดาจะไม่ยอมพบกับโกะโร หรือยอมตัดความสัมพันธ์ทั้งกับสองพี่น้องทั้งคู่ ตอนที่จูโรจะไปช่วยพูดแทนโกะโรที่มารดาไม่ยอมฟัง จนทำให้สองพี่น้องเสียใจร้องไห้ และสองพี่น้องก็รู้ว่าทำให้มารดาเสียใจ ก็ไม่ได้เปลี่ยนหรือหยุดความคิดที่จะไปแค้นให้บิดาของสองพี่น้องเลย

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า อาจเป็นเพราะการที่บุตรที่เป็นนักรบต้องไปแก้แค้นให้บิดาที่เป็นนักรบนั้น เป็นเหมือนธรรมเนียมหรือหน้าที่ที่ผู้เป็นบุตรจะต้องทำเพื่อรักษาเกียรติของการเป็นนักรบเอาไว้ ดังนั้นการแก้แค้นของสองพี่น้องโงะงะนี่จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องทำ ถึงขั้นต้องยอมแลกกับชีวิตของตัวเอง

ในบทละครยังมีบทสนทนาที่แสดงให้เห็นถึงเหตุผลของจูโรที่จะต้องไปทำการแก้แค้นอยู่ โดยเป็นบทพูดของจูโรที่พูดกับมารดาหลังจากมารดาประกาศจะตัดความสัมพันธ์กับตนอีกคน เมื่อตนจะขอพบมารดาเพื่อช่วยพูดให้กับน้องชาย ซึ่งเคยยกตัวอย่างนี้ไปแล้วในบทที่ 2 แต่จะขอยกมาอีกครั้งเพื่อประกอบการอธิบาย ดังต่อไปนี้

ตัวอย่างจากบทละคร

シテ「いかに申し候。われらが親の敵の事、世に隠れなく候ふところに、あまりにたよりなく候ふ間、時致が事を申し直し、連れて御狩に出づべきところに、時致が事を申さば、祐成ともに御勘当と候ふや。よくよくこれを案じ見るに、

シテ「総じて祐成をもまことは思ひ給はぬぞや。

地謡「たひと時致出家の暇を申すとも、兄祐成に郎等もなし、しかも身に思ひあり、おのれらさへに見捨つるか、かへつて御叱り候ひてこそ、慈悲の母とも申すべけれ。

シテ「それに時致を法師にならぬとの御勘当、たとひ仰せに従ひ出家仕り候ふとも、

地謡「われらが事は世に隠れなし、あれ見よ河津が子供こそ、敵を遁れんとの出家、まさしく求法のためならずと、同宿も思ひ卑しまば、心も染まぬ墨衣の、捕島が子の箱根寺にて、明暮悔しと思ふならば、なかなか俗には劣るべし。⁴⁶

⁴⁶ 小山弘志、佐藤健一郎、『謡曲集②』。東京：小学館。1998。pp. 349-350

(แปล)

จูโร: **อยากขอกล่าวว่า เรื่องของผู้เป็นศัตรูของบิดาเรานั้น เป็นเรื่องที่มี
สามารถปกปิดต่อโลกได้ และตัวข้าผู้เดียวมีโอกาสฟังพาได้ จึงมาพูดแก้
ให้กับโทะกิมุเนะ และพา ไปออกล่าวด้วยกัน แต่ท่านบอกว่าหากพูดถึงโทะกิมุเนะ
จะตัดความสัมพันธ์กับซุเกะนะริด้วย หากคิดใคร่ครวญเกี่ยวกับเรื่องนี้แล้ว**

จูโร: **กล่าวดได้ว่า ท่านไม่คิดถึงพวกเรา ทั้งซุเกะนะริด้วย อย่างจริงใจเลย**

จูโร: **หากว่าโทะกิมุเนะบอกว่าจะออกบวชล่ะก็ ทำไมทิ้งให้ซุเกะนะริพี่ชายผู้ไร้ซึ่ง
เข้ารับใช้ แต่ยังมีใจจะแก้แค้นให้บิดาต้องไปทำการคนเดียว ควรจะว่ากล่าวเช่นนั้น
มิใช่หรือ หากเป็นมารดาผู้มีใจเมตตา**

จูโร: **แล้วก็เรื่องที่ตัดความสัมพันธ์กับโทะโรเพราะไม่ออกบวช หากทำตามไปออก
บวชแล้วล่ะก็**

จูโร: **เรื่องของพวกเขา นั้นมีโอกาสซ่อนความต่อโลก ดูนั่นสิบุตรของคะวะทซุ
หนีจากศัตรูมาออกบวช หาได้ไฝ่ธรรมะไม่ จักโดนดูหมิ่นจากพระร่วมวัด ห่ม
ผ้าสีหมึกแต่กาย มิได้ห่มด้วยใจ ต้องทุกข์ทรมานอยู่ที่วัดสะโทะนะทุกเช้าค่ำ ชีวิต
ช่างตกต่ำเสียนี้กระไร**

จูโรอธิบายและตัดพ้อต่อมารดาแทนโทะโรว่า เรื่องศัตรูของบิดานั้นเป็นที่รู้กันไปทั่ว หากโทะโรออกบวชก็จะโดนดูถูกว่าหนีจากศัตรูไม่ยอมแก้แค้นให้บิดา จากตัวอย่างตรงจุดนี้ แสดงถึงความจำเป็นที่จะต้องไปทำการแก้แค้นของสองพี่น้อง และสะท้อนให้เห็นแนวคิดของชนชั้นนักรบว่าการที่บุตรไม่ทำการแก้แค้นให้บิดานั้นจะเป็นที่ตติณนินทาในสังคม ไม่เพียงแต่เฉพาะในหมู่นักรบ ในหมู่พระสงฆ์ก็เช่นกัน การที่มีศัตรูจะต้องแก้แค้นแต่ไปออกบวชนั้นจะถูกมองว่าเป็นการหนีไม่ได้มา

ออกบวชเพื่อศึกษาธรรมะ ดังนั้นอาจกล่าวสรุปได้ว่า สองพี่น้องนั้นตั้งใจจะทำการสังหารศัตรูเพื่อแก้แค้นให้บิดาเพื่อรักษาเกียรติของความเป็นนักรบไม่ให้ใครมาดูถูกได้ เนื่องจากหากไม่ทำการแก้แค้นให้บิดาทั้งคู่ก็จะถูกสังคมประณามนั่นเอง

ในจุดเดียวกันนี้เองก็ใกล้เคียงกับแนวคิดเรื่องความตายของนักรบที่กล่าวถึงไปแล้วในบทวิเคราะห์วีรธินักรบจากเรื่องฉุนเฉียวอีกก่อนหน้านี้ อาจกล่าวได้ว่าสองพี่น้องจูโรและโกะโร เห็นสมควรแล้วว่าที่ที่ตนจะตายได้อย่างมีเกียรติสมเป็นนักรบก็คือการตายเพื่อล้างแค้นให้บิดานั่นเอง

3.2.3.2. แนวคิดเรื่องความกตัญญู และการเลือกให้ความสำคัญต่อบิดา หรือมารดา

จากเรื่องของ การแก้แค้นที่กล่าวถึงไป ที่นำเสนอชัดเจนว่า เป็นการกระทำเพื่อบิดานั้น หากมองมุมกลับดูจะเห็นว่า เป็นการให้ความสำคัญกับบิดามากกว่ามารดา เนื่องจากสองพี่น้องไปแก้แค้นโดยคิดว่าพวกตนจะต้องตายแน่นอนจึงได้มาเพื่อลามารดาก่อนไปลงมือทำการ เมื่อบุตรสองคนเสียชีวิตลง ก็เป็นการทิ้งให้มารดาอยู่ตัวคนเดียว และจูโรก็ยกเหตุผลขึ้นมาถกเถียงและตัดพ้อมารดาที่ไม่ยอมให้พวกตนไปล้างแค้นแต่โดยดี กล่าวได้ว่าสองพี่น้องเห็นว่าการแก้แค้นให้บิดา ที่เป็นการกตัญญูต่อบิดาผู้เป็นนักรบนั้น สำคัญกว่าการมีชีวิตอยู่ต่อ ที่เป็นการกตัญญูต่อมารดา แต่ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การที่สองพี่น้องเลือกที่จะไปแก้แค้นให้กับบิดานั้น มีเรื่องของความรู้สึกรับผิดชอบต่อหน้าที่เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย กล่าวคือ ดังที่กล่าวไว้แล้วในหัวข้อก่อนหน้านี้ ว่าสองพี่น้องมองว่า เป็นหน้าที่ที่บุตรในตระกูลนักรบนั้นต้องไปล้างแค้นให้กับบิดาผู้เป็นนักรบ หากไม่ทำตามหน้าที่ดังกล่าว พวกตนก็จะถูกดูหมิ่นจากสังคมและสูญเสียเกียรติยศความเป็นนักรบไป ดังนั้นจึงไม่อาจกล่าวตัดสินได้ว่า ชนชั้นนักรบให้ความสำคัญกับความกตัญญูต่อบิดามากกว่ามารดา แต่เป็นเพราะมีเรื่องของธรรมเนียม นักรบเข้ามาเกี่ยวข้อง ทำให้บิดาผู้เป็นนักรบได้มีความสำคัญมากกว่ามารดาผู้มิได้เป็นนักรบไปโดยปริยาย

เสาวลักษณ์ สุริยะวงศ์ไพศาล (ปัจจุบันคือ ศ.ดร. สิริมนพร สุริยะวงศ์ไพศาล) ได้กล่าวไว้ในรายงานวิจัยเรื่อง ภาพลักษณ์พ่อแม่ลูกในบทธะครโน ว่าสองพี่น้องโชนะจะจัดอยู่ในประเภทตัวละครลูกที่กตัญญูต่อบิดา แต่เป็นการกตัญญูต่อฝ่ายบิดา ในขณะที่ต้องทิ้งให้ฝ่ายมารดาต้องเศร้าเสียใจกับความตายของลูก⁴⁷

อย่างไรก็ตาม เช่นเดียวกับบทธะครเรื่อง *ฉุนอะอิ* สองพี่น้องในเรื่อง *โคะโชนะเดะโชนะ* นั้นไม่ละเลยความกตัญญูภายในครอบครัว จะขอยกตัวอย่างจากบทพูดต่อกันตัวอย่างในหัวข้อที่แล้วที่จูโรตัดพ้อมารดาต่อไปอีก โดยพูดถึงการใช้ชีวิตของโกะโรตอนที่โกะโรไปอยู่ที่วัดอะโกะเนะดังต่อไปนี้

ตัวอย่างจากบทธะคร

地謡 「時致は、箱根にありししるしに、法華經一部読み覚え、常は読誦し母上の、現世安穩、後生善所と祈念する。または毎日に、六万遍の念仏、父河津殿に回向する。…⁴⁸

(แปล)

จูโร : โทะกิมุเนะนั้น ในตอนที่อยู่ที่อะโกะเนะ ได้ท่องจำบทสวดธรรมสารัตถส่วนหนึ่ง และท่องบทสวดให้มารดา ขอให้ภพนี้ชีวิตสงบสุข ภาพหน้าได้อยู่ในที่ที่ดี และยังท่องบทสวดให้แด่ท่านพ่อคะวะที่ซุทุทุกวันวันละ 60,000 จบ

⁴⁷ เสาวลักษณ์ สุริยะวงศ์ไพศาล, "ภาพลักษณ์พ่อแม่ลูกในบทธะครโน" (รายงานวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทุนวิจัย กองทุนรัชดาภิเษกสมโภช), 2549. หน้า 19, 24

⁴⁸ 小山弘志、佐藤健一郎. 『謡曲集②』. 東京：小学館. 1998. pp. 350

แม้จะถูกมารดาตัดความสัมพันธ์ แต่โกะโรก็ยังคงสวดมนต์ให้มารดาและบิดาตลอดทุกวันที่อยู่ที่วัดสะโกะเนะ แสดงให้เห็นถึงความกตัญญูอย่างยิ่งของโกะโรต่อบิดามารดา และการที่โกะโรต้องการตามจู่โรพี่ชายไปล้างแค้นให้บิดาก็แสดงถึงความกตัญญูต่อพี่ชายของโกะโรอีกด้วย

3.2.4. วิถีนักรบที่ปรากฏในบทละครในเรื่อง โยะอุชิโตะงะ

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า บทละครเรื่องโยะอุชิโตะงะ ในแง่ของโครงสร้างของเรื่องราว เป็นบทละครที่ใกล้เคียงกับบทละครเรื่องฌุนอะอิ และ โคะโซะเดะโซะงะ ที่กล่าวถึงไปก่อนหน้านี้ ตรงที่เป็นบทละครที่นำตัวละครนักรบมานำเสนอถึงความซาบซึ้งในความสัมพันธ์ระหว่างตัวละคร แต่ก็ไม่ได้นำเสนอประเด็นดังกล่าวผ่านการรบหรือศึกสงครามแต่อย่างใด เป็นเพียงการพูดคุยเกลี้ยกล่อมระหว่างกันเท่านั้น ซึ่งในกรณีของโยะอุชิโตะงะ แก่นเรื่องที่น่าเสนอคือความสัมพันธ์ระหว่างนายบ่าว ผ่านตัวละครนักรบคือสองพี่น้องโตะงะ กับซำรบใช้สองคนคือตันชะบุโรกับโอะนิโอะ ที่เป็นพี่น้องกันเช่นกัน

ในบทละครเรื่องโยะอุชิโตะงะนี้ ผู้วิจัยคิดว่ามีสิ่งที่น่าสนใจถือเป็นวิถีนักรบอยู่ 3 ประเด็น

ประเด็นที่หนึ่ง คือ แนวคิดเรื่องการแก้แค้นให้บิดาของบุตรในตระกูลนักรบ มีการกล่าวถึงความจำเป็นที่พวกตนพี่น้องจะต้องไปแก้แค้นให้บิดาใกล้เคียงกับในเรื่องโคะโซะเดะโซะงะ ประเด็นดังกล่าว เป็นประเด็นที่พบและได้กล่าวถึงไปแล้วในส่วนของบทละครในเรื่องโคะโซะเดะโซะงะ ซึ่งบทละครในเรื่องโยะอุชิโตะงะนี้เป็นบทละครที่เนื้อเรื่องต่อกับบทละครเรื่องโคะโซะเดะโซะงะ มีตัวละครสำคัญเป็นตัวละครเดียวกัน และในบทละครในเรื่องโยะอุชิโตะงะนี้มีการกล่าวถึงประเด็นนี้เพียงเล็กน้อยและใกล้เคียงกับที่ได้อธิบายไปแล้วในบทวิเคราะห์เรื่องโคะโซะเดะโซะงะก่อนหน้านี้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงจะไม่พูดถึงประเด็นนี้ในส่วนของบทละครเรื่องโยะอุชิโตะงะนี้ซ้ำ

ประเด็นที่สอง คือ แนวคิดเรื่องความกตัญญูต่อบิดามารดา ความกตัญญูต่อบิดาแสดงให้เห็นผ่านการแก้แค้นให้โดยแลกกับชีวิตของตน ส่วนความกตัญญูต่อมารดา ในบทละครเรื่องนี้จะแสดงให้เห็น

เห็นชัดเจนกว่าในเรื่องโคะไซะเดะไซะงะ ตรงที่สองพี่น้องได้เกิดความรู้สึกผิดต่อมารดา จึงตัดสินใจให้ ดันชะบุโรกับโอะนิโอนำของดูต่างหน้ากลับไปให้มารดาที่บ้านเกิด อันเป็นประเด็นที่ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างนายกับบ่าวขึ้นมา ในส่วนของบทละครเรื่องนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงเพียงประเด็นความกตัญญูที่มีต่อมารดาเท่านั้น เนื่องจากเรื่องความกตัญญูต่อบิดานั้นไม่ได้กล่าวถึงมากนักในบทละครเรื่องนี้ และไม่มี ความแตกต่างจากที่กล่าวถึงไปแล้วในส่วนของบทละครเรื่องโคะไซะเดะไซะงะนัก

ประเด็นที่สาม คือ ความสัมพันธ์ระหว่างนายกับบ่าวของนักรบ อันเป็นแก่นเรื่องสำคัญของบทละครเรื่องนี้ โดยจะเน้นหนักไปที่ความสัมพันธ์ด้านความจงรักภักดีที่บ่าว คือดันชะบุโรและโอะนิโอ มีต่อผู้เป็นนาย คือสองพี่น้องไซะงะ เป็นหลัก ซึ่งผู้วิจัยจะขอยกประเด็นนี้ขึ้นมากล่าวถึงและอภิปรายเป็นประเด็นแรก

3.2.4.1. ความสัมพันธ์ระหว่างนายกับบ่าวของนักรบ

บทละครเรื่องนี้แสดงให้เห็นถึงความจงรักภักดีต่อเจ้านายของ ดันชะบุโร กับ โอะนิโอ สองพี่น้องนักรบบริบใช้ของสองพี่น้องไซะงะ จูโรและโกะโร ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างนายบ่าวที่ปรากฏในเรื่องนี้ จึงเป็นความสัมพันธ์ระหว่างเจ้านายนักรบ กับบ่าวที่เป็นนักรบเช่นกัน

ในบทละครได้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์นายบ่าว โดยนำเสนอความจงรักภักดีของบ่าวที่มีให้กับนายเป็นหลัก แสดงให้เห็นผ่านตัวละครเข้ารับใช้คือดันชะบุโรและโอะนิโอ ทั้งสองมีความจงรักภักดีต่อสองพี่น้องไซะงะเป็นอย่างมาก และเดินทางติดตามมาเพื่อช่วยเจ้านายล้างแค้นด้วย โดยรู้ดีอยู่แล้วว่าทั้งพวกตนและเจ้านายจะต้องตายตกตามกันไปหมดแน่นอน

จะขอยกตัวอย่างแรกจากบทละครที่แสดงให้เห็นถึงความจงรักภักดีต่อผู้เป็นนายของบ่าว ในตอนที่สองพี่น้องไซะงะปรึกษากันว่าจะให้คนรับใช้ทั้งสองกลับไปมอบของดูต่างหน้าให้กับมารดาของพวกตน ดังนี้

ตัวอย่างจากบทละคร

十郎 「いかに團三郎。鬼王も確かに聞け。汝兄弟に申すべき事を承引すべきか。又承引すまじきか眞直に申し候へ

團三 「これは今めかしき御詮にて候。何事にても候へ御意を背く事はあるまじく候

十郎 「あら嬉しや。さては承引すべきか

團三 「畏つて候。何事も御詮をば背き申すまじく候⁴⁹

(แปล)

จูโร: นี่ ดันชะบุโร โอะนิโอดัวยจงฟังให้ดี สิ่งที่จะพูดกับพวกเจ้าพี่น้องต่อไปนี้ จะรับคำ หรือไม่รับคำ จงบอกมาตามตรง

ดันชะบุโร: ป่านนี้แล้วยังจะพูดเช่นนี้ทำไม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องใดก็ไม่มีทางที่จะไม่ปฏิบัติตามอยู่แล้ว

จูโร: นายอินดึ้นัก เช่นนั้นจะยอมรับคำสินะ

ดันชะบุโร: รับทราบแล้ว ไม่ว่าจะเป็นเรื่องใดก็จะไม่มีทางไม่ปฏิบัติตามเด็ดขาด

ตัวอย่างที่ยกมาเป็นบทสนทนาโต้ตอบระหว่างจูโรกับดันชะบุโร โดยในขณะนั้น ดันชะบุโรยังไม่ทราบว่า จูโรจะสั่งเรื่องอะไรกับพวกตน แต่ก็ตอบผู้เป็นนายไปว่าไม่ว่าจะเป็นเรื่องอะไรก็จะปฏิบัติตาม แสดงให้เห็นถึงจิตใจความภักดีอันแน่วแน่ที่มีต่อผู้เป็นนาย

⁴⁹ 佐成謙太郎. 『謡曲大観第5巻』. 東京: 明治書院, 1931. pp. 3263

ทว่า พอได้ฟังคำสั่งว่า จะให้พวกตนกลับไปบ้านเกิดเพื่อมอบของดูต่างหน้าให้กับมารดา ทั้งต้นชะบุมุโรและโอะนิโอกิก็ไม่ยอมกลับไปตามคำสั่ง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างจากบทละคร

團三 「これは思いひも 寄らぬ御詫にて候ものかな。御意も御意にこそより候へ。この年月奉公申し候も。この御大事に眞先かけて討死仕るべき為にてこそ候へ。何と御詫候とも。この儀に於ては罷り帰るまじく候。鬼王さやうにてはなきか

鬼王 「なかなかの事尤もにて候。罷り帰る事はあるまじく候

十郎 「何と帰るまじいと申すか

團三 「ふつつと罷り帰るまじく候⁵⁰

(แปล)

ต้นชะบุมุโร: เป็นคำสั่งที่ไม่คาดคิดเลย ถึงแม้จะพูดอย่างไรก็ตาม ตลอดเดือนปีที่อยู่รับใช้มานี้ ภารกิจสำคัญอยู่เบื้องหน้านี้แล้วและพร้อมจะร่วมตายด้วยกันแล้ว แม้จะเป็นคำสั่งก็มีสามารถกลับไปได้หรอก โอะนิโอกิเช่นกันใช่หรือไม่

โอะนิโอกิ: ใช่แล้ว ไม่สามารถกลับไปได้หรอก

จุมุโร: อะไรกัน จะบอกว่าไม่กลับนั้นหรือ

ต้นชะบุมุโร: จะไม่กลับไปเด็ดขาด

⁵⁰佐成謙太郎. 『謡曲大観第 5 卷』. 東京 : 明治書院, 1931. pp. 3264

ทั้งต้นชะบู่โรและโอะนิโอะไม่ยอมกลับไปตามคำสั่ง เพราะตั้งใจจะมาร่วมเป็นร่วมตายในสนามรบกับเจ้านายอยู่แล้ว จนทำให้เกิดความขัดแย้งถกเถียงกันขึ้น จูโรกับโกะโรสั่งให้กลับ แต่โอะนิโอะและต้นชะบู่โรก็ยืนยันจะไม่กลับ แม้ว่าก่อนหน้าจะรับปากเป็นมั่นเหมาะว่าไม่ว่าจะสั่งอะไรมาก็จะทำตาม แสดงให้เห็นถึงจิตใจของทั้งโอะนิโอะและต้นชะบู่โรที่พร้อมจะทิ้งชีวิตของตนเองไปด้วยกันกับนายของตน

หลังจากบทสนทนาดังกล่าว ต้นชะบู่โรและโอะนิโอะจึงคิดจะฆ่าตัวตาย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างจากบทละคร

團三 「さて何と仕り候べき。罷り帰れば本意にあらず。帰らねば御意に背く。とかく進退ここに谷まつて候

鬼王 「仰せの如く。罷り帰れば本意にあらず。又帰らねば御意に背く。我等も是非を弁へず候。但しきつと案じ出だしたる事の候。いづくにても命を捨つるこそ肝要にて候へ。恐れながら團三郎殿とこれにて刺し違へ候べし

團三 「げにげにいづくにても命を捨つこそ肝要なれ。いざさらば刺し違へう

鬼王 「尤もにて候⁵¹

(แปล)

ต้นชะบู่โร: เอล่ะจะทำเช่นไรดี ถ้ากลับไปก็มีโชเจตนา ถ้าไม่กลับก็เป็นการขัดคำสั่ง จะทำเช่นไรก็ทำได้เลย

⁵¹ 佐成謙太郎.(1931). 『謡曲大観第 5 巻』. 東京 : 明治書院. p.3266

โอะนิโอะ: เป็นดังที่กล่าวมาเลย ถ้ากลับไปก็มีใช้เจตนา ถ้าไม่กลับไปก็เป็นการ

ขัดคำสั่ง พวกเรามีรู้แล้วว่าควรทำเช่นไร จริงสิ คิดดูแล้วยอมทิ้งชีวิตได้เสมอ

ต่างหากที่สำคัญ ท่านดันชะบุนโรเรามาแทงกันและกัน ตายด้วยกันเถิด

ดันชะบุนโร: เป็นเช่นนั้นจริงๆ การยอมสละชีวิตต่างหากที่สำคัญ เอาละจงแทงกัน

และกันเลยเถิด

โอะนิโอะ : จริงๆด้วย

เนื่องจากถ้ากลับไปก็จะไม่ได้ทำในสิ่งที่ตนเองต้องการ แต่ถ้าไม่กลับไปก็จะเป็นการขัดคำสั่งของนาย ดังนั้นดันชะบุนโรและโอะนิโอะจึงคิดฆ่าตัวตายเพราะเห็นว่าการยอมสละชีวิตเพื่อเจ้านายต่างหากที่สำคัญที่สุด เพราะทั้งคู่คิดว่าการไม่ได้แสดงความจงรักภักดีด้วยการตายร่วมกับนายนั้นทำให้ชีวิตของตนไร้ความหมายจึงคิดจะฆ่าตัวตาย ความคิดเช่นนี้ชี้ว่าทั้งคู่ให้ความสำคัญกับการตายร่วมกับนายที่เป็นเป้าหมายสูงสุดของชีวิต ผู้วิจัยคิดว่าจุดนี้เป็นจุดที่แสดงถึงความจงรักภักดีต่อเจ้านายอย่างที่สุดของดันชะบุนโรและโอะนิโอะ แม้ว่าจะไม่ทันได้ฆ่าตัวตายตามที่ตั้งใจก็ตาม เนื่องจากโกะโรจะรีบเข้ามาขวางทั้งคู่เอาไว้และเกลี้ยกล่อมให้ทั้งสองยอมกลับไปในที่สุด

3.2.4.2. ความกตัญญูต่อมารดา

ในบทละครเรื่องนี้ มีบทสนทนาที่จุนโรและโกะโรกล่าวเอาไว้ว่า พวกตนรู้สึกไม่สบายใจที่ออกเดินทางมาล้างแค้นให้บิดาโดยต้องปล่อยให้มารดาอยู่ตัวคนเดียวที่บ้านเกิด และพวกตนต้องเสียชีวิตลงที่นั่นแน่ๆจึงคิดจะฝากของดูต่างหน้ากลับไปให้มารดา อันเป็นจุดเริ่มของปมปัญหาระหว่างนายกับบ่าวของบทละครเรื่องนี้ดังที่ได้กล่าวไปแล้วก่อนหน้านี้ ดังนี้

ตัวอย่างจากบทละคร

十郎 「…や。思ひ出だしたる事の候。我等故郷を出でし時。母にかくとも申さず候程に。御歎きあるべき事。これのみ心にかかり候間。鬼王か團三郎か。兄弟に一人形見の物を持たせ。古里へ 帰さうずるにて候」

五郎 「げにこれは尤もにて候さりながら。…⁵²

(แปล)

จูโร : ... อ๊ะ มีเรื่องหนึ่งเพิ่งนึกขึ้นมาได้ พวกเราจากมารดามา หากพวกเราตายไปคงรู้สึกโศกเศร้าเป็นแน่ มีเพียงเรื่องนี้ที่ยังรู้สึกคาใจ โอะนิโอรืหรือตันชะบุโร ให้คนใดคนหนึ่งในสองพี่น้องนำของดูต่างหน้ากลับไปยังบ้านเกิดดีกว่า

โกะโร : ใช่แล้ว ควรจะทำเช่นนั้น ...

เป็นบทสนทนาส่วนที่พี่น้องรู้สึกผิดต่อการที่พวกตนจากลามาจากบ้านเกิด และรู้ว่าพวกตนคงไม่ได้กลับไป และการตายของพวกตนจะทำให้มารดา รู้สึกเศร้าโศกเสียใจ แต่ก็ไม่สามารถละทิ้งการล้างแค้นไปได้ จึงได้คิดจะนำของดูต่างหน้ากลับไปให้มารดาเป็นการแสดงความกตัญญู

⁵²佐成謙太郎. 『謡曲大観第 5 卷』. 東京 : 明治書院、1931. pp. 3262

3.3. วิถีนักรบในสมัยคะมะกุระ

3.3.1. วิถีแห่งม้าและธนู

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับนักรบในสมัยคะมะกุระ โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้ทราบถึงภาพลักษณ์ของนักรบในสมัยคะมะกุระ ว่ามีลักษณะเป็นเช่นไร มีหลักการและแนวคิดหรือมีความยึดถือในวิถีแบบใดบ้าง เพื่อนำภาพของนักรบที่มีตัวตนอยู่จริงมาเปรียบเทียบกับภาพของนักรบที่ปรากฏในวรรณกรรม ซึ่งในที่นี้หมายถึงเหล่านักรบที่ปรากฏในบทละครโนที่ผู้วิจัยทำการวิจัยทั้ง 4 เรื่อง

จากการศึกษาเอกสารเรื่อง "คะมะกุระจิตะอิ โนะ บุฉิโด" (鎌倉時代の武士道 : Kamakura jidai no bushidou) หรือ "วิถีนักรบสมัยคะมะกุระ" ของนักวิชาการด้านประวัติศาสตร์ คุนิตะเกะ คุเมะ (Kume Kunitake : 久米邦武) พบว่า ในสมัยคะมะกุระ ยังไม่มีการใช้คำว่าวิถีนักรบหรือบุฉิโด ดังเช่นในสมัยเอโดะหรือปัจจุบัน แต่มีการใช้คำว่า คิวบะ โนะ มิชิ (弓馬の道 kyuuba no michi) ที่แปลตรงตามตัวอักษรได้ว่า วิถีแห่งธนูและม้า โดย คุนิตะเกะ คุเมะ ได้กล่าวเอาไว้หลังจากเกริ่นนำ ดังนี้

「今日は鎌倉時代の武士道と云ふ題を出しましたが、鎌倉時代には武士道と云ふものが無かつたと言うて宜いでせう。是は多分此四百年以来流行つた言葉で、其以前は無いと思ふ、(中略) それならば鎌倉時代では何と言つたかと言へば弓馬の道、弓馬の道と云のが武士道かと言へば、武士道は即ち弓馬の道と言つて宜いけれども少し違ひがある、」⁵³

(แปล)

วันนี้จะยกหัวข้อเรื่องบุฉิโดในสมัยคะมะกุระขึ้นมากล่าวถึง แต่กล่าวได้ว่าในสมัยคะมะกุระนั้นไม่มีสิ่งที่เรียกว่าบุฉิโดก็ได้ นั่นอาจเป็นเพราะเป็นคำที่แพร่หลายในช่วง

⁵³ 日本歴史地理学会 編、『鎌倉文明史論』. 三省堂、1909. pp. 239

400 ปีก่อนเป็นต้นมา ก่อนหน้านั้นจึงยังไม่มีคำคำนี้ [ย่อ] ถ้าถามว่าเช่นนั้นแล้วในสมัยคะมะกุระเรียกว่าอะไรละก็เรียกว่า วิธีแห่งธนูและม้า ถ้าถามว่าวิธีแห่งธนูและม้าก็คือบุณิโดหรือเปล่า คำตอบคือจะว่าอย่างนั้นก็ได้ แต่ก็มีสิ่งที่ต่างกันอยู่เล็กน้อย

โดยวิธีดังกล่าวจะหมายถึงหลักการของการยิงธนู คิวจุทซุ (弓術 : kyuujutsu) และการขี่ม้าบะจุทซุ (馬術 : bajutsu) ซึ่งเป็นศาสตร์ที่เป็นตัวชี้วัดความแข็งแกร่งหรืออ่อนแอของนักรบ จึงมีความสำคัญเป็นลำดับต้นๆของศาสตร์การรบในสมัยนั้น คุณิตะเกะ คุเมะ ได้อธิบายว่า การยิงธนูญี่ปุ่นที่มีขนาดใหญ่จากบนหลังม้าในสมัยคะมะกุระ จะต้องอาศัยการฝึกฝนอย่างมากเพื่อให้เกิดความชำนาญ การยิงธนูจะต้องฝึกฝนตั้งแต่ท่าทางในการยิง ต้องวางตำแหน่งของร่างกายให้ถูกต้อง ฝึกฝนการผ่อนแรงและส่งแรงไปยังอวัยวะส่วนต่างๆของร่างกาย การขี่ม้าก็เฉกเช่นเดียวกัน ต้องอาศัยการฝึกฝนเพื่อให้ร่างกายคุ้นเคยกับการควบคุมม้าจนกว่าจะเกิดความชำนาญ และเมื่อฝึกฝนจนชำนาญ ทั้งการยิงธนูและการขี่ม้าแล้วจึงจะสามารถยิงธนูจากบนหลังม้าที่เป็นความสามารถที่สำคัญของนักรบในสมัยนั้นได้⁵⁴

นอกจากศิลปะการยิงธนูและขี่ม้าแล้ว คิวบะ โนะ มิชิ ยังรวมถึงการใช้อาวุธชนิดอื่นเช่นดาบและหอกด้วย โดย คุณิตะเกะ คุเมะ ได้อธิบายว่า ศิลปะการใช้ดาบและหอกนั้นเป็นเรื่องรองลงมา เพราะไม่ได้มีความยาก ความซับซ้อน หรือต้องการการฝึกฝนเท่ากับการยิงธนูและขี่ม้าแต่อย่างใด

นอกจากการใช้อาวุธ เรื่องของศิลปะการรำร่า รวมทั้งมารยาทที่พึงปฏิบัติในราชสำนักก็รวมอยู่ใน คิวบะ โนะ มิชิ เช่นกัน คุณิตะเกะ คุเมะ อธิบายเอาไว้ว่า มารยาทในราชสำนักอย่างเช่น ท่าทางในการนั่ง การทำความเคารพ พิธีการต่าง ๆ นั้น เชื่อมโยงกับการยิงธนูอยู่ตรงที่การจัดระเบียบร่างกายที่ได้จากการฝึกฝนการยิงธนูนั้นมีพื้นฐานเดียวกันกับมารยาทในสำนัก กล่าวคือการฝึกฝนร่างกายในการยิงธนูนั้นมีการต่อยอดมาจากมารยาทในราชสำนักนั่นเอง เพราะจริงๆแล้ว คิวบะ โนะ มิ

^{54 55} 日本歴史地理学会 編. 『鎌倉文明史論』. 三省堂、1909. pp. 241-243

ชิ ไม่ได้เกิดขึ้นมาจากนักรบ แต่เกิดขึ้นมาจากชนชั้นปกครองในราชสำนักที่เปลี่ยนมาเป็นนักรบที่หลังต่างหาก และประเด็นเรื่องที่มาที่ไปของ คิวบะ โนะ มิชิ นี้เองที่เป็นส่วนที่ต่างกันเล็กน้อยกับวิถีนุเมโด้⁵⁵

ในด้านของจิตใจ มีการกล่าวถึงคุณลักษณะสองประการคือ "ปัญญา" (智 : chi) กับ "ความกล้า" (勇 : yuu) โดยนักรบจะต้องมีปัญญาควบคู่ความกล้า (智勇兼備 : chiyuukēbi) แต่ในความเป็นจริง ความกล้ามักถูกให้ความสำคัญเหนือปัญญา ทำให้ปัญญากลายเป็นลำดับที่สองรองจากความกล้าไปโดยปริยาย โดย คุณิตะเกะ คูเมะ ได้ยกตัวอย่างระหว่างโยะชิทซุเนะกับโยะริโตะโมะขึ้นมาประกอบดังนี้

「…、日本人は智慧を好かない、頼朝と義経を出して誰が宜いといへば大体義経が宜いと言ふ、頼朝が宜いと言ものは少ない、ないのは智慧のあるのは若い者が嫌ふ、日本人は武の方が先にたつて勇氣の方を喜んで智慧を好まぬ、…」⁵⁶

(แปล)

"...คนญี่ปุ่นไม่นิยมชมชอบสติปัญญา ยกตัวอย่างโยะริโตะโมะกับโยะชิทซุเนะ แล้วถามว่าใครเป็นฝ่ายถูก ส่วนใหญ่จะตอบว่าโยะชิทซุเนะ ส่วนน้อยที่จะตอบว่าโยะริโตะโมะ แม้จะไม่ชอบผู้เยาว์วัยที่ยังขาดสติปัญญา แต่คนญี่ปุ่นก็ยังยึดมั่นดีกับความกล้าหาญโดยที่ไม่ชมชอบสติปัญญานัก"

กล่าวคือ แม้คุณสมบัติของนักรบที่ดีคือปัญญาควบคู่ความกล้า แต่ในความเป็นจริง คนญี่ปุ่นทั้งในอดีตและปัจจุบันก็ให้ความสำคัญกับการกระทำที่ยึดถือความกล้าหาญมากกว่าการกระทำที่ยึดถือสติปัญญา

^{56 57} 日本歴史地理学会 編. 『鎌倉文明史論』. 三省堂、1909. pp. 253, 259

อีกประการหนึ่งคือการให้ความสำคัญกับเจ้านาย คุณิตะเกะ คุเมะ ได้กล่าวไว้ในตอนท้ายของบทความเรื่องนี้ว่า

「…、是は即ち鎌倉武士の武道の根本、唯、主君を大事にして人に偽りを言はず、
…」⁵⁷

(แปล) "...นั่นคือสรุปว่า รากฐานของวิชานักรบของนักรบสมัยคะมะกุระ เพียงหนึ่งเดียวก็คือ การให้ความสำคัญกับเจ้านายและไม่พูดปดกับใคร"

โดยสรุป ผู้วิจัยเข้าใจจากเอกสารเรื่อง "คะมะกุระจิดะอิ โนะะ บุฉิโด" ของ คุเมะ คุณิตะเกะ ฉบับนี้ว่า วิชานักรบในสมัยคะมะกุระนั้นเรียกว่า คิวบะ โนะะ มิชิ หรือวิถีแห่งธนูและม้า เดิมที่เกิดขึ้นมาจากราชสำนักสมัยคะมะกุระไม่ได้เกิดจากชนชั้นนักรบ โดยมีศิลปะในการยิงธนูและการขี่ม้าเป็นสำคัญ การยิงธนูและการขี่ม้าที่ว่่านั้นมีรากฐานมาจากกิจกรรมในราชสำนัก ที่รวมถึงเรื่องมารยาทการปฏิบัติต่างๆ การรำรำ รวมถึงการใช้อาวุธชนิดอื่นอย่างเช่นดาบและหอกอีกด้วย โดยนักรบจะต้องมีคุณลักษณะที่สำคัญคือมีความกล้าหาญควบคู่กับปัญญา และให้ความสำคัญกับเจ้านาย ทว่า ความกล้าหาญมักจะถูกให้ความสำคัญอยู่เสมอ

เนื่องจากการศึกษาเอกสารของ คุเมะ คุณิตะเกะ รวมทั้งแหล่งข้อมูลอื่นๆประกอบ ผู้วิจัยค้นพบเพียงความหมายและหลักการโดยรวมของ คิวบะ โนะะ มิชิ ดังที่กล่าวมาเท่านั้น ไม่พบรายละเอียดที่ชัดเจนเจาะลึกของวิถีดังกล่าว ผู้วิจัยจึงพยายามศึกษาจากหนังสือที่เกี่ยวข้องกับนักรบในยุคกลางในหัวข้ออื่น เพื่อให้เห็นภาพของวิถี คิวบะ โนะะ มิชิ นี้ชัดเจนขึ้น โดยผู้วิจัยพบข้อมูลที่เกี่ยวข้องในหนังสือเรื่อง "บุเกะ โนะะ โทเรียว โนะะ โจเกิน - ชูเซะอิบุฉิ โอะ มินะโอะเซะ" (武家の棟梁の条

件 中世武士を見なおす : Buke no touryou no jyouken - Chuusei bushi o minaosu) ที่เขียนโดย มิโนะรุ โนะงุชิ (野口実 : Noguchi Minoru)

หนังสือเรื่อง "บุเกะ โนะ โทเรียว โนะ โจเก็น - ชูเซอิบุฉิ โอะ มินะโอะชู" กล่าวถึงเงื่อนไขในการสืบทอดตระกูลของบุตรในตระกูลนักรบ โดยวิเคราะห์และสรุปจากบันทึกและหลักฐานต่างๆ ผู้วิจัยพบว่า หนึ่งในคุณสมบัติเบื้องต้นที่เป็นเงื่อนไขในการสืบทอดตระกูลก็คือการยิงธนูและการขี่ม้านั่นเอง

โนะงุชิ มิโนะรุ กล่าวไว้ว่า "คาดว่าบุตรหลานของตระกูลที่มีอาชีพจะเริ่มเรียนศาสตร์ของตระกูลตัวเองตั้งแต่อายุ 7 ปี" (「中世の職能人の子弟は七歳頃に家の芸を習い始めたのであろう。」) โดย โนะงุชิ มิโนะรุ ได้ยกตัวอย่างจากโชกุนรุ่นที่สองของคะมะกุระบะกุฟุ มินะโมะโตะ โนะ โยะริอิเอะ (源頼家 : Minamoto no Yoriie) โดยกล่าวไว้ว่า โยะริอิเอะเข้าพิธีสวมเกราะครั้งแรกที่เรียกว่า "ชัคโกสะจิเมะ"⁵⁸ (着甲始 : Chakkou hajime) กับทำพิธียิงธนูมงคลดอกแรกในปีใหม่ที่เรียกว่า "ยุมิสะจิเมะ โนะ จิ" (弓始の儀 : Yumi hajime no gi) ตอนที่มียายุ 7 ปี และถัดมาอีกสองปีก็มีการแต่งตั้งนักรบรับใช้ในสังกัดให้มาเป็นอาจารย์สอนวิชาธนูให้กับโยะริอิเอะ และเข้าร่วมใน "โคะกะซะงะเกะ"⁵⁹ (小笠懸 : Kokasagake) เป็นครั้งแรกในปีเดียวกัน และเมื่อมียายุ 12 ปี ก็เข้าร่วมการล่าสัตว์ที่ทุ่งฟูจิเป็นครั้งแรก รวมทั้งผู้สำเร็จราชการแทนในคะมะกุระบะกุฟุรุ่นที่ 3 คือ โฮโจ ยะซุโทะเกกิ ก็เข้าร่วมการล่าสัตว์ดังกล่าวตอนที่มียายุ 12 ปี เช่นเดียวกัน เป็นหลักฐานที่ว่าบุตรหลานในตระกูลนักรบจะเข้าร่วมการล่าสัตว์เมื่อมียายุ 11 - 12 ปี⁶⁰

⁵⁸ ปัจจุบันเรียกว่า "โยะโรอิ โนะ คิโซะเมะ" (鎧の着初: Yoroi no kizome) หรือ "โยะโรอิ โนะ คิโซะเมะ" (鎧の着初: Yoroi kizome)

⁵⁹ "คะซะงะเกะ" (笠懸 : Kasagake) คือพิธีการยิงธนูที่มีมาตั้งแต่สมัยเฮอัน โดยผู้ยิงธนูจะขี่ม้าและยิงธนูจากบนหลังม้าให้เข้าเป้าที่มีระยะห่างออกไปประมาณ 20-30 เมตร ในระยะแรกเริ่มเป้าจะเป็นทรงกรวยเตี้ยที่มีฐานกว้าง ภายหลังได้เปลี่ยนมาเป็นเป้าทรงกลม ส่วน "โคะกะซะงะเกะ" นั้นก็มีลักษณะเช่นเดียวกันกับคะซะงะเกะ เพียงแต่ระยะห่างของเป้าจะสั้นกว่า และเป้าหมายขนาดเล็กกว่า

⁶⁰ แปลและสรุปจาก 野口実. 『武家の棟梁の条件 中世武士を見なおす』. 東京 : 中央公論, 2007. pp.

ในการเข้าร่วมโคะกะชะงะเกะครั้งแรกของโยะริอิเอะ เขาได้แสดงฝีมืออันยอดเยี่ยมจนได้รับการกล่าวสรรเสริญว่า "ฝีมือนั้น รวากับได้รับติดตัวมาจากสวรรค์" (「その芸、天に性をうけ給う」) และในการล่าสัตว์ที่ทุ่งฟูจิ โยะริโทะโมะยิงนกเหยี่ยวได้อย่างงดงาม จึงได้รับการยกย่องอีกว่า เหมาะสมจะเป็นผู้สืบทอดของโยะริโตะโมะอย่างชัดเจน

หลังกล่าวถึงเรื่องราวของโยะริอิเอะจบ โนะงุชิ มิโนะรุ ได้กล่าวสรุปว่า "ความเจนจัดในฝีมือด้านศิลปะของนักรบ หรือก็คือศิลปะของธนูและม้าี่เองที่เป็นเงื่อนไขอย่างแรกในการเป็นผู้สืบทอดตระกูล" (「武芸=弓馬の芸に秀でること、これこそ武門の棟梁としての第一の条件であらう。」)⁶¹

ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า สิ่งที่ โนะงุชิ มิโนะรุ ได้กล่าวถึงเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างศิลปะแห่งธนูและการขี่ม้ากับการสืบทอดวงศ์ตระกูลนั้น ได้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญที่มีอยู่มากของ คิวบะ โนะ มิชิ ต่อชนชั้นนักรบในสมัยคะมะงุระ เนื่องจากศิลปะการยิงธนูและขี่ม้าเป็นคุณสมบัติที่สำคัญลำดับแรกของนักรบผู้สืบทอดวงศ์ตระกูล แม้กระทั่งนักรบในตระกูลของโชกุน ที่อาจกล่าวได้ว่าเป็นจุดสูงสุดของอำนาจนักรบในสมัยนั้น ก็ยังใช้ฝีมือการยิงธนูและขี่ม้าเป็นเกณฑ์กำหนดตัวผู้สืบทอด และทำให้พอจะคาดคะเนได้ว่า เพราะศิลปะการยิงธนูและการขี่ม้าเป็นศิลปะในการรบที่สำคัญของนักรบในสมัยคะมะงุระ หลักปฏิบัติของนักรบจึงได้ชื่อว่า คิวบะ โนะ มิชิ ที่หมายถึงวิถีแห่งธนูและม้า

3.3.2. หลักการของนักรบสมัยคะมะงุระ

นอกจากบทความด้านประวัติศาสตร์ของ คุนิตะเกะ คูเมะ ที่กล่าวถึงไปแล้วข้างต้น ผู้วิจัยได้พยายามค้นคว้าบทความหลักฐานที่เป็นการศึกษาในสมัยปัจจุบันเพิ่มเติม เนื่องจากบทความเรื่อง "คะมะงุระจิตะอิ โนะ บุฉิโด" นั้น เป็นการศึกษาและตีพิมพ์ในปี ค.ศ. 1909 ซึ่งผู้วิจัยมองว่าเป็นหลักฐานที่

⁶¹ 野口実, 『武家の棟梁の条件 中世武士を見なおす』. 東京: 中央公論, 2007. pp. 3

ค่อนข้างเก่า การศึกษาในยุคสมัยต่อมาจนถึงปัจจุบันอาจพบหลักฐานหรือมุมมองที่เปลี่ยนแปลงไป จากที่ คุเมะ คุนิตะเกะ กล่าวไว้ ซึ่งจากการศึกษาจากหนังสือเรื่อง "เซ็นโจ โนะ เซะอิฉินฉิ - บุฉิโด โทะอิอุ เก็นเอะอิ" (戦場の精神史 — 武士道という幻影 : Senjou no seishinshi - Bushidou to -iu genei) ของ เซะเอะกิ ฉินอิชิ (佐伯真一 : Saeki Shinichi) และเอกสารอ้างอิงบางส่วนของหนังสือ เล่มนี้ ก็พบหลักฐานและมุมมองที่เปลี่ยนแปลงไป

ในหนังสือเล่มนี้ เซะเอะกิ ฉินอิชิ ได้ทำการการศึกษาภาพลักษณ์ของนักรบตั้งแต่การสู้รบที่เกิดขึ้นในตำนานเทพอย่างโคะจิกิ (古事記 : Kojiki) และข้ามมายังสมัยเฮอันตอนปลายที่นักรบเริ่มมีบทบาทในสังคม ตามด้วยสมัยคะมะกุระ สมัยมุโระมะชิ สมัยเซ็งโงะกุ (戦国時代 : Sengoku jidai) ไปจนถึงสมัยเอะโดะ โดยตั้งข้อสงสัยว่า "บุฉิโดนั้นเป็นตรรกะและศีลธรรมของนักรบ แต่นักรบนั้นต่อสู้กันอย่างยุติธรรม และรังเกียจการกระทำที่ชั่วลาดจริงๆหรือ"⁶² โดยมองผ่านสงครามในวรรณกรรม สงครามอย่างเช่น เฮะอิเกะโมะโนะงะตะริ และ ทะอิเฮะอิชิ (太平記 : Taiheiki) โดยเน้นหนักไปที่การวิเคราะห์เกี่ยวกับเรื่อง "การแหกกฏ" ในการต่อสู้ระหว่างนักรบ

"การแหกกฏ" ที่ว่านี้หมายถึง การกระทำของนักรบในสมัยนั้นที่ไม่เป็นไปตามครรลองคลองธรรมที่ควรจะเป็น ในสมัยคะมะกุระ มีกฎของการต่อสู้ในสงครามระหว่างนักรบอยู่ แต่ก็เป็นกฎที่ไม่ศักดิ์สิทธิ์ ไม่มีการบังคับใช้และไม่ได้มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรชัดเจน ลักษณะของการแหกกฏที่หนังสือเล่มนี้ยกขึ้นมาวิเคราะห์เป็นประเด็นหลักคือเรื่องของการกระทำที่เรียกว่า "ดะมะฉิอุชิ" (だまし討ち : damashiuchi) ที่มีความหมายว่า การลอบโจมตี การลอบจู่โจม การจู่โจมโดยไม่ให้ฝ่ายตรงข้ามรู้ตัว

จากการศึกษาหนังสือเล่มดังกล่าวและเอกสารอื่นๆที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยพอจะอธิบายถึงลักษณะของนักรบสมัยคะมะกุระได้ดังนี้

⁶² 佐伯真一. 『戦場の精神史 武士道という幻影』. 東京 : 日本放送出版協会、2010. pp. สันปกหน้า

3.3.2.1. การเล่นนอกกฎเป็นการกระทำที่ชาญฉลาด

การเล่นนอกกฎที่ถือว่าการกระทำที่ชาญฉลาดในสงครามสมัยคัมภีร์มี ตัวอย่างให้เห็นอยู่ 2 ประการ ประการที่หนึ่งคือการ"ตะมะฉิอุชิ" ประการที่สองคือการพุดหลอกดวง ฝ้ายตรงข้าม ที่ผู้วิจัยจะขอเรียกว่า "การใช้ฝีปาก" ตามคำว่า 弁舌 (benzetsu) ที่ ชะเอะกิ ชินอิชิ ใช้ใน หนังสือ

เพื่อให้เข้าใจและเห็นภาพของ "ตะมะฉิอุชิ" กับ "การใช้ฝีปาก" ได้ชัดเจนขึ้น ผู้วิจัยจะ ขอยกตัวอย่างจากในหนังสือ ที่ ชะเอะกิ ชินอิชิ ได้นำมากล่าวถึงเป็นการเกริ่นเข้าเรื่องของหนังสือเล่มนี้ อันเป็นเหตุการณ์หนึ่งในสงคราม "อิชิโนะทะนิกันซึเซ็น" (一ノ谷合戦 : Ichi no tani gassen) อันเป็น สงครามครั้งหนึ่งในเฮะอิเกะโมะโนะระตะริ บทที่ 9 "เอชชูเด็นจิโนะชะอิโงะ" (越中前司最期 : Etchuu zenji no saigo) เป็นสงครามตัดสินระหว่างฝ่ายเก็นจิ (源氏 : Genji) กับทะอิระ (平 : Taira) ที่ฝ่าย เก็นจิได้รับชัยชนะจากการจู่โจมแบบไม่ทันตั้งตัวของ มิเนะโมะโตะ โนะ โยะมิทซุเนะ ดังนี้

ตัวอย่างจากหนังสือ (แปลและเรียบเรียงโดยผู้วิจัย)

แม่ทัพฝ่ายเฮะอิเกะที่มีนามว่า "เอชชูเด็นจิ โมะริโตะฉิ" (越中前司盛 俊 : Ecchuuzenji Moritoshi) รู้ตัวว่าไม่อาจหนีได้พ้นแล้วจึงปักหลักต่อสู้ ใน ระหว่างที่ต่อสู้ก็ได้ออกไปพบกับแม่ทัพฝ่ายเก็นจิที่มีนามว่า "อิโนะมะตะ โนะริทซุเนะ" (猪俣則綱 : Inomata Noritsuna) ทั้งคู่ต่างเป็นนักรบที่ชื่อชื่อด้านพละกำลัง แต่ โมะริโตะฉิเป็นฝ่ายที่เหนือกว่าและเอาชนะโนะริทซุเนะลงได้ ในขณะที่โมะริโตะฉิ กำลังจะตัดศีรษะของโนะริทซุเนะ โนะริทซุเนะได้กล่าวกับโมะริโตะฉิทั้งที่หายใจ อย่างทรมาณว่า

"ข้าก่อน ถึงแม้จะตัดศีรษะข้าไปก็ไม่ทราบว่าเป็นใคร จึงไม่นับเป็นผลงานหรือก
ท่านได้ฟังที่ข้าประกาศนามไปแล้วได้ชัดเจนหรือไม่"

โมะริโตะชิตอบอย่างเรียบเฉยว่าตนได้ยินไม่ชัดเท่าไร โนะริทซุนะจึงตอบกลับไป
อย่างอวดดีว่า ตนเองนั้นเป็นใครมีศถาบรราดาศักดิ์อะไรและบอกว่าตนนั้นเป็นผู้
ที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของโยะริโตะโมะและกล่าวต่อไปอีกว่า

"ศึกครั้งนี้เป็นชัยชนะของฝ่ายเกินจินแล้ว ถึงจะสังหารข้าไปก็ไม่ประโยชน์อันใด
หรือที่สร้างผลงานในสงครามแล้วจะได้รับเกียรติรับรางวัลตอบแทนนะ เป็น
เพราะมีเจ้านายที่จะคอยมอบผลตอบแทนเหล่านั้นอยู่นูมิใช่หรือ ถ้าเจ้านายพ่าย
แพ้ไปเสียแล้ว ถึงจะต่อสู้ไปก็ไม่ประโยชน์อันใด ท่านนะเป็นผู้แพ้ไปแล้ว ถ้าหาก
ไม่เอาชีวิตข้าละก็ ข้าจะขอให้ท่านโยะริโตะโมะช่วยเหลือเครือญาติของท่านเป็น
สิบลูกก็ได้เป็นการแลกเปลี่ยน จะว่าไปแล้ว ท่านมีนามว่าอะไรกันนะ"

หลังจากที่โนะริทซุนะทราบนามของอีกฝ่ายแล้ว ทั้งสองก็เจรจากันไปว่า

"หากกล่าวถึงโมะริโตะชิ ก็นับเป็นผู้ที่มีชื่อเสียงมิใช่หรือ"

"ใช่แล้ว ตัวข้านั้นมีบุตรมาก มีมากกว่า 20 คน จะช่วยเหลือจริงๆหรือ"

"แน่นอนอยู่แล้ว เป็นคนที่ช่วยชีวิตของข้าเอาไว้ข้าจะไม่ช่วยได้อย่างไร ถ้าไม่ช่วย
ข้าคงจะถูกสวรรค์ลงทัณฑ์เป็นแน่แท้"

เมื่อเจรจาเป็นผลสำเร็จทั้งคู่ก็นั่งพักผ่อนคลายแรงแงด้วยกันอยู่ที่บริเวณนั้น
ทว่า นักรบอีกคนผู้เป็นญาติของโนะริทซุนะที่มีนามว่า ฮิโตะมิ ชิโร (人見四朗 :
Hitomi Shirou) ได้เข้ามาใกล้บริเวณนั้น โมะริโตะชิเห็นศัตรูผู้มาใหม่ก็หันไปสนใจ
ชิโร เมื่อโนะริทซุนะเห็นโมะริโตะชิหันหลังให้ตน ก็แทงจู่โจมจากข้างหลังทันที
และตัดศีรษะของโมะริโตะชิมาได้ ซึ่งโนะริทซุนะนั้นไม่ได้คิดจะช่วยเหลือโมะริ

โตะมิแต่แรกอยู่แล้ว เพียงแต่ตั้งใจรอจังหวะที่อีกฝ่ายเผลอเท่านั้น สัญญาที่กล่าว
อ้างถึงสวรรค์ลงทัณฑ์นั้นก็พลิกผันผิดสัญญาได้อย่างง่ายดาย⁶³

เหตุการณ์ที่ยกมานี้เป็นตัวอย่างของ "ตะมะมิอุชิ" และ "การใช้ฝ่าปาก" ที่เกิดขึ้นใน สงครามสมัยคะมะกุระ และหลังจากเหตุการณ์นี้ ก็ยังมีเหตุการณ์ที่ ฮิโตะมิ มิโร ได้ขโมยความดี ความชอบที่สังหารโมะริโตะมิได้ไปจากโนะริทซุนะ เนื่องจากในบริเวณนั้นมีแต่ลูกน้องของชิโร ไม่มี ลูกน้องของโนะริทซุนะอยู่เลย การประกาศว่าตนเป็นผู้สังหารโมะริโตะมิได้จึงขาดพยานหลักฐาน ทว่า โนะริทซุนะก็ยังใช้อุบายแย่งความดีความชอบกลับมาเป็นของตนได้ด้วยการแอบตัดหูข้างหนึ่งจาก ศีรษะของโมะริโตะมิมาเก็บไว้ และแสดงให้เห็นเจ้านายดูภายหลังเพื่อยืนยันว่าการสังหารโมะริโตะมินั้น เป็นฝีมือของตน

ซะเอะกิ ฉินอิชิ ได้กล่าวไว้หลังบรรยายถึงการกระทำคะมะมิอุชิของโนะริทซุนะเอาไว้ ว่า เป็น "การต่อสู้อันร้ายกาจน่ากลัวที่ไม่มีเศษเสี้ยวของคุณธรรมอยู่เลย" (仁義のかけらもない、すさまじい戦いである。)⁶⁴ และอธิบายต่อไปว่า มิงานุกิจิชิบะ (千葉徳爾 : Chiba Tokuji) ที่กล่าวว่า การกระทำในลักษณะดังกล่าว ถือเป็นกรกระทำที่มีความฉลาด และกล่าวว่า การทำ คะมะมิอุชินั้นได้รับการยอมรับกันทั่วโลกในสมัยเก่าก่อน ญี่ปุ่นในสมัยคะมะกุระก็เช่นกัน และการกระทำของโนะริทซุนะก็เป็นตัวอย่างที่ดีตัวอย่างหนึ่งของคะมะมิอุชิที่เกิดขึ้นในสมัยคะมะกุระ แต่ หลังจากสมัยคะมะกุระเป็นต้นมา ทั้งคะมะมิอุชิและการใช้ฝ่าปากได้กลายเป็นการกระทำที่น่ารังเกียจ ในสมัยมูโระมะชิและสมัยต่อไป⁶⁵

⁶³ ⁶⁴ ⁶⁵ 佐伯真一. 『戦場の精神史 武士道という幻影』. 東京 : 日本放送出版協会、2010. pp. 10-13,

3.3.2.2. ความกล้าหาญ ความซื่อสัตย์ เกียรติยศชื่อเสียง และการได้รับการยอมรับจากพวกเดียวกัน

จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่า นักรบในสมัยอะมะกุระมีแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องของ "ความกล้าหาญ" (勇敢 : yuukan) "ความซื่อสัตย์" (忠義 : chuugi) และ "เกียรติยศชื่อเสียง" (名誉 : meiyo)

ก่อนที่จะพูดถึงเรื่องของความกล้าหาญ ความซื่อสัตย์ และชื่อเสียง ผู้วิจัยจะขอยกเรื่องของ "การได้รับการยอมรับภายในกลุ่ม" (同僚たちの評判 : Douryou tachi no hyouban) ขึ้นมากล่าวถึงก่อน

สำหรับนักรบในสมัยอะมะกุระ สิ่งที่สำคัญมากสิ่งหนึ่งก็คือการได้รับการยอมรับจากฝ่ายเดียวกัน สิ่งที่ว่าพวกเขาก็คือการถูกฝ่ายเดียวกันตราหน้าว่าเป็น "คนทรยศ" กับ "คนขี้ขลาด" การกระทำใดๆที่จะทำให้ถูกพรรคพวกของตนเองตราหน้าและดูถูกดูแคลนจะถูกหลีกเลี่ยง หรืออาจแม้กระทั่งต้องยอมเสียชีวิตเพื่อไม่ให้เป็นอย่างนั้น ผู้วิจัยจะขอยกตัวอย่างหนึ่งจากในหนังสือขึ้นมาประกอบ เป็นเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับนักรบฝ่ายทะอะอิระที่ชื่อ "ยะมะตะ โคะซะบุโร โคะระะยูกิ" (山田小三郎是行 : Yamada Kosaburo Koreyuki) ผู้เป็นนักรบร่างเล็กแต่กล้าหาญ ที่กล้าเข้าต่อสู้กับ "ฉินเซะชิ ฮะชิโร ทะมะทะโมะ" (鎮西八郎為朝 : Shinsei Hachirou Tametomo) นักรบผู้ได้รับการยกย่องว่าแข็งแกร่งมากของฝ่ายมินะโมะโตะ เหตุการณ์นี้มีที่มาจากวรรณกรรมสงครามเรื่อง *โฮเง็นโมะโนะงะตะริ* (保元物語 : Hougen monogatari)

ตัวอย่างจากหนังสือ (แปลและเรียบเรียงโดยผู้วิจัย)

ในขณะที่กองทัพฝ่ายคิโยะโมะริ (清盛 : Kiyomori) ได้แต่หวาดกลัวและหนีจากธนูของทะมะทะโมะ มีโคะระะยูกิเพียงผู้เดียวที่ออกไปป่าวประกาศนามของตน เขาได้กล่าวกับคนรับใช้เพียงคนเดียวที่ยังไม่หนีไปว่า

心がはやるままに、えらそんなことを行ってしまった。男が一度あんなこと行ってしまって、もし何もしないで戻ろうものなら、清盛殿の目もさることながら、同僚たちに何と言われるか。「おい、為朝にどこを射られたって？ 傷口を見せてくれよ」などと皮肉を言われたり、「みんながついて来てくれたら突撃しよう、そうでなければやめておこうーと思っていたのか」と正面から尋ねられたりしたら、俺の名誉は台なしになってしまう。⁶⁶

(แปล)

"ตอนที่ชะล่าใจก็ได้พุดอวดดีไปเสียแล้ว ลูกผู้ชายหากพุดเช่นนั้นไปสักครั้งหนึ่ง แล้วกลับไปโดยไม่ทำอะไรเลยล่ะก็ ท่านคิโยะโมะริคงจะตำหนิ และก็คงถูกพรรคพวกถากถางต่าง ๆ นานา อย่าง "เฮ้ย โดนทะเลาะโตะโมะอิงโดนตรงไหนมาล่ะ ให้ดูแผลหน่อยสิ" หรือถูกถามตรง ๆ ว่า "เจ้าคงคิดอยู่ล่ะสิว่า ถ้าทุกคนไปด้วยก็จะบุกเข้าไป แต่ถ้าไม่มีใครไปด้วยก็ถอยดีกว่า" ถ้าเป็นเช่นนั้นเกียรติยศชื่อเสียงของข้าก็คงจะสูญเปล่า"

ชะเอะกิ ฉินอิชิ ได้วิเคราะห์เหตุการณ์ดังกล่าวว่า เป็นเพราะโคะระะยุกิกลัวการประเมินดีค่าของฝ่ายเดียวกัน และคิดว่า ถ้าต้องถูกมองว่าเป็นคนขี้ลาดก็ขอตายเสียดีกว่า โคะระะยุกิที่คิดเช่นนั้นจึงเข้าไปต่อสู้กับทะเลาะโตะโมะอิงและถูกสังหาร⁶⁷

จากตัวอย่างและการวิเคราะห์ของชะเอะกิ ฉินอิชิ จะเห็นได้ว่าการได้รับการยอมรับจากฝ่ายเดียวกันสำหรับนักรบในสมัยคะมะกุระเป็นสิ่งที่สำคัญมาก และการได้รับการยอมรับจากฝ่ายเดียวกันเช่นนี้ ก็เชื่อมโยงกับ ความกล้าหาญ ความซื่อสัตย์ และเกียรติยศชื่อเสียงอยู่ด้วย กล่าวคือ

^{66 67} 佐伯真一. 『戦場の精神史 武士道という幻影』. 東京: 日本放送出版協会、2010. pp. 115-116

ความกล้าหาญและความซื่อสัตย์ของนักรบในสมัยคะมะกุระนั้น ไม่ได้เป็นแนวคิดในลักษณะของ คุณธรรมที่ต้องปฏิบัติตามหรือเป็นวิถีที่นักรบพึงปฏิบัติ แต่เป็น "สิ่งที่ต้องแสดงให้ฝ่ายเดียวกันได้ ประจักษ์เพื่อให้ได้มาซึ่งเกียรติยศชื่อเสียง เพื่อให้ได้รับการยอมรับจากฝ่ายเดียวกัน"

ความกล้าหาญของนักรบสมัยคะมะกุระนั้นเป็นสิ่งเดียวกันกับความแข็งแกร่ง (強さ) สิ่งสำคัญที่แสดงถึงความกล้าหาญก็คือฝีมือในการต่อสู้ พลกำลัง และการไม่ถอยหนีจากศัตรู ผู้ที่มี คุณลักษณะดังกล่าวจะได้รับการประเมินจากฝ่ายเดียวกันว่าเป็นผู้ที่มีความกล้าหาญ ตัวอย่างเรื่อง ของโคะระะยุกิข้างต้นก็ถือเป็นตัวอย่างหนึ่งของความกล้าหาญในลักษณะดังกล่าวเช่นกัน โคะระะยุกิ เข้าต่อสู้กับทะมะโตะโมะ ไม่ใช่เป็นเพราะยึดถือในความกล้าหาญ แต่เป็นเพราะต้องการเกียรติยศ ชื่อเสียง ซึ่งถ้าเขาไม่แสดงความกล้าหาญตามที่ตนประกาศไปในตอนนั้น เกียรติยศชื่อเสียงของเขาก็ จะหมดไปพร้อมๆกับการยอมรับจากฝ่ายเดียวกัน

เรื่องของความซื่อสัตย์ก็เช่นเดียวกัน ความซื่อสัตย์ของนักรบในสมัยคะมะกุระก็ เกี่ยวข้องอยู่กับการได้รับการยอมรับจากฝ่ายเดียวกันและเกียรติยศชื่อเสียง แต่ความซื่อสัตย์ของนักรบ ในสมัยคะมะกุระไม่ได้มีแต่ความซื่อสัตย์ต่อเจ้านายเพียงประการเดียว ความซื่อสัตย์ต่อกันระหว่าง บุตรร่วมแม่นม (乳母子 : menotogo) หรือระหว่างพ่อกับลูกก็รวมอยู่ด้วย กล่าวคือเป็นความซื่อสัตย์ ต่อฝ่ายเดียวกันนั่นเอง นักรบในสมัยคะมะกุระจำเป็นต้องแสดงให้เห็นว่าตนนั้นเป็นคนที่มีความ ซื่อสัตย์ มิฉะนั้นก็จะมีผลกระทบกับการได้รับการยอมรับและเกียรติยศชื่อเสียงเช่นเดียวกับเรื่องของ ความกล้าหาญ จะขอยกตัวอย่างสั้นๆเรื่องของความซื่อสัตย์จากในหนังสือ เป็นเหตุการณ์ในเฮะอิ เกะโมะโนะงะตะริ

ตัวอย่างจากหนังสือ (แปลและเรียบเรียงโดยผู้วิจัย)

ในสงครามอิชิโนะทะนิงซึเซ็น (一ノ谷合戦 : Ichi no tani gassen) โมะรินะงะ (盛長 : Morinaga) นั้นสมควรจะต้องเปลี่ยนเอาม้าของตนเองให้กับฉิมะฮิระ (重衡 : Shigehira) ผู้เป็นนาย แต่เขากลับไม่ยอมส่งม้าให้และทิ้งฉิมะฮิระหนีเอาตัวรอดไป⁶⁸

ฉิมะฮิระนั้นเป็นทั้งเจ้านายและเป็นบุตรร่วมแม่นมกับโมะรินะงะ การกระทำดังกล่าวทำให้เขาถูกประณามว่าเป็นผู้ที่ชั่วช้า ไม่มีคุณสมบัติทั้งต่อเจ้านายและต่อบุตรร่วมแม่นมที่โตมาด้วยกันดังพี่น้อง นอกจากนี้เรื่องของโมะรินะงะเรื่องนี้แล้ว ก็ยังมีตัวอย่างอื่นๆที่เกี่ยวกับบุตรร่วมแม่นมและพ่อกับลูกในลักษณะใกล้เคียงกันเช่นนี้อยู่อีก แต่ทั้งหมดมีจุดร่วมเดียวกันคือ การกระทำที่ขาดหรือมีความซื่อสัตย์ของนักรบเหล่านั้น ส่งผลกระทบโดยตรงกับเกียรติยศชื่อเสียง และเกียรติยศชื่อเสียงก็จะส่งผลต่อการได้รับยอมรับจากฝ่ายเดียวกันตามไปเป็นลูกโซ่

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ดังที่อธิบายไว้แล้วในส่วนของ ประวัติศาสตร์และสังคมสมัยคัมภีระ ว่า นักรบในสมัยคัมภีระทำการสู้รบเพื่อเจ้านาย และเจ้านายก็ตอบแทนนักรบด้วยที่ดินและยศถาบรรดาศักดิ์ ใกล้เคียงกับระบบศักดินา กล่าวได้ว่านักรบสมัยคัมภีระกับเจ้านายนั้นมีความสัมพันธ์แบบธูริจ นักรบทำงานให้เจ้านาย เจ้านายให้สิ่งตอบแทน เช่นเดียวกับพนักงานทำงานให้บริษัทและบริษัทก็จ่ายเงินเดือน โดยนักรบจะเกิดความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับนักรบฝ่ายเดียวกันที่รับใช้อยู่ภายใต้เจ้านายคนเดียวกัน จึงให้ความสำคัญกับการซื่อสัตย์ต่อฝ่ายเดียวกัน ด้วยเหตุผลที่ว่า การแสดงให้เห็นว่าตนซื่อสัตย์นั้นมีผลต่อเกียรติยศชื่อเสียงที่ตนจะได้รับ ส่วนเรื่องของความกล้าหาญนั้นก็เชกเช่นเดียวกัน ความกล้าหาญของนักรบในสมัยคัมภีระนั้น เป็นความกล้าหาญเพื่อสร้างผลงาน หรือก็คือเกียรติยศชื่อเสียง ไม่ได้เป็นคุณธรรม นักรบจะพยายามแสดงให้ถึงความกล้าหาญอันโดดเด่นเพื่อให้ได้รับการยอมรับจากฝ่ายเดียวกัน ดังนั้นความกล้าหาญของนักรบใน

⁶⁸ 佐伯真一. 『戦場の精神史 武士道という幻影』. 東京 : 日本放送出版協会、2010. pp. 114-115

สมัยคะมะกุระไม่ใช่ความกล้าหาญที่จะทำตามความยุติธรรม ความซื่อสัตย์ก็ไม่ใช่ความจงรักภักดีต่อ นายแบบไม่มีเงื่อนไข และเกียรติยศชื่อเสียงก็ไม่ได้เป็นการรักษาเกียรติของตนไม่ให้อ่างพ้อย ดังเช่น คุณธรรมตามวิถีบุณิโศของสมัยเอะโตะ แต่ทั้งหมดเป็นสิ่งที่จำเป็นจะต้องมีเพื่อให้ได้รับการยอมรับ จากฝ่ายเดียวกัน

3.3.3.3. คำว่าวิชิตนักรบในสมัยคะมะกุระ

ชะเอะกิ ฉินอิชิ ได้กล่าวเกี่ยวกับคำว่าวิชิต นักรบในสมัยคะมะกุระเอาไว้ว่า นักวิจัย วรรณกรรมยุคกลางดังเช่นเขาแทบจะไม่ใช้คำว่า "บุณิโศ" เลย เพราะมันเป็นคำที่แทบไม่ปรากฏใน วรรณกรรมยุคกลาง แต่มีคำอื่นๆ เช่น "ทซุวะโมะโนะ โนะ มิชิ" (兵の道 : tsuwamono no michi) "คิวั เซ็น โนะ มิชิ" (弓箭の道 : kyusen no michi) "ยูมิยะ โนะ มิชิ" (弓矢の道 : yumiya no michi) และ "คิวัยะ โนะ มิชิ" ซึ่งทั้งหมดไม่ใช่หลักปฏิบัติในเชิงตรรกศาสตร์ของนักรบหรือหลักปฏิบัติตามศีลธรรม (ดังเช่นหลักบุณิโศของสมัยเอะโตะ) แต่เป็นเรื่องของความสามารถที่เหมาะสมต่อการเป็นนักรบ วัฒนธรรมประเพณีของนักรบ หรือกล่าวโดยรวมก็คือหลักการใช้ชีวิตให้สมกับเป็นนักรบ (武士らしい の生き方) นั่นเอง อีกทั้งยังมีการใช้คำว่า ทซุวะโมะโนะ โนะ มิชิ แทนหลักกลยุทธ์สงคราม และฝีมือ การต่อสู้ของนักรบด้วย⁶⁹

ชะเอะกิ ฉินอิชิ ได้สรุปเกี่ยวกับสาระสำคัญของหลักการใช้ชีวิตให้สมกับเป็นนักรบ ดังกล่าว โดยวิเคราะห์จากคำว่าวิชิตคำต่างๆที่กล่าวมาข้างต้น ที่ปรากฏในวรรณกรรมสงครามอย่าง "ทะอิเฮะอิกิ" "เฮะอิจิโมะโนะงะตะริ" (平治物語 : Heiji monogatari) และ "โยะชิชะตะงุกิ" (義貞軍 記 : Yoshisada gunki) เอาไว้ว่า

⁶⁹佐伯真一. 『戦場の精神史 武士道という幻影』. 東京 : 日本放送出版協会、2010. pp. 203

…、勝つことを名誉とし、そのためには命を惜しむな、また 手段を選ぶ
 など教える「道」であった。⁷⁰

(แปล)

… เป็น "วิถี" ที่สอนว่า เอาเกียรติยศชื่อเสียงมาด้วยชัยชนะ เพื่อเป้าหมายนั้นแล้ว
 อย่าเสียตายชีวิต และอย่าเลือกริธีการ

กล่าวคือ สำหรับนักรบในสมัยคะมะกุระแล้วชัยชนะเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด ดังนั้นการ
 เล่นนอกกฎต่างๆอย่างตะมะมิอุชิ ที่กล่าวถึงไปแล้วข้างต้น จึงเป็นการกระทำที่ถือว่ามีความฉลาด
 เพราะเป็นการกระทำที่ได้รับชัยชนะอันเป็นเป้าหมายสูงสุดนั่นเอง และความกล้าหาญกับความ
 ซื่อสัตย์ที่เชื่อมโยงอยู่กับการได้รับหรือเสื่อมเสียเกียรติยศชื่อเสียง จึงมีความสำคัญต่อนักรบในสมัยคะ
 มะกุระเช่นกัน

3.3.3.4. สรุปลักษณะของนักรบสมัยคะมะกุระ

สมัยคะมะกุระไม่มีหลักปฏิบัติของนักรบในแง่จริยธรรมและศีลธรรมคุณธรรม แต่มี
 หลักของการใช้ชีวิตให้สมกับเป็นนักรบที่กล่าวไว้ว่า ชัยชนะเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด เพราะชัยชนะจะนำมา
 ซึ่งเกียรติยศชื่อเสียง และนักรบต้องการเกียรติยศชื่อเสียงเพื่อให้ฝ่ายเดียวกันยอมรับในตัวตนและเชื่อ
 ใจ ดังนั้น การเล่นนอกกฎอย่างตะมะมิอุชิและการใช้ฝีปากจึงเป็นการกระทำที่ได้รับการยอมรับใน
 สมัยคะมะกุระ เนื่องจากเป็นการกระทำเพื่อชัยชนะที่ถือว่าชาญฉลาด

นักรบในสมัยคะมะกุระมีแนวคิดเรื่องความกล้าหาญและความซื่อสัตย์ โดยนักรบ
 จะต้องมีความแข็งแกร่ง ไม่ถอยหนีจากศัตรู และมีความซื่อสัตย์ต่อฝ่ายเดียวกัน แต่ไม่ได้เป็นความ

⁷⁰ 佐伯真一. 『戦場の精神史 武士道という幻影』. 東京: 日本放送出版協会、2010. pp. 199

กล้าหาญและความซื่อสัตย์ในลักษณะของคุณธรรม แต่เป็นในลักษณะของการนำเสนอให้ฝ่ายเดียวกันเห็นว่า ตนนั้นมีความกล้าหาญ ตนนั้นมีความซื่อสัตย์ เพื่อให้ได้รับการยอมรับจากพวกเดียวกัน

สำหรับเรื่องความกตัญญู ลักษณะของความกตัญญูในสังคมนักรบสมัยคัมภีร์จะ เป็นความกตัญญูที่บุตรนักรบมีต่อบิดาหรือความกตัญญูที่มีให้กันระหว่างพี่น้องและพี่น้องร่วมแม่คนที่ เป็นนักรบเช่นเดียวกัน ซึ่งผู้วิจัยมองว่าความกตัญญูในลักษณะดังกล่าวไม่ได้จัดอยู่ในวิถีนักรบ เนื่องจากความกตัญญูไม่ค่อยเกี่ยวข้องกับการได้รับการยอมรับจากพวกเดียวกัน แต่อยู่ในฐานะของ สิ่งที่มนุษย์ทั่วไปพึงมีพึงปฏิบัติ

สังคมนักรบในสมัยคัมภีร์ให้ความสำคัญกับ "การได้รับการยอมรับจากพวกเดียวกัน" มาก ถึงขั้นที่นักรบอาจเลือกที่จะตายแทนที่จะมีชีวิตอยู่แต่ไม่ได้รับการยอมรับ ผู้วิจัยคิดว่าการได้รับการยอมรับภายในกลุ่ม สำหรับนักรบสมัยคัมภีร์นั้น อาจมีความสำคัญพอๆกับชัยชนะ ที่ถูกระบุในวิถีนักรบสมัยนั้นว่าเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดเลยก็เป็นได้

3.3.4. บทสรุป

3.3.4.1. บทละครเรื่องมุลานะอโศก กับวิถีนักรบในสมัยคัมภีร์

เมื่อพิจารณาจากหลักฐานต่างๆเกี่ยวกับเรื่องของวิถีนักรบในสมัยคัมภีร์ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า บทละครเรื่องมุลานะอโศกนั้นสะท้อนภาพของวิถีนักรบในสมัยคัมภีร์ออกมาค่อนข้างน้อย

ตามที่คุณวิจัยได้วิเคราะห์ไว้ในส่วนของวิถีนักรบในบทละครแต่ละเรื่อง ผู้วิจัยคิดว่าบทละครเรื่องมุลานะอโศก แสดงให้เห็นถึงสิ่งที่น่าจะเป็นวิถีนักรบในสมัยคัมภีร์สามประการ โดยผู้วิจัยจะขออภิปรายแยกทีละประการดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับความตายของนักรบ

ผู้วิจัยคิดว่า แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องความตายของนักรบที่ปรากฏในบทละครเรื่องฉุนอะอิ นั้น เป็นคนละแบบกับแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องความตายของนักรบในสมัยคะมะกุระ แต่ก็มีความใกล้เคียงกันอยู่ในบางส่วน

นักรบในสมัยคะมะกุระจะยอมตายเพื่อรักษาเกียรติยศชื่อเสียงและការได้รับการยอมรับจากพวกเดียวกัน ในบทละคร ไม่ได้ปรากฏหลักฐานชัดเจนว่า ทะเนะนะโอะ ต้องการจะมาตายพร้อมกับฉุนอะอิเพื่ออะไร แต่ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ทะเนะนะโอะ ต้องการจะมาตายพร้อมกับฉุนอะอิ เนื่องจากไม่ต้องการให้น้องชายต้องตายไปเพียงคนเดียวด้วยความรักน้อง ตามที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ไว้ในบทที่ 2 ว่าบทละครเรื่องนี้ มีแก่นเรื่องเป็นเรื่องความรักระหว่างพี่น้อง ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความเห็นสืบเนื่องต่อไปว่า ทะเนะนะโอะ ไม่ได้ต้องการที่จะตายตามน้องชายเพื่อรักษาเกียรติยศชื่อเสียงหรือการได้รับการยอมรับจากพวกเดียวกันดังที่นักรบในสมัยคะมะกุระพึงกระทำแต่อย่างใด เป็นเรื่องของความรักความผูกพัน

ในทางกลับกัน ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การยอมรับความตายของฉุนอะอิ มีความใกล้เคียงกับวิธีนักรบในสมัยคะมะกุระ ฉุนอะอินั้นไม่ถอยหนีจากศัตรูในสงครามที่สะพานอุจิ จนถูกจับตัวไปได้ และก็รอความตายอย่างสงบ ไม่กระทำในสิ่งที่จะทำให้ตัวเองเสื่อมเสียอย่างการร้องขอชีวิตกับศัตรู แม้จะไม่สามารถทราบจากในบทละครได้ชัดเจนว่า ฉุนอะอิต้องการยอมตายเพื่อที่จะรักษาการยอมรับจากพวกเดียวกันหรือไม่ก็ตาม

กล่าวคือ การยอมตายพร้อมน้องชายของทะเนะนะโอะ นั้น ไม่ได้มีความเกี่ยวข้องกับวิธีนักรบในสมัยคะมะกุระ เป็นความรักที่พี่ชายมีต่อน้องชายเท่านั้น แต่การยอมรับความตายของฉุนอะอินั้น มีความใกล้เคียงกับวิธีนักรบในสมัยคะมะกุระในเรื่องการยอมตายเพื่อรักษาเกียรติยศชื่อเสียง

2. แนวคิดเรื่องความมกัตัญญุตเวที

ความมกัตัญญุตเวทีที่พบในเรื่อง *ฉนุเอะอิ* เป็นความมกัตัญญุตัญญูที่บุตรมีต่อมารดา และความมกัตัญญูของน้องที่มีต่อพี่ จากการศึกษา ไม่พบว่าความมกัตัญญูที่บุตรมีต่อมารดาเกี่ยวข้องกับวิถีวินัยกรบ และความมกัตัญญูของน้องที่มีต่อพี่ ที่ *ฉนุเอะอิ* มีต่อทะเลเนะนะโอะนั้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่าความมกัตัญญูในลักษณะดังกล่าวก็ไม่ได้ใกล้เคียงกับเรื่องของความซื่อสัตย์ต่อฝ่ายเดียวกันด้วย แม้ทะเลเนะนะโอะก็ถือว่าเป็นพวกเดียวกันกับ *ฉนุเอะอิ* แต่จากบริบทเกี่ยวกับเรื่องความรักระหว่างพี่น้องในเรื่อง ทำให้ผู้วิจัยมีความเห็นว่า *ฉนุเอะอิ* ไม่ได้ต้องการรักษาชีวิตทะเลเนะนะโอะเอาไว้เนื่องจากเป็น "พวกเดียวกัน" แต่เป็นเพราะทะเลเนะนะโอะเป็น "พี่ชาย" ของตน

กล่าวคือ แนวคิดเรื่องความมกัตัญญูทั้งด้านความมกัตัญญูที่บุตรมีต่อมารดา และความมกัตัญญูของน้องที่มีต่อพี่ ที่ปรากฏในบทละครเรื่อง *ฉนุเอะอิ* นี้ ไม่เกี่ยวข้องกับวิถีวินัยกรบในสมัยคะมะกุระแต่อย่างใด เป็นสิ่งที่มนุษย์พึงปฏิบัติที่คนในสมัยคะมะกุระให้ความสำคัญ

3. การเชื่อฟังคำสั่งของเจ้านาย

จากการศึกษาเกี่ยวกับวิถีวินัยกรบในสมัยคะมะกุระ การเชื่อฟังคำสั่งของเจ้านาย หรือการที่นักรบซื่อสัตย์ต่อเจ้านาย จัดเป็นความซื่อสัตย์ต่อฝ่ายเดียวกันรูปแบบหนึ่ง ดังนั้น การที่ทะเลกะสะฉนิปฏิบัติตามคำสั่งของนายที่มาจากคะมะกุระ คือจะต้องประหารเชลยศึกทั้งหมด รวมทั้ง *ฉนุเอะอิ* ด้วย แม้ว่าตนเองอยากจะรับ *ฉนุเอะอิ* เป็นบุตรบุญธรรมก็ตามนั้น นับว่ามีความใกล้เคียงกับความซื่อสัตย์ที่นักรบมีต่อเจ้านายตามวิถีวินัยกรบในสมัยคะมะกุระ

โดยสรุปแล้ว บทละครเรื่อง *ฉนุเอะอิ* ไม่ค่อยยึดตามหลักการของวิถีวินัยกรบในสมัยคะมะกุระเท่าใดนัก มีเพียงประการเดียวที่ใกล้เคียงคือเรื่องความซื่อสัตย์ที่มีต่อเจ้านาย แต่เรื่องอื่นๆ อย่างเช่นการที่พี่ยอมมาตายกับน้อง น้องไม่ต้องการให้พี่มาตายพร้อมกับตน และความมกัตัญญูนั้น

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าเป็นการกระทำที่มีที่มาจากความรักระหว่างพี่น้อง อาจไม่ได้มีที่มาจากวิธินักรบ โดยผู้วิจัยมองว่า การกระทำของทะเลาะกันไม่ได้ทำให้คุณอะดิยามรับตนในฐานะพวกเดียวกัน แต่เป็นการแสดงความรักความผูกพันที่ตนเองมีต่อพี่น้องชายให้พี่น้องชายได้เห็น เช่นเดียวกันกับคุณอะดิยามที่ไม่ได้ต้องการให้พี่ชายมาตายพร้อมกับตนเพื่อให้พี่ชายยอมรับตนในฐานะพวกเดียวกัน แต่เป็นเพราะคุณอะดิยามไม่อยากให้พี่ชายที่เป็นที่รักต้องมาเสียชีวิตไปกับตนด้วย เป็นการแสดงความรักความผูกพันที่ตนเองมีต่อพี่ชายเช่นเดียวกัน

3.3.4.2. บทละครเรื่องนิลิกิโตะ กับวิธินักรบในสมัยคะมะกุระ

เมื่อพิจารณาจากหลักฐานต่างๆเกี่ยวกับเรื่องของวิธินักรบในสมัยคะมะกุระ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า บทละครเรื่องนิลิกิโตะนั้น ให้ภาพของวิธินักรบในสมัยคะมะกุระออกมาค่อนข้างชัดเจน โดยผ่านตัวละครฉิมิโตะ อิสุมิ โนะ ซะบุโร เป็นหลัก

ตามที่คุณวิจัยได้วิเคราะห์ไว้ในส่วนของวิธินักรบในบทละครแต่ละเรื่อง ผู้วิจัยคิดว่าบทละครเรื่องนิลิกิโตะ แสดงให้เห็นถึงสิ่งที่น่าจะเป็นวิธินักรบในสมัยคะมะกุระสามประการ โดยผู้วิจัยจะขออภิปรายแยกทีละประการดังต่อไปนี้

1. ความกตัญญูตเวที

ความกตัญญูตเวทีในเรื่องนิลิกิโตะเป็นความกตัญญูระหว่างบุตรที่เป็นนักรบต่อบิดาที่เป็นนักรบเช่นกัน ที่แสดงให้เห็นผ่านการเลือกปฏิบัติ - ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งเสียของบิดาของบุตรทั้ง 3 คน ทว่า ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ส่วนสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงวิธินักรบสมัยคะมะกุระของเรื่องนี้ ไม่ใช่เรื่องของความกตัญญู แต่เป็นเนื้อหาของคำสั่งเสีย ที่ว่า "ให้พี่น้องทั้งสามคน ช่วยเหลือกันรับใช้โยะฉิมิซุเนะ" ที่เป็นปมปัญหาให้เกิดความขัดแย้งระหว่างพี่น้องภายในเรื่องที่จะกล่าวถึงในหัวข้อ

ถัดไป ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่า การกตัญญู - ไม่กตัญญูต่อบิดาของตัวละครบุตรีชายทั้ง 3 คน อาจไม่ได้เกี่ยวข้องกับวิถีนักบวชสมัยคณะภุมมะคุระแต่อย่างใด

2. ความจงรักภักดีต่อเจ้านาย

อิสุมิ โนะ ซะบุโร ทำตามคำสั่งเสียของบิดา ด้วยการรับใช้โยะฉิมิที่ซุเนะต่อไป การกระทำของ อิสุมิ โนะ ซะบุโร เป็นไปตามวิถีนักบวชในเรื่องของการซื่อสัตย์ต่อเจ้านาย แต่การกระทำของ นิฉิมิโตะและยะซุฮิระ จัดว่าเป็นการกระทำที่ขัดต่อวิถีนักบวชโดยตรง คือการไม่ซื่อสัตย์ต่อเจ้านาย แน่แน่นอนว่าการกระทำของนิฉิมิโตะและยะซุฮิระจะต้องถูกประณามจากฝ่ายเดียวกัน และสูญเสียการยอมรับจากฝ่ายเดียวกันอย่างแน่นอน

แต่ผู้วิจัยก็มีความเห็นว่า การกระทำของนิฉิมิโตะสามารถตีความในอีกรูปแบบหนึ่งได้ หากถือว่า นายของนิฉิมิโตะและยะซุฮิระคือโยะริโตะโมะ ก็จะสามารถมองว่า การกระทำของนิฉิมิโตะเป็นการทำกระทำเพื่อแสดงความซื่อสัตย์ต่อเจ้านายคนใหม่ เพื่อให้เจ้านายคนใหม่และฝ่ายเดียวกันกับเจ้านายคนใหม่ให้การยอมรับตัวเองได้ ถือว่าเป็นไปตามวิถีนักบวช

3. ความยึดมั่นในสิ่งที่ตนเองเชื่อว่าถูกต้อง

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ความยึดมั่นในสิ่งที่ตนเชื่อว่าถูกต้อง ที่ปรากฏในบทละครเรื่อง นิฉิมิโตะนี้ มีที่มาจากความต้องการที่จะรักษาการได้รับการยอมรับจากฝ่ายเดียวกัน

อิสุมิ โนะ ซะบุโร ยอมสู้ศึกต่างๆที่รู้ว่าตนเองจะไม่ชนะ ยอมให้ภรรยาฆ่าตัวตายแม้ตนเองจะเสียใจ และยังกล้าที่จะฆ่าตัวตายในตอนสุดท้ายแม้จะทำไมสำเร็จ การกระทำดังกล่าวของ อิสุมิ โนะ ซะบุโร ตรงกับวิถีนักบวชในสมัยคณะภุมมะคุระอยู่สองประการ ประการแรกคือ การไม่ถอยหนีจากศัตรู ที่แสดงให้เห็นถึงความกล้าหาญตามหลักการของความกล้าหาญของนักบวชสมัยคณะภุมมะคุระ

อีกประการหนึ่งคือ การยอมตายเพื่อรักษาเกียรติยศชื่อเสียง ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การกระทำของ อิศุมิ โนะ ซะบุโร ในเรื่องนี้ ใกล้เคียงกับตัวอย่างของ ยะมะตะ โคะซะบุโร โคะระยูกิ ที่ผู้วิจัยกล่าวถึงในส่วนของหลักการของนักรบในสมัยคะมะกุระ กล่าวคือทั้งคู่ยอมสู้กับฝ่ายตรงข้ามที่ตนเองรู้อยู่แล้วว่าจะไม่สามารถเอาชนะได้ แต่ก็เข้าไปต่อสู้เพื่อต้องการรักษาเกียรติยศชื่อเสียงและการได้รับการยอมรับจากฝ่ายเดียวกันเอาไว้ ในกรณีของ อิศุมิ โนะ ซะบุโร นอกจากเขาจะยอมสู้ศึกโดยทิ้งชีวิตของตัวเองแล้ว เขายังยอมสละกระทั่งชีวิตของภรรยาเพื่อรักษาเกียรติยศชื่อเสียงเอาไว้อีกด้วย

สำหรับนิมิโกโตะ ผู้วิจัยได้กล่าวเอาไว้ในการวิเคราะห์แยกตามบทละครเมื่อตอนต้นบทที่ 3 ว่า นิมิโกโตะขาดความเชื่อมั่นตั้งแต่ตอนที่ไมยอมทำตามคำสั่งเสียของบิดาที่ตนเคยรับปากเอาไว้ แต่หลังจากที่ผู้วิจัยศึกษาเกี่ยวกับเรื่องการได้รับการยอมรับจากฝ่ายเดียวกันของนักรบสมัยคะมะกุระ ผู้วิจัยจึงมีความเห็นในอีกมุมมองหนึ่งว่า นิมิโกโตะอาจคิดว่าการต้องหันหลังให้กับคำสั่งเสียของบิดา และการทำศึกกับน้องชายของตนเอง เป็นการกระทำที่จำเป็นต้องทำเพื่อให้ได้รับการยอมรับจากฝ่ายเดียวกันที่ตนแปรพรรคไปหา คือฝ่ายของโยะริโตะโมะ แต่ก็เป็นที่แน่นอนว่านิมิโกโตะจะสูญเสียเกียรติยศชื่อเสียงที่มีมาแต่เดิม และสูญเสียการได้รับการยอมรับจากฝ่ายเดียวกันฝ่ายเดิม (ฝ่ายโยะมิทซุเนะ) ไปอย่างหมดสิ้น เช่นเดียวกับที่กล่าวไปในส่วนของความจงรักภักดีต่อเจ้านายข้างต้น

โดยสรุป ผู้วิจัยมีความเห็นว่า นอกจากเรื่องของความกตัญญูแก่เวทีแล้ว ทั้งเรื่องของความจงรักภักดีต่อเจ้านายและความยึดมั่นในสิ่งที่ตนเองเชื่อว่าถูกต้อง ที่ปรากฏในบทละครเรื่องนี้ นั้น มีความใกล้เคียงกับวิธีนักรบในสมัยคะมะกุระอยู่มาก โดยการกระทำของ อิศุมิ โนะ ซะบุโร นั้น กล่าวได้ว่าเป็นไปตามวิธีนักรบสมัยคะมะกุระ ส่วนนิมิโกโตะนั้น หากมองในมุมมองกลับก็อาจกล่าวได้ว่าตรงกับวิธีนักรบในสมัยคะมะกุระเช่นกัน ทว่า ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ด้วยลักษณะนิสัยของนิมิโกโตะที่สามารถมองเห็นได้จากกรวิเคราะห์เนื้อเรื่องดังที่กล่าวไว้ในแล้วในบทที่ 2 การกระทำของนิมิโกโตะดูจะเป็น

การกระทำเพื่อเอาตัวเองให้รอดมากกว่าที่จะเป็นการกระทำเพื่อรักษาเกียรติยศชื่อเสียงในฝ่ายที่ตน
แปรพรรคไปหา

3.3.4.3. บทละครเรื่องโคะไซะเดะไซะงะ กับวิธินักรบในสมัยคะมะกุระ

อาจเป็นเพราะบทละครเรื่องโคะไซะเดะไซะงะ มีที่มาจากเรื่องไซะงะโมะโนะงะตะริที่เป็นวรรณกรรมสงครามในสมัยคะมะกุระอยู่แล้ว จึงทำให้บทละครเรื่องนี้แสดงให้เห็นถึงความ
เกี่ยวข้องกับวิธินักรบสมัยคะมะกุระมากกว่าเรื่องฉุนอะอิและนิฉิกิโคะ

ตามที่คุณวิจัยได้วิเคราะห์ไว้ในส่วนของวิธินักรบในบทละครแต่ละเรื่อง ผู้วิจัยคิดว่าบท
ละครเรื่องโคะไซะเดะไซะงะ แสดงให้เห็นถึงสิ่งที่น่าจะเป็นวิธินักรบในสมัยคะมะกุระสองประการ โดย
ผู้วิจัยจะขออภิปรายแยกที่ละประการดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเรื่องการที่บุตรแก้แค้นให้กับบิดา

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าแนวคิดเรื่องการแก้แค้นให้กับบิดาของบุตรนั้นตรงกับวิธินักรบใน
สมัยคะมะกุระเรื่องของการรักษาเกียรติยศชื่อเสียงและการได้รับการยอมรับจากฝ่ายเดียวกันอย่าง
ชัดเจน

ดังที่กล่าวถึงและยกตัวอย่างไว้แล้วในการวิเคราะห์แยกตามบทละครเมื่อตอนต้นบท
ที่ 3 ว่าการสังหารศัตรูเพื่อแก้แค้นให้บิดาของสองพี่น้องนั้นทำเพื่อรักษาเกียรติของความเป็นนักรบ
ไม่ให้ใครมาดูถูกได้ เนื่องจากหากไม่ทำการแก้แค้นให้บิดาจะถูกสังคมประณาม สองพี่น้องจึงกลับมา
อำลามารดาและเดินทางไปแก้แค้นให้กับบิดา แม้ว่ามารดาจะยังไม่ยอมให้อภัยในตอนแรกและเกือบ
ต้องจากกันโดยที่แม่ลูกยังไม่เข้าใจกันก็ตาม ผู้วิจัยจะขอยกตัวอย่างอันเดิมจากบทที่ 2 และตอนต้นบท
ที่ 3 ขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง

ตัวอย่างจากบทละคร

シテ「いかに申し候。われらが親の敵の事、世に隠れなく候ふところに、あまりにたよりなく候ふ間、時致が事を申し直し、連れて御狩に出づべきところに、時致が事を申さば、祐成ともに御勤当と候ふや。よくよくこれを案じ見るに、

シテ「総じて祐成をもまことは思ひ給はぬぞや。

地謡「たひと時致出家の暇を申すとも、兄祐成に郎等もなし、しかも身に思ひあり、おのれらさへに見捨つるかど、かへつて御叱り候ひてこそ、慈悲の母とも申すべけれ。

シテ「それに時致を法師にならぬとの御勤当、たとひ仰せに従ひ出家仕り候ふとも、

地謡「われらが事は世に隠れなし、あれ見よ河津が子供こそ、敵を遁れんとの出家、まさしく求法のためならずと、同宿も思ひ卑しまば、心も染まぬ墨衣の、捕島が子の箱根寺にて、明暮悔しと思ふならば、なかなか俗には劣るべし。⁷¹

(แปล)

จูโร: อยากขอกล่าวว่า เรื่องของผู้เป็นศัตรูของบิดาเรานั้น เป็นเรื่องที่มี
สามารถปกปิดต่อโลกได้ และตัวข้าผู้เดียวมีโอกาสฟังมาได้ จึงมาพูดแก้
ให้กับโทะกิมุเนะ และพาไปออกกล่าวด้วยกัน แต่ท่านบอกว่าหากพูดถึงโทะกิมุเนะ
จะตัดความสัมพันธ์กับซุเกะนะริด้วย หากคิดใคร่ครวญเกี่ยวกับเรื่องนี้แล้ว
จูโร: กล่าวได้ว่า ท่านไม่คิดถึงพวกเรา ทั้งซุเกะนะริด้วย อย่างจริงใจเลย

⁷¹ 小山弘志、佐藤健一郎. (1998). 『謡曲集②』. 東京：小学館, p.349-350

จูโร: หากว่าโทะกิมุเนะบอกว่าจะออกบวชล่ะก็ ทำไมถึงให้สุเกะนะริพี่ชายผู้ใดที่
เข้ารับใช้ แต่ยังมีใจจะแก้แค้นให้บิดาต้องไปทำการคนเดียว ควรจะว่ากล่าวเช่นนั้น
มิใช่หรือ หากเป็นมารดาผู้มีใจเมตตา

จูโร: แล้วก็เรื่องที่ดีความสัมพันธ์กับโทะโรเพราะไม่ออกบวช หากทำตามไปออก
บวชแล้วล่ะก็

จูโร: เรื่องของพวกเขาฉันมีอาจซ่อนความต่อโลก คุณนั่นสิบุตรของคะวะทซุ
หนีจาก ศัตรูมาออกบวช หาได้ไฝ่ธรรมะไม่ จักโดนดูหมิ่นจากพระร่วมวัด ห่มผ้า
สีหมึกแต่กายมิได้ห่มด้วยใจ ต้องทุกข์ทรมานอยู่ที่วัดหะโทะนะทะทุกเช้าค่ำ ชีวิต
ช่างตกต่ำเสียนี้กระไร [แย่งยิ่งกว่าคนปกติที่ไม่ได้บวชเสียอีก]

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ส่วนของบทพูดสุดท้ายของตัวอย่างที่ยกมานั้น เป็นส่วนที่แสดง
ให้เห็นถึงภาพสังคมนักรบในสมัยคะมะกุระได้เป็นอย่างดี เรื่องของบิดาของสองพี่น้องโตะงะเป็นเรื่องราวที่
ใครๆก็รู้กัน ดังนั้นไม่แก้แค้นไม่ได้ หากบุตรไม่ทำการแก้แค้นให้กับบิดาก็จะถูกสังคมนักบวช
กระทั่งคนทั่วไปดูถูกนักรบผู้นั้นแล้วล่ะก็ นักรบผู้นั้นย่อมเสื่อมเสียเกียรติยศชื่อเสียงและถูกดูถูกจาก
นักรบฝ่ายเดียวกันเช่นกัน เป็นการสะท้อนภาพสังคมสมัยคะมะกุระให้เห็นอย่างชัดเจนถึงผลเสียที่จะ
เกิดขึ้นต่อนักรบจากการที่นักรบคนนั้นไม่รักษาเกียรติยศชื่อเสียงของตนเอง ดังนั้นการกระทำของจูโร
และโทะโรจึงเป็นการกระทำเพื่อรักษาเกียรติยศชื่อเสียงของพวกเขา แม้จะทราบดีว่าหากพวกเขาไปแก้
แค้นก็ต้องเสียชีวิตไม่ได้กลับมาพบกับมารดาอีก เป็นการยอมทิ้งชีวิตเพื่อรักษาเกียรติยศชื่อเสียง
ตามหลักการวิชานักรบสมัยคะมะกุระอย่างชัดเจน

2. แนวคิดเรื่องความกตัญญู และการเลือกให้ความสำคัญต่อบิดาหรือมารดา

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า เช่นเดียวกับเรื่อง *ฉุนเฉียว* และ *นิมิตโคะ* ความกตัญญูในเรื่อง *โคะโตะเดะโตะชะงะ* ที่เป็นความกตัญญูที่บุตรมีต่อมารดา ไม่เกี่ยวข้องกับวิถีนักรบในสมัยคะมะกุระ และการเลือกให้ความสำคัญกับบิดาหรือมารดามากหรือน้อยกว่ากันนั้นก็เกี่ยวข้องกับเช่นเดียวกัน กล่าวคือทั้งสองประเด็นไม่มีความเกี่ยวข้องกับวิถีนักรบสมัยคะมะกุระ

ส่วนที่ผู้วิจัยคิดว่าจะมีความเกี่ยวข้องอยู่เล็กน้อยคือ การให้ความสำคัญกับบิดา การที่ สองพี่น้องจูโรและโกะโรเลือกที่จะให้ความสำคัญกับบิดาด้วยการแก้แค้นให้กับบิดานั้น มีที่มาจากวิถีนักรบในเรื่องของการรักษาเกียรติยศและชื่อเสียงและการได้รับการยอมรับจากฝ่ายเดียวกัน เช่นเดียวกับที่กล่าวไว้แล้วในหัวข้อ แนวคิดเรื่องการแก้แค้นให้บิดาของบุตร ก่อนหน้านั้น ดั้งนั้นก็อาจกล่าวได้ว่าเป็นเพราะมีเรื่องของวิถีนักรบเข้ามาเกี่ยวข้อง จึงทำให้ดูเหมือนว่าลูกชายที่เป็นนักรบให้ความสำคัญกับบิดาที่เป็นนักรบเช่นเดียวกันมากกว่ามารดาที่ไม่ได้เป็นนักรบ

สำหรับบทละครเรื่อง *โคะโตะเดะโตะชะงะ* นี้ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าเป็นบทละครที่เกี่ยวข้องกับวิถีนักรบในสมัยคะมะกุระอย่างชัดเจน และยังสะท้อนแนวคิดตามวิถีนักรบของนักรบในยุคนั้น ออกมาให้เห็นอย่างชัดเจนอีกด้วย ผ่านความคิดแนวแน่ที่ต้องการแก้แค้นให้บิดาของตัวเองละครเอกทั้งสองคนคือจูโรและโกะโร

3.3.4.4. บทละครเรื่อง *โยะอุชิโตะชะงะ* กับวิถีนักรบในสมัยคะมะกุระ

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า บทละครเรื่อง *โยะอุชิโตะชะงะ* ก็แสดงให้เห็นถึงวิถีนักรบสมัยคะมะกุระได้ชัดเจนเช่นเดียวกับเรื่อง *โคะโตะเดะโตะชะงะ* อาจเป็นเพราะทั้ง 2 เรื่อง มีที่มาจากวรรณกรรมต้นฉบับที่เป็นวรรณกรรมสงครามในสมัยคะมะกุระเรื่องเดียวกัน มีแนวเรื่องสำคัญเดียวกันคือการแก้

แค่นำให้กับบิดาของสองพี่น้อง แต่บทละครเรื่อง *โยะอุชิโซะงะ* ก็แสดงให้เห็นถึงวิถีนักรบในมุมมองที่แตกต่างจากเรื่อง *โคะโซะเดะโซะงะ*

ตามที่คุณวิจัยได้วิเคราะห์ไว้ในส่วนของวิถีนักรบในบทละครแต่ละเรื่อง ผู้วิจัยคิดว่าบทละครเรื่อง *โยะอุชิโซะงะ* แสดงให้เห็นถึงสิ่งที่น่าจะเป็นวิถีนักรบในสมัยคะมะกุระสองประการ โดยผู้วิจัยจะขออภิปรายแยกทีละประการดังต่อไปนี้

1. ความสัมพันธ์ระหว่างนายกับบ่าวของนักรบ

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ความสัมพันธ์ระหว่างนายกับบ่าวของตันชะบุโรและโอะนิโอะ กับสองพี่น้องโซะงะ จูโรและโกะโรนั้น เป็นไปตามหลักการของวิถีนักรบในสมัยคะมะกุระตามที่ได้ศึกษา มาอย่างชัดเจน การที่ทั้งสองติดตามเจ้านายมาล้างแค้น และไม่ยอมกลับไปเมื่อเจ้านายสั่งให้เอาของดูต่างหน้ากลับไปให้กับมารดา และตั้งใจที่จะตายพร้อมกับเจ้านายนั้น ตรงกับวิถีนักรบสมัยคะมะกุระในเรื่องของการได้รับการยอมรับจากพวกเดียวกัน

การได้รับการยอมรับจากพวกเดียวกันนั้น "พวกเดียวกัน" ที่นักรบสมัยคะมะกุระต้องการได้รับการยอมรับมากที่สุดก็คือเจ้านาย เนื่องจากเกียรติยศชื่อเสียงเป็นสิ่งที่นักรบจะได้รับจากเจ้านาย ตันชะบุโรและโอะนิโอะเป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของนักรบสมัยคะมะกุระที่แสดงความกล้าหาญและความซื่อสัตย์เพื่อให้เจ้านายยอมรับ โดยแสดงให้เห็นผ่านความต้องการที่จะร่วมเป็นร่วมตายกับเจ้านายในการแก้แค้น และที่ระหว่างพี่น้องก็ให้การยอมรับกันเอง เลือกว่าจะทำในสิ่งเดียวกันกับพี่น้องตั้งใจจะทำ

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยมีความเห็นอีกมุมหนึ่งว่า ความซื่อสัตย์ต่อเจ้านายของตันชะบุโรและโอะนิโอะที่ปรากฏในบทละครเรื่องนี้ ไม่ได้มีที่มาจากวิถีนักรบเพียงอย่างเดียว แต่มาจากความ

เคารพรักเจ้านายของพวกเขาด้วย เนื่องจากการไม่ยอมกลับไปยังบ้านเกิดตามคำสั่งของเจ้านายนั้น ผู้วิจัยมองว่าเป็นการกระทำเพื่อให้เจ้านายยอมรับในความซื่อสัตย์ของตนเอง แต่ในขณะเดียวกันก็ มองว่าเป็นการขัดคำสั่งได้เช่นกัน การที่ต้นชะบู่โรและโอะนิโอยอมขัดคำสั่งและตั้งใจจะฆ่าตัวตายนั้น ผู้วิจัยมองว่าเป็นเพราะลักษณะนิสัยของตัวเองมากกว่าเป็นการปฏิบัติตามวิถีนักรบ

2. ความมกัตัญญต่อมารดา

เช่นเดียวกับเรื่องโคะโชะเดะโชะงะ ฌุนอะอิ และนิมิกิโตะ ผู้วิจัยมีความเห็นว่ ความมกัตัญญต่อมารดาที่ปรากฏในบทละครเรื่องนี้ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับเรื่องฌุนอะอิ ไม่เกี่ยวข้องกับวิถีนักรบในสมัยคะมะกุระแต่อย่างใด

บทละครเรื่องโยะอุชิโชะงะแสดงให้เห็นถึงวิถีนักรบในสมัยคะมะกุระที่นักรบผู้อยู่ใน สถานะบ่าว มีให้กับผู้เป็นนายอย่างชัดเจน ผ่านตัวละครที่เป็นนักรบรับใช้ทั้งสองคือต้นชะบู่โรและโอะ นิโอ

3.3.4.5. สรุป

บทละครที่นำมาศึกษาทั้ง 4 เรื่อง ล้วนมีความเกี่ยวข้องกับวิถีนักรบ ไม่มากก็น้อย แตกต่างกันไป ยกเว้นเรื่องของความมกัตัญญ ที่ผู้วิจัยได้ทบทวนอีกครั้งหลังจากการศึกษาเกี่ยวกับวิถีนักรบสมัยคะมะกุระ และได้ผลสรุปว่าความมกัตัญญนั้นไม่เกี่ยวข้องกับวิถีนักรบในสมัยคะมะกุระ เป็น สิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความผูกพันภายในครอบครัว ไม่จัดอยู่ในวิถีนักรบ

ผู้วิจัยมองว่า วิธีนักรบในสมัยคัมภีร์ส่งผลกระทบต่อแนวคิดและการกระทำของเหล่าตัวละครในบทละครจริง แต่ไม่ใช่เพียงวิธีนักรบ องค์ประกอบในการสร้างเรื่อง อย่างเช่นแก่นเรื่องและลักษณะนิสัยของตัวละครก็มีผลต่อเหล่าตัวละครเช่นเดียวกัน

บทที่ 4

บทสรุป

4.1. วิธินักรบในบทละครโน

จากการศึกษาบทละครโนทั้ง 4 เรื่องเปรียบเทียบกับวิธินักรบในสมัยคัมภีร์ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า วิธินักรบในสมัยคัมภีร์ส่งผลต่อบทละครโนในด้านของแนวคิดและการกระทำของเหล่าตัวละครในบทละครโนทั้ง 4 เรื่อง แต่ไม่ได้มีผลมากเท่ากับแก่นเรื่อง กล่าวคือวิธินักรบในสมัยคัมภีร์ส่งผลต่อฉากของเรื่องและตัวละคร แต่เรื่องราวของบทละครและการกระทำของบทละครนั้น ไม่ได้เป็นไปตามวิธินักรบทั้งหมด อย่างเช่นบทละครเรื่องฉุนอะอิ กล่าวได้ว่าเป็นบทละครที่เกี่ยวข้องกับวิธินักรบน้อยมาก และน้อยที่สุดในทั้ง 4 เรื่อง ในขณะที่บทละครโนอีก 3 เรื่องคือ นิฉิกิโคะ โคะไซะเดะไซะงะ และโยะอุชิไซะงะ มีเรื่องของวิธินักรบเข้ามาเกี่ยวข้องอย่างชัดเจน

ผู้วิจัยมองว่า ที่เป็นเช่นนั้น อาจเป็นเพราะละครโนเป็น "วรรณกรรมที่สร้างสรรค์ขึ้นเพื่อความบันเทิงแก่ผู้ชม" ดังนั้นภาพของนักรบที่ออกมาในบทละครโน จึงไม่เป็นไปตามวิธินักรบในสมัยคัมภีร์ตามความเป็นจริงทั้งหมด แต่จะนำเสนอ "ภาพในอุดมคติ" ของนักรบ ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นตรงกับ ซะอะกิ ฉินอิชิ ที่ได้กล่าวเกี่ยวกับสงครามในนิยายสงครามเอาไว้ดังต่อไปนี้

ข้อความอ้างอิง (แปลและเรียบเรียงโดยผู้วิจัย)

คงจะกล่าวได้ว่า สงครามในนิยายสงครามดังเช่นที่ปรากฏในเรื่องเฮะอิ เกะโมะโนะงะตะริและเรื่องอื่นๆ ที่เล่าเรื่องแบบแสดงให้เห็นภาพของการต่อสู้กันอย่างบริสุทธิ์ ยุติธรรมนั้น เป็นเพราะผู้เล่าเรื่องไม่ได้ต้องการนำเสนอความเป็นจริงของสงคราม แต่ต้องการให้ผู้อ่านอย่างพวกเราได้รับความสนุกสนานเหมือนกับเวลาที่เรารู้สึกดีหรือ

ละครสัตว์ ด้วยการเล่าถึงฝีมือไม้ลายมือของนักรบอย่างเกินจริงเพื่อให้เกิดความสนุก หรืออาจกล่าวได้ว่า เป็นการเล่าเรื่องให้เหมาะสมกับเทศกาลและการแสดงนั่นเอง⁷²

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า เชกเช่นเดียวกับนิยายสงคราม ละครโนที่ใช้นิยายสงครามเป็นต้นแบบ ดังเช่นบทละครโนทั้ง 4 เรื่องที่นำมาศึกษาในการวิจัยนี้ ก็มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความสนุกสนานและความประทับใจให้กับผู้ชมเป็นหลัก ดังนั้น บทละครโนทั้ง 4 เรื่องจึงไม่เป็นไปตามวิถีนักรบตามความเป็นจริงทั้งหมด แต่เป็นการเล่าเรื่องแบบในอุดมคติ เล่าให้เข้าใจในสิ่งที่ผู้เขียนอยากให้เห็นชมนั่นเอง และผู้วิจัยมองว่า การกระทำของตัวละครในบทละครโนทั้ง 4 เรื่อง มีความใกล้เคียงกับวิถีนักรบในสมัยมุโระมะชิ (ค.ศ. 1338 - 1573) ที่กฎของการต่อสู้มีความสำคัญมากขึ้นกว่าในสมัยคะมะกุระ (ค.ศ. 1192 - 1338) การเล่นนอกกฎกลายเป็นการกระทำที่น่ารังเกียจ และนักรบให้ความสำคัญกับคุณธรรมในจิตใจมากขึ้น

4.2. ความสัมพันธ์พี่น้องกับวิถีนักรบในบทละครโน

ตารางที่ 1 ตารางแสดงลักษณะความสัมพันธ์ของพี่น้องในบทละครโนทั้ง 4 เรื่อง และบทวิเคราะห์เกี่ยวกับวิถีนักรบที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์พี่น้อง

บทละครโน ตัวละคร พี่น้อง	ความสัมพันธ์ พี่น้อง	บทวิเคราะห์
มุเนอะเออิ พี่ -	ดี ยินยอมร่วมมือ	เรื่องราวและความสัมพันธ์ของพี่น้องดำเนินไปตามแก่นเรื่องที่กล่าวถึงความรักระหว่างพี่น้อง วิถีนักรบไม่ใช่ส่วนสำคัญของบท

⁷² 佐伯真一. 『戦場の精神史 武士道という幻影』. 東京: 日本放送出版協会、2010. pp. 112

ทะเลาะ นะโอะ น้อง - ฉุนเฉียว	ชะตากรรม และ ยอมแลกชีวิตให้ กันและกันได้	ละคร
นิลิกิโตะ พี่ - นิลิกิโตะ น้อง - อิสุมิ โนะ ชะบุโร	ไม่ดี มีความคิด ขัดแย้งกัน ไม่ ยอมโอนอ่อนให้ กันและกัน และ ฝ่ายพี่ชายไม่ ลังเลที่จะเอาชีวิต น้องชาย	แนวทางปฏิบัติของวิถีนักรบนั้นเองที่เป็นปมปัญหาที่ทำให้เกิด ความขัดแย้งระหว่างพี่น้องในเรื่อง หากตีความว่า อิสุมิ โนะ ชะบุ โร ผู้เป็นน้อง ปฏิบัติตามวิถีนักรบ แสดงให้เห็นถึงความซื่อสัตย์ และความกล้าหาญของตน แต่นิลิกิโตะผู้เป็นพี่ ไม่ปฏิบัติตามวิถี นักรบ เพราะฝ่ายน้องชายปฏิบัติตามวิถีนักรบ แต่ฝ่ายพี่ชายไม่ ปฏิบัติตาม จึงทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างกันและนำไปสู่ ความสัมพันธ์พี่น้องที่เป็นไปในทางลบ ในขณะที่เดียวกัน ก็สามารถตีความได้อีกรูปแบบหนึ่งว่า ทั้งสอง คนพี่น้องล้วนปฏิบัติตามวิถีนักรบในฐานะนักรบที่อยู่คนละฝ่าย กัน และเป็นเพราะทั้งสองคนยึดมั่นในวิถีนักรบของตนเองจนถึง ที่สุด จึงทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องเป็นไปในทางที่ไม่ดี
โตะโซะ เตะ โซะงะ พี่ - จูโร น้อง - โกะ โร	ดี พี่มีความเป็นห่วง น้องและให้ความ ช่วยเหลือน้อง น้องมุ่งมั่นที่จะ ช่วยเหลือและ ร่วมชะตากรรม กับพี่	ตัวเรื่องมีการสะท้อนภาพของสังคมนักรบสมัยคัมภีระที่ได้รับ อิทธิพลจากวิถีนักรบในเรื่องของเกียรติยศชื่อเสียงที่ส่งผลต่อการ ได้รับการยอมรับจากฝ่ายเดียวกันอย่างชัดเจน ส่วนที่วิถีนักรบมีความเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์พี่น้องคือ พี่เป็น ห่วงว่าน้องจะถูกมารดาบังคับทำสิ่งที่ผิดต่อวิถีนักรบจนเสื่อมเสีย เกียรติยศชื่อเสียง พี่จึงต้องไปอธิบายกับมารดาแทนน้อง การที่พี่ ต้องการให้น้องปฏิบัติตามวิถีนักรบมีส่วนช่วยให้ความสัมพันธ์พี่ น้องเป็นไปในทางที่ดี
โยะอุชิ โซะงะ พี่ - จูโร น้อง - โกะ	ดี พี่น้องทั้งสองคู่ มุ่งมั่นที่จะร่วม ชะตากรรมไป	ในกรณีของพี่น้องนักรบรับใช้ทั้งสองคือตันชะบุโรและโอะนิโอะ วิถี นักรบเข้ามาเกี่ยวข้องในเรื่องของการซื่อสัตย์ต่อเจ้านาย ทั้งคู่มิ ความเห็นและมีความประสงค์เดียวกันคือต้องการแสดงความ ซื่อสัตย์ตามวิถีนักรบให้เจ้านายยอมรับ ทำให้ทั้งคู่ไม่มีความ

ไร พี่ - ดันชะ บุไร น้อง - โอะนิโอ	ด้วยกัน ต้องการจะตาย ด้วยกัน	ชัดแย้งต่อกันและกัน อาจกล่าวได้ว่าทั้งคู่มีความสัมพันธ์ในทางที่ดีเพราะทั้งสองคนล้วนยึดวิธินักรบเป็นหลักปฏิบัติ สำหรับความสัมพันธ์ของจูโรและโกะโรในบทละครเรื่องนี้ ผู้วิจัยคิดว่าไม่มีความสัมพันธ์กับวิธินักรบ
--	--	---

4.3. สรุป

ตามความเห็นของผู้วิจัย บทละครเรื่องทิวถิ่นกรบสมัยคัมภีระมีความสัมพันธ์กับความสัมพันธระหว่างพี่น้องนักรบมากที่สุด และวิธินักรบส่งผลต่อฉากของเรื่องและความสัมพันธ์พี่น้องระหว่างตัวละครโดยตรงคือ บทละครในเรื่อง *นิมิกิโดะ* ลำดับถัดมาคือเรื่อง *โคะโชะเดะโชะงะ* และรองลงมาคือเรื่อง *โยะอุชิโชะงะ* ทั้งสองเรื่องมีจุดร่วมกันคือวิธินักรบไม่ได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์พี่น้องโดยตรง ส่วนเรื่องทิวถิ่นกรบส่งผลต่อความสัมพันธ์พี่น้องน้อยที่สุดคือเรื่อง *มุนเอะอิ*

เรื่องทิวถิ่นกรบมีผลต่อความสัมพันธ์พี่น้องทำให้พี่น้องมีความสัมพันธ์ต่อกันในทางที่ดีเนื่องจากตัวละครพี่น้องมีการยึดหลักปฏิบัติตามวิธินักรบได้แก่เรื่อง *โคะโชะเดะโชะงะ* และเรื่อง *โยะอุชิโชะงะ* ส่วนเรื่องทิวถิ่นกรบส่งผลต่อความสัมพันธ์ทำให้ความสัมพันธ์พี่น้องเป็นไปในทางที่ไม่ดี ได้แก่เรื่อง *นิมิกิโดะ* ที่ตัวละครน้องยึดวิธินักรบเป็นแนวทางปฏิบัติ แต่คนพี่ไม่ยึดถือ หรืออาจมองอีกมุมได้ว่าทั้งคู่ปฏิบัติตามวิธินักรบแต่เนื่องจากอยู่คนละฝ่ายจึงทำให้ความสัมพันธ์เป็นไปในทางที่ไม่ดี

สำหรับบทละครในเรื่อง *มุนเอะอิ* ผู้วิจัยมองว่าวิธินักรบไม่มีความสัมพันธ์กับบทละครเรื่องดังกล่าว ความสัมพันธ์พี่น้องที่ปรากฏในเรื่องเป็นไปตามแก่นเรื่องที่ต้องการนำเสนอความรักระหว่างพี่น้องที่สวยงาม เป็นการนำเสนอภาพในอุดมคติของพี่น้องนักรบ ภาพของวิธินักรบสมัยคัมภีระตาม

ความเป็นจริงจึงปรากฏออกมาน้อยมากในบทละครในเรื่องนี้ รวมทั้งบทละครในเรื่องอื่นๆอีก 3 เรื่องก็เช่นกัน เป็นเพราะว่าบทละครเป็นการเสนอภาพในอุดมคติ วิถีนักบรุษมัธยมจะกระทำตามความเป็นจริงจึงไม่ได้เป็นส่วนสำคัญของบทละครในทั้ง 4 เรื่อง มีปรากฏอยู่และส่งผลต่อเรื่องราวมากน้อยแตกต่างกันไปตามแต่แก่นเรื่องและรูปแบบในการนำเสนอสิ่งที่ต้องการจะสื่อผ่านบทละครของผู้ประพันธ์

จากสมมติฐานที่ผู้วิจัยตั้งไว้ว่า "ลักษณะความสัมพันธ์ของพี่น้องเพศชายชนชั้นนักบรุษในบทละครทั้ง 4 เรื่อง ได้รับอิทธิพลจากวิถีนักบรุษ เช่นหลักปฏิบัติทางศีลธรรมและความกตัญญู บทละครที่ตัวละครพี่น้องปฏิบัติตามวิถีนักบรุษแล้วมีความสัมพันธ์ที่ดี ได้แก่เรื่อง *มุนเอะอิ* เรื่อง *โคะไซะเดะไซะงะ* และเรื่อง *โยะอุชิไซะงะ* บทละครที่ตัวละครฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตามวิถีนักบรุษแล้วมีความสัมพันธ์ที่ไม่ดี คือเรื่อง *นิมิกิโคะ*" นั้น สรุปแล้วจากการศึกษา ผู้วิจัยค้นพบว่า ผลการวิจัยมีความแตกต่างกับสมมติฐานในบางประเด็น

ประเด็นที่มีความแตกต่างกับสมมติฐานคือ ลักษณะความสัมพันธ์ของพี่น้องเพศชายชนชั้นนักบรุษได้รับอิทธิพลจากวิถีนักบรุษจริง แต่แต่ละเรื่องได้รับอิทธิพลจากวิถีนักบรุษมากน้อยแตกต่างกัน ทว่าวิถีนักบรุษนั้นไม่ได้หมายถึงหลักปฏิบัติทางศีลธรรมและความกตัญญู แต่เป็นความกล้าหาญและความซื่อสัตย์ที่มีที่มาจาก การได้รับการยอมรับจากพวกเดียวกัน หลักปฏิบัติทางศีลธรรมที่เกี่ยวข้องกับนักบรุษนั้นยังไม่ปรากฏเด่นชัดในสมัยคัมภีระ และความกตัญญูไม่จัดอยู่ในวิถีนักบรุษสมัยคัมภีระ

บทละครในเรื่อง *โคะไซะเดะไซะงะ* และเรื่อง *โยะอุชิไซะงะ* เป็นบทละครที่ตัวละครพี่น้องปฏิบัติตามวิถีนักบรุษแล้วมีความสัมพันธ์ที่ดีตรงตามสมมติฐาน บทละครที่ตัวละครฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตามวิถีนักบรุษแล้วมีความสัมพันธ์ที่ไม่ดี คือเรื่อง *นิมิกิโคะ* แต่เรื่อง *นิมิกิโคะ* นี้สามารถตีความได้สองแบบ หนึ่งคือตัวละครพี่ชายไม่ปฏิบัติตามวิถีนักบรุษก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ไม่ดี เป็นไปตามสมมติฐานอีกแบบหนึ่งคือเป็นเพราะพี่น้องปฏิบัติตามวิถีนักบรุษทั้งคู่แต่เนื่องจากอยู่คนละฝ่าย มีเจ้านายคนละคนกันจึงมีความสัมพันธ์ที่ไม่ดี ซึ่งหากตีความในลักษณะดังกล่าวก็จะเป็นไปตามสมมติฐาน ส่วนเรื่อง

ฉุนเฉียวนั้น เป็นเรื่องที่ได้รับอิทธิพลจากวิถีนักรบน้อยมาก และความสัมพันธ์ของพี่น้องในเรื่องเป็นไปในทางที่ดีด้วยความรักความผูกพันระหว่างกันของพี่น้อง ไม่ได้เป็นไปตามการปฏิบัติตามวิถีนักรบ จึงไม่ตรงกับสมมติฐานที่กล่าวไว้ว่าตัวละครพี่น้องปฏิบัติตามวิถีนักรบจึงมีความสัมพันธ์ที่ดี

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

วีรวรรณ วชิรดิลก. ญ.251 สังคมวัฒนธรรมญี่ปุ่น (ม.ป.ท.), (ม.ป.ป.)

เสาวลักษณ์ สุริยวงศ์ไพศาล. ศึกษามหานคร (ม.ป.ท.), (ม.ป.ป.)

อรรธยา สุวรรณระดา. ประวัติวรรณคดีญี่ปุ่น กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554.

ภาษาอังกฤษ

SAOWALAK SUTYAWONGPAISAL, THE PARENT-CHILD IMAGE IN NOH PLAYS. REPORT OF THE RESEARCH, CHULALONGKORN UNIVERSITY, 2004.

ภาษาญี่ปุ่น

天野文雄. 「宮増曾我物放」. 芸能史研究. (1月 1978年): 18-34.

金子直樹. 『能鑑賞 二百一番』. 東京: 淡交社、2008年.

小山弘志、佐藤健一郎. 『謡曲集②』. 東京: 小学館、1998年.

佐伯真一. 『戦場の精神史 武士道という幻影』. 東京: 日本放送出版協会、2010年.

佐藤和道. 「『曾我物語』仮名本独自説話に関する試論」. 古典遺産第56号. 第56号 (10月2006年): 1-10.

佐藤和道. 舞を舞う曾我兄弟. [online]. 2006. Available:
<http://dspace.wul.waseda.ac.jp/dspace/handle/2065/43971> (Access Date: 17 June 2015).

佐成謙太郎. 『謡曲大観第2巻』. 東京: 明治書院、1930年.

佐成謙太郎. 『謡曲大観第3巻』. 東京: 明治書院、1931年.

佐成謙太郎. 『謡曲大観第4巻』. 東京: 明治書院、1931年.

佐成謙太郎. 『謡曲大観第5巻』. 東京: 明治書院、1931年.

週刊長野. 東北5県04 錦戸 (錦戸) ～義経終焉の曲. [online]. 2006. Available:
<http://weekly-nagano.main.jp/2012/07/504.html> (Access Date: 17 June 2015).

堂本正樹. 『世阿弥の能』. 東京: 新潮社、1997年.

日本歴史地理学会 編. 『鎌倉文明史論』. 三省堂、1909年. (改訂版)

野口実. 『武家の棟梁の条件 中世武士を見なおす』. 東京: 中央公論、2007年.

บรรณานุกรม

ภาษาญี่ปุ่น

石井進. 『中世武士団』. 東京：講談社、2011年.

石井進. 『鎌倉武士の実像』. 東京：平凡社、2012年.

笠谷和比古. 『武士道その名誉の掟』. 東京：教育出版、2005年.

鎌田茂雄. 『叢書 禅と日本文化 6 禅と武道』. 東京：ぺりかん社、1997年.

権藤芳一. 『鑑賞の手引き 能舞台の主人公たち』. 東京：淡交社、2009年.

相良亨. 『武士の思想』. 東京：ぺりかん社、2004年.

相良亨. 『武士道』. 東京：講談社、2012年.

高橋昌明. 『武士の成立 武士像の創出』. 東京：東京大学出版会、2013年.

竹内理三. 『日本の歴史 6—武士の登場』. 東京：中央公論新社、2012年.

新渡戸稲造、奈良本辰也. 『英語と日本語で読む 武士道』. 東京：三笠書房、2009年.

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นาย ฉัตรพงษ์ เศรษฐสมภพ เกิดเมื่อวันที่ 17 มิถุนายน พ.ศ. 2532 ที่กรุงเทพมหานคร จบ การศึกษาปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาเอกภาษาอังกฤษ สาขาวิชาโทภาษาญี่ปุ่น จากคณะ ศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในปี พ.ศ. 2553

หลังจบการศึกษาปริญญาตรี ได้เข้าทำงานที่โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ศูนย์วิจัยและพัฒนาการศึกษา ในตำแหน่งอาจารย์ประจำภาควิชาภาษาต่างประเทศ สอนวิชา ภาษาญี่ปุ่นและภาษาอังกฤษ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 ถึง ปี พ.ศ. 2555

ปี 2556 เข้าศึกษาต่อระดับปริญญาโท สาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น (สายวรรณคดี) คณะ อักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทความเรื่อง "ความสัมพันธ์ของพี่น้องชนชั้นนักรบยุคกลางในบทละครโน" ได้รับการตีพิมพ์ ในเอกสารหลังการประชุมวิชาการระดับชาติ ญี่ปุ่นศึกษาในประเทศไทย ครั้งที่ 8 หมวดภาษาและ วรรณคดี ในเดือนมีนาคม ปี พ.ศ.2558